

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

ΑΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η Εξέλιξη της Τουριστικής Εκπαίδευσης στο
Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΑΡΤΕΜΙΟΣ ΣΠΙΝΤΖΟΣ

Α.Μ. : 63

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΙΚΙΛΙΑ

ΙΔΙΟΤΗΤΑ: ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

ΑΘΗΝΑ 03/04/2014

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	2
Περίληψη	4
Summary	5
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	8
Ελλάδα: Τουρισμός και Εκπαίδευση	8
1.1 Εισαγωγικές έννοιες	8
1.2 Η Σημασία του τουρισμού για την Ελλάδα.....	10
1.3 Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	21
Η Τουριστική Εκπαίδευση στην Ελλάδα.....	21
2.1 Δευτεροβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση	21
2.2 Μετα-δευτεροβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση	22
2.3 Τριτοβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο Ανώτερη και Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση.....	25
3.1. Ανώτερη Τουριστική Εκπαίδευση	25
3.2 Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση	26
3.2.1 ΑΤΕΙ.....	26
3.2.1.1.ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Κατεύθυνση Τουριστικών Επιχειρήσεων	33
3.2.1.2.Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΑΤΕΙ Πειραιά.....	39
3.2.1.3.Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΑΤΕΙ Αθήνας	42
3.2.1.4.Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΑΤΕΙ ΠΑΤΡΩΝ	43
3.2.1.5.Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΑΤΕΙ Λάρισας (Θεσσαλίας)	46
3.2.1.6.Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, ΑΤΕΙ Κρήτης	49
3.2.2 Πανεπιστήμια	51
3.2.3 Μεταπτυχιακές Σπουδές στον Τουρισμό	53
3.2.3.1 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ.....	54
3.2.3.2 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.....	56
3.2.3.3 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ.....	57
3.2.3.4 ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ	57
3.3 Ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΤΕΚ).....	58

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο	59
Αποτίμηση της Τουριστικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα	59
4.1 Κριτική Θεώρηση στο σύνολο της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.....	59
4.2 Κριτική ανάλυση των διαφορετικών επιπέδων Τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.....	65
4.2.1 Δευτεροβάθμια τουριστική εκπαίδευση	65
4.2.2 Μετα – δευτεροβάθμια τουριστική εκπαίδευση	65
4.2.3 Ανώτερη Τουριστική Εκπαίδευση	66
4.2.4 Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση.....	66
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο Προοπτικές και συμπεράσματα για την τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα	69
5.1 Πρώτη αποτίμηση της εφαρμογής του Σχεδίου Αθηνά στα Ελληνικά ΑΤΕΙ.....	69
5.2 Προοπτικές της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.	71
5.3 Συμπεράσματα	76
Ελληνική Βιβλιογραφία	78
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....	79

Περίληψη

Η σημασία της τουριστικής εκπαίδευσης είναι αδιαμφισβήτητη για την ομαλή και επικερδή λειτουργία του τουριστικού κλάδου σε διεθνές επίπεδο. Τα κράτη των οποίων η οικονομία στηρίζεται στον τουρισμό έχουν δώσει ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη των κατάλληλων υποδομών και συστημάτων εκπαίδευσης στον τομέα του τουρισμού. Η τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα, παρέχεται σε 3 επίπεδα σπουδών: δευτεροβάθμιο, μεταδευτεροβάθμιο και τριτοβάθμιο. Η σύγχρονη τουριστική εκπαίδευση πρέπει να προσεγγιστεί ως ένα σύνολο θεωρητικών, αλλά και εμπειρικών γνώσεων και προσόντων, τα οποία απαιτούν οι ανάγκες του τουριστικού τομέα για αποδοτικότερο ανθρώπινο δυναμικό.

Η τουριστική εκπαίδευση, παρά την οργάνωση των σπουδών σε διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες, έχει σήμερα αρκετά προβλήματα. Τα προβλήματα αυτά θα πρέπει να αντιμετωπιστούν από την ελληνική πολιτεία στη βάση ενός κεντρικού σχεδιασμού και έπειτα από διαβούλευση, όχι μόνο με τους φορείς των αρμόδιων υπουργείων, αλλά λαμβάνοντας υπόψη και τις προτάσεις των επιχειρηματιών του τουριστικού κλάδου, οι οποίες θα εκθέσουν την πραγματικότητα, δηλαδή τις ελλείψεις και τις απαιτήσεις που υπάρχουν αυτή τη στιγμή από την τουριστική αγορά.

Σημαντικό μειονέκτημα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι πως δε συνδέει την τριτοβάθμια εκπαίδευση με την αγορά εργασίας. Είναι σαφές πως το μειονέκτημα αυτό αφορά και τον τομέα του τουρισμού. Βασικό πρόβλημα παραμένει η διαμόρφωση και αναδιάρθρωση των κατώτερων βαθμίδων εκπαίδευσης, ιδίως της χαμηλότερης βαθμίδας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, των ΕΠΑΣ και ΕΠΑΛ δηλαδή. Στο επίπεδο των ανώτερων τουριστικών σπουδών, που καλύπτουν οι σχολές ΑΣΤΕΡ και ΑΣΤΕΑΝ, η τάση που παρατηρείται είναι ο μαρασμός των δημοσίων σχολών και η παροχή σπουδών σε αυτό τον τομέα από ιδιωτικές σχολές.

Συνεπώς, η παροχή τουριστικής εκπαίδευσης παρέχεται ολοκληρωμένα μόνο από τα ΑΤΕΙ, τα οποία ωστόσο εκπαιδεύουν μόνο διοικητικά στελέχη και όχι επαγγελματίες για το σύνολο του κλάδου. Εν τούτοις, οι πρόσφατες αλλαγές που επέφερε το Σχέδιο Αθηνά στο εκπαιδευτικό σύστημα οδήγησαν σε μια αποδυνάμωση των τμημάτων Τουριστικών Επιχειρήσεων των ΑΤΕΙ καθώς επέβαλαν την απορρόφηση τους από τα τμήματα Διοίκησης Επιχειρήσεων, καταργώντας τα αυτοτελή τμήματα και πτυχία Τουριστικών Επιχειρήσεων. Τέλος, η τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα, έχει να αντιμετωπίσει τη σκόπελο της οικονομικής ύφεσης και της μειωμένης αν όχι μηδενικής χρηματοδότησης.

Summary

Today the importance of tourism education has been recognized as undisputed for the smooth and profitable operation of the tourism industry at international level. States whose economy is based on tourism have put particular emphasis on developing appropriate infrastructure and education in the field of tourism. Tourism education in Greece is provided in three levels of study: secondary, post secondary and highest level.

Modern tourism education should be approached as a set of theoretical and empirical knowledge and qualifications which are required by the tourism sector.

However, despite the fact that tourism studies are organized in several educational levels, tourism education in Greece encounters currently several problems. These problems should be addressed by the Greek state based on a central planning and consultation, not only with the bodies of ministries but also taking under consideration the proposals of tourism entrepreneurs, which may expose the reality of the deficiencies and requirements that exist at the moment in the tourist market.

A major drawback of the Greek education system is that it fails to connect higher education with the labor market and its demands. Clearly this drawback affects the tourism sector in a huge extend. A main problem is also the formation and restructuring of the lower levels of education. Starting with the lower secondary level provided by the schools of EPAL and EPAS, several problems exist that need to be addressed in order to create skilled employees for the tourism sector. In the field of higher education and schools the trend that is currently observed is the decay of public schools that leads students to choose private schools for their education and training, leaving thereby only ATEIs as the unique source for tourism education, which however provide education for executive managers and professionals and not employees of all specialties necessary for the tourism sector. The recent change in the education system, through the Athena Plan, led to the absorption of the ATEIs tourism education departments by the departments of Business Management, eliminating thereby the independent departments of tourism education together with their degrees. Finally, tourism education in Greece has to face the hurdle of the economic recession which is to blame for the reduced funding for education.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της Ελληνικής οικονομίας. Για την ορθή λειτουργία και ανάπτυξη οποιουδήποτε τομέα της οικονομίας, σημαντικότερο ρόλο παίζει η σωστή και στερεή υποδομή. Στην προκειμένη περίπτωση, λέγοντας βάση δεν εννοούμε τίποτε άλλο από την εκπαίδευση και κατάρτιση των ανθρώπων που στελεχώνουν τον τουριστικό κλάδο.¹

Η τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα παρέχεται σε 3 επίπεδα σπουδών: δευτεροβάθμιο, μεταδευτεροβάθμιο και τριτοβάθμιο. Στην παρακάτω εργασία θα αναφερθούμε σε όλα τα επίπεδα τουριστικής εκπαίδευσης, ενώ θα εξετάσουμε λεπτομερώς την παροχή τουριστικής εκπαίδευσης στο τριτοβάθμιο επίπεδο. Θα ασχοληθούμε με τις Ανώτερες Σχολές Τουριστικών επαγγελματιών, τα Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων των ΑΤΕΙ, καθώς και τις κατευθύνσεις-εξειδικεύσεις στα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών των Πανεπιστημίων.

Η σημασία της τουριστικής εκπαίδευσης είναι αδιαμφισβήτητη για την ομαλή και επικερδή λειτουργία του τουριστικού κλάδου σε διεθνές επίπεδο. Τα κράτη των οποίων η οικονομία στηρίζεται στον τουρισμό, έχουν δώσει ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη των κατάλληλων υποδομών και συστημάτων εκπαίδευσης στον τομέα του τουρισμού. Η ανάπτυξη και η διατήρηση ενός επαρκούς εκπαιδευτικού συστήματος επιβάλλεται από την ανάγκη παροχής υψηλού επιπέδου υπηρεσιών στον τουριστικό κλάδο. Η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών εξαρτάται σε κάθε περίπτωση από τη σωστή εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στον κλάδο αυτό.²

Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία έχει ως στόχο να μελετήσει την κατάσταση της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, να επισημάνει τα υφιστάμενα προβλήματα της και να παρουσιάσει προτάσεις για τη βελτίωση της.

Η ελληνική οικονομία εξαρτάται σημαντικά πλέον από τον τομέα του τουρισμού και ο στόχος της εργασίας είναι να δείξει πως η ανάπτυξη του κλάδου απαιτεί ικανά και εξειδικευμένα στελέχη τα οποία θα απασχοληθούν στις υπάρχουσες επιχειρήσεις. Η ευθύνη αυτή βαρύνει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο και θα μελετηθεί. Η παροχή υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης εξαρτάται από την ύπαρξη του κατάλληλου εκπαιδευτικού προσωπικού, το οποίο θα πρέπει να αποτελείται από σημαντικούς επαγγελματίες και στελέχη με πολύχρονη εμπειρία στον κλάδο του τουρισμού.

---

¹ <http://www.makthes.gr/news/economy/93551/>

² <http://www.makthes.gr/news/economy/93551/>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Ένας σημαντικός παράγοντας που καθιστά επιτακτική την αναθεώρηση του ελληνικού συστήματος εκπαίδευσης είναι ο υψηλός ανταγωνισμός στην τουριστική αγορά από γειτονικές χώρες, όπως η Τουρκία, η Κύπρος, η Κροατία κ.α. Η Ελλάδα έχει να επιδείξει σημαντικά πλεονεκτήματα στην προσέλκυση τουριστών, όπως το εξαιρετικό φυσικό της περιβάλλον, η πολιτιστική και ιστορική της κληρονομιά και η παράδοση στον τομέα του τουρισμού. Ωστόσο, καθοριστικότερος παράγοντας αποδεικνύεται η παροχή υπηρεσιών και μάλιστα η παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από την παροχή υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης.

Η εκπαίδευση στον τομέα του τουρισμού στην Ελλάδα έχει δεχθεί σημαντική ανάπτυξη με την πάροδο του χρόνου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχει φτάσει στο επιθυμητό επίπεδο, δεδομένων των συνθηκών. Ωστόσο, ο τουρισμός εξελίσσεται ραγδαία και σε ποικίλες μορφές τις τρεις τελευταίες δεκαετίες στη χώρα μας, αυξάνοντας ολοένα τις απαιτήσεις στην παροχή υπηρεσιών. Γι' αυτό και συχνά ακούγεται η άποψη πως η τουριστική εκπαίδευση η οποία παρέχεται στην Ελλάδα χρήζει αναγκαίων μεταρρυθμίσεων και αλλαγών ώστε να συμβαδίζει περισσότερο με τα διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα.³

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας επιχειρείται μία σύντομη προσέγγιση στην έννοια του τουρισμού, αλλά και τη σημασία του για την Ελλάδα και κυρίως για την ελληνική οικονομία. Στη συνέχεια, γίνεται μια συνοπτική περιγραφή του εκπαιδευτικού συστήματος της Ελλάδας, ώστε ο αναγνώστης να έχει μία σαφή εικόνα για να μπορέσει μετέπειτα να κατανοήσει τη δομή της τουριστικής εκπαίδευσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται το πλαίσιο της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Ξεκινώντας από το επίπεδο της δευτεροβάθμιας τουριστικής εκπαίδευσης, φτάνουμε στην ανώτατη εκπαίδευση εξετάζοντας λεπτομερώς τα προγράμματα και περιεχόμενα σπουδών σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο.

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας παρατηρούνται και αξιολογούνται τα κυριότερα προβλήματα της τουριστικής εκπαίδευσης. Τέλος, παρατίθενται κάποιες προτάσεις για τη βελτίωση της τουριστικής εκπαίδευσης, με σκοπό την αύξηση της αποδοτικότητας των στελεχών και υπαλλήλων του τουριστικού κλάδου και κατ' επέκταση της ανάπτυξης του Ελληνικού τουρισμού γενικά. Παράλληλα, στο τελευταίο μέρος της εργασίας, παρουσιάζονται οι προοπτικές της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, κυρίως μέσα από τις προτάσεις του αρμόδιου Υπουργείου Τουρισμού. Επίσης, για τη διεκπεραίωση της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν προτάσεις σημαντικών οργανισμών της τουριστικής ανάπτυξης,

---

³ <http://traveldailynews.gr/hypostyles/article/2401>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα όπως ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), και το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ελλάδα: Τουρισμός και Εκπαίδευση

1.1 Εισαγωγικές έννοιες

Η λέξη τουρισμός προέρχεται από τη λατινική λέξη *torvus*, από την οποία προέκυψαν οι μεταγενέστερες λέξεις *touring* στην αγγλική γλώσσα και η γαλλική *tour*, οι οποίες χρησιμοποιούνται σήμερα για να περιγράψουν τον τουρισμό.⁴ Επίσης, σύμφωνα με τη βρετανική Τουριστική Ένωση, ο τουρισμός μπορεί να οριστεί ως η βραχυπρόθεσμη μετακίνηση των ανθρώπων σε προορισμούς, εκτός του τόπου της μόνιμης κατοικίας και εργασίας τους και αναφέρεται σε μετακινήσεις κάθε τύπου.⁵

Οι Hunziker και Krapf προσπάθησαν να ορίσουν τον τουρισμό ως ένα σύνολο φαινομένων και σχέσεων, τα οποία προκύπτουν μέσα από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού και τη διαμονή μη μόνιμων κατοίκων, υπό την προϋπόθεση πως δεν οδηγούν σε μόνιμη διαμονή και δε συνδέονται με κάποια κερδοσκοπική δραστηριότητα.⁶

Συνηθέστερα ωστόσο, ο τουρισμός αναφέρεται σε μετακινήσεις ατόμων, οι οποίες μπορεί να είναι μεμονωμένες ή ομαδικές προς διάφορους προορισμούς, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως τουριστικοί. Υπάρχουν πολλές μορφές τουρισμού, όπως ο οικολογικός, ο θρησκευτικός, ο ιαματικός, ο συνεδριακός, πέρα από τις συμβατικές του εκφάνσεις. Ο τουρισμός μπορεί να ταξινομηθεί επίσης σε κατηγορίες, σύμφωνα με τα διαφορετικά κίνητρα των αγοραστών του τουριστικού προϊόντος, όπως π.χ. σε τουρισμό αναψυχής, τουρισμό υγείας, εργασίας κ.α.⁷

Οποιαδήποτε μορφή και αν λάβει ο τουρισμός, χαρακτηρίζεται από δύο συστατικά στοιχεία: το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή, τα οποία πραγματοποιούνται σε έναν τόπο διάφορο του τόπου της μόνιμης κατοικίας των ανθρώπων, που αποφασίζουν να μετακινηθούν με σκοπό την αναψυχή. Η μετακίνηση είναι προσωρινού χαρακτήρα και μετά

---

⁴ Βαρβαρέσος Σ., Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα, 1998, σ. 26

⁵ Beaver, Allan, A Dictionary of Travel and Tourism Terminology. Wallingford, CAB International, 2003 σ. 313.

⁶ Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., Εισαγωγή στον Τουρισμό, Interbooks, Αθήνα, 1999, σ. 68.

⁷ Yvette Reisinger, Frederic Dimanche, International Tourism: Cultures and Behavior, Elsevier, 2009, σ. 13

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τη λήξη της περιόδου αυτής, τα άτομα θα επιστρέψουν ξανά στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους, διαγράφοντας έτσι ένα κύκλο.⁸

Η σύγχρονη αντίληψη για την ανάπτυξη του τουρισμού στηρίζεται στην ποιότητα, την πιστοποίηση, τη διεύρυνση και διαφοροποίηση των τουριστικών υπηρεσιών, στη σύνδεσή τους με την τοπική οικονομία και την ολοκλήρωση μιας σειράς έργων, τα όποια αφορούν στις υποδομές και το περιβάλλον. Η σημερινή τουριστική ζήτηση παρουσιάζει μια έντονη διαφοροποίηση και τμηματοποίηση, η οποία απέχει κατά πολύ από τη στερεότυπη αντίληψη για τον μαζικό τουρισμό που είχε επικρατήσει και στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Για το λόγο αυτό θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική η ανάπτυξη διαφόρων μορφών τουρισμού όπως:

- τουρισμός με πολιτιστικό η επιμορφωτικό χαρακτήρα
- τουρισμός εκθέσεων
- θεραπευτικός η τουρισμός υγείας
- χειμερινός τουρισμός
- θρησκευτικός τουρισμός

Η πολυπλοκότητα, ωστόσο, που παρουσιάζουν αυτές οι μορφές συνδέεται άμεσα με την ανάγκη για καταρτισμένο σε υψηλό επίπεδο ανθρώπινο δυναμικό που θα απασχολείται στον κλάδο. Απώτερος στόχος είναι η παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης, καθώς και η εξειδίκευση με σκοπό την αναβάθμιση τόσο του τουριστικού προϊόντος, όσο και των υπηρεσιών.⁹

---

⁸ R. Heyns, Mark Boekstein, J. Spencer, Introduction to Travel and Tourism, Juta and Company Ltd, 2000, σ. 25

⁹ <http://www.proodos.net/topika-nea-rodou/item/19070-tin-anagki-na-anaptyxthoyn-enallaktikes-morfes-tourismoy-tonise-o-f-xatzidiakos>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

1.2 Η Σημασία του τουρισμού για την Ελλάδα

Ο τουρισμός αποτελεί ένα πολυσύνθετο φαινόμενο με οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές προεκτάσεις. Έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια ειδικά στην Ε.Ε., χάρη στη βελτίωση του οικονομικού επιπέδου και στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των ευρωπαϊών πολιτών και έχει αναδειχθεί ως ένας από τους κύριους παραγωγικούς μοχλούς ανάπτυξης των χωρών, συμβάλλοντας καθοριστικά στην ανάπτυξη της εθνικής τους οικονομίας.

Εξάλλου, η Ελλάδα εδώ και δεκαετίες αποτελεί έναν πολύ δημοφιλή τουριστικό προορισμό, καθώς κατέχει σημαντικά πλεονεκτήματα σε συνδυασμό με τη φήμη για την ελληνική φιλοξενία. Το εύκρατο ελληνικό κλίμα σε συνδυασμό με το μεγάλο αριθμό νησιών και πολλών χιλιομέτρων παραλιών, παρέχουν ένα ιδανικό περιβάλλον για την ανάπτυξη του τουρισμού. Παράλληλα, η ύπαρξη της πλούσιας ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς προσφέρει πολλαπλές ευκαιρίες για την ανάπτυξη του πολιτιστικού - εκπαιδευτικού τουρισμού καθώς και του συνεδριακού τουρισμού στα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά και στις περιοχές αντίστοιχου τουριστικού ειδικού ενδιαφέροντος.¹⁰

Ο τουρισμός στην Ελλάδα, παρά την ανάπτυξη που γνώρισε τα τελευταία χρόνια ως τομέας της οικονομίας, εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα ως προς την παρεχόμενη ποιότητα, αλλά και τη μειωμένη ανταγωνιστικότητά του συγκριτικά με άλλα τουριστικά κράτη όπως η γειτονική Ιταλία και η Τουρκία.¹¹

Σημαντική προϋπόθεση για να εξαλειφθεί το παραπάνω πρόβλημα είναι η παροχή υψηλού επιπέδου τουριστικής εκπαίδευσης. Το ζήτημα της εκπαίδευσης και κατάρτισης των απασχολούμενων στον ευρύτερο τομέα του τουρισμού, μέσα από ένα αναβαθμισμένο εκπαιδευτικό σύστημα είναι πλέον επιτακτικό. Η σημερινή τουριστική αγορά στην Ελλάδα, παρά την πρόσφατη ανάκαμψή της, χαρακτηρίζεται από χαμηλή ανταγωνιστικότητα εάν τεθεί σε σύγκριση με άλλες τουριστικές οικονομίες, σε παγκόσμιο επίπεδο. Ορισμένες αδυναμίες της ελληνικής τουριστικής αγοράς είναι:

- Η εποχικότητα του τουρισμού
- Η υψηλή συγκέντρωση της τουριστικής προσέλευσης σε συγκεκριμένες περιοχές της ελληνικής επικρατείας, όπως ο παραθεριστικός τουρισμός που χαρακτηρίζεται από σχετική αναπτυξιακή στασιμότητα και έλλειψη δυναμικής

¹⁰ <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36&sectorID=37&la=2>

¹¹ http://www.iobe.gr/docs/research/RES_05_E_01092012REP_GR.pdf

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Η χαμηλή ποιότητα της παροχής υπηρεσιών σε σχέση με ανταγωνιστικές αγορές
- Η υπερπροσφορά κλινών.¹²
-

Στην παρούσα συγκυρία, η οποία χαρακτηρίζεται από μία βαθιά οικονομική κρίση και όπου έχει γίνει πλέον εμφανές το πόσο σημαντικός είναι ο τουρισμός για την ελληνική οικονομία, το κυρίαρχο ζήτημα είναι η αναμόρφωση ή έστω η βελτίωση της τουριστικής εκπαίδευσης, η οποία αποτελεί συνιστώσα που μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της ελληνικής τουριστικής αγοράς, μέσα από τη δημιουργία άρτια εκπαιδευμένων στελεχών και τουριστικών υπαλλήλων.

Σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας *το Έθνος*, ο κλάδος του τουρισμού μπορεί να δημιουργήσει 200.000 νέες θέσεις εργασίας και να αναδειχθεί με αυτό τον τρόπο σε έναν από τους βασικούς πυλώνες ανάπτυξης. Επιπλέον, ο συγκεκριμένος κλάδος μπορεί να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην καταπολέμηση της ανεργίας. Μπορούμε να εκτιμήσουμε καλύτερα τη δυναμική του τουρισμού αν αναλογιστούμε πως οι 200.000 θέσεις, αντιστοιχούν στο 44% των νέων θέσεων εργασίας για την επόμενη δεκαετία, ενώ στην παρούσα φάση ήδη το 20% των εργαζομένων απασχολείται άμεσα ή έμμεσα στον κλάδο του τουρισμού.¹³

Το 2012 το Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) προχώρησε στη δημοσίευση μίας μελέτης για τη σημασία του τουρισμού για την Ελλάδα με τίτλο: «Η Επίδραση του Τουρισμού στην ελληνική οικονομία». Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του IOBE, για κάθε 1.000 ευρώ τουριστικής δαπάνης το ακαθάριστο προϊόν της ελληνικής οικονομίας αυξάνεται κατά 2.220 ευρώ περίπου. Στα 34,4 δισ. ευρώ ή 15,1% του ΑΕΠ εκτιμάται η συνολική επίδραση στην ελληνική οικονομία από την εσωτερική τουριστική δαπάνη και τις επενδύσεις που σχετίζονται με τον τουρισμό, με βάση τα στοιχεία του 2010. Παράλληλα, πέρα από την εισροή χρημάτων, ο IOBE υπογραμμίζει τη συνεισφορά του τουρισμού στην απασχόληση και αναφέρει στην ίδια μελέτη πως η άμεση και έμμεση τουριστική απασχόληση στην Ελλάδα εκτιμάται σε 446.000 εργαζόμενους, ενώ συνολικά 741.000 θέσεις απασχόλησης (ή 16% της συνολικής απασχόλησης της χώρας) υποστηρίζονται από την ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα. Επιπρόσθετα, οι υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης αποτελούν τα 2/3 σχεδόν της άμεσης επίδρασης στην οικονομία από την τουριστική

---

¹² Η σημασία του τουρισμού για την ελληνική οικονομία / κοινωνία & προτάσεις πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη
http://www.greektourism2020.gr/fileadmin/GreekTourism2020/gt2020_documents/oreksi_diavasma/100201Meleth.pdf

¹³ Ο τουρισμός ανοίγει πόρτες στην εργασία, Εφημερίδα *το Έθνος*, 24/10/2012

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δαπάνη. Σημαντική είναι επίσης η συνεισφορά των θαλάσσιων, οδικών και αεροπορικών μεταφορών, ενώ η έμμεση συνεισφορά του τουρισμού στην οικονομία εκτιμάται σε 5,2 δις €. Τέλος, σύμφωνα με τη συγκεκριμένη έρευνα, κλάδοι όπως το εμπόριο, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, η διαχείριση ακίνητης περιουσίας, οι κατασκευές και η μεταποίηση επωφελούνται σε μεγαλύτερο βαθμό από την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος, ενώ στην αγορά εργασίας η άμεση και έμμεση τουριστική απασχόληση εκτιμάται σε 446.000 θέσεις απασχόλησης.¹⁴

Ο τουρισμός αναμφισβήτητα πλέον έχει αναγνωρισθεί ως μία από τις σημαντικότερες μορφές οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως, πράγμα που αιτιολογεί και τον όρο «τουριστική βιομηχανία», ο οποίος της έχει απονεμηθεί. Το ποσοστό συμβολής του τουρισμού στη δημιουργία εισοδήματος και απασχόλησης είναι τεράστιο πλέον, καθώς υπάρχουν ανά την υφήλιο κράτη τα οποία αποτελούν αποκλειστικά τουριστικές οικονομίες. Όπως αναδεικνύει και η έρευνα του IOBE, πέρα από τη συμβολή των αμιγώς τουριστικών επιχειρήσεων, μέσα από την τουριστική βιομηχανία ευνοούνται και άλλοι πολυάριθμοι τομείς της οικονομίας.

Συνοπτικά η τουριστική βιομηχανία επηρεάζει θετικά την οικονομία μέσα από :

1. τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
2. τη δημιουργία εισοδημάτων
3. την παραγωγή ανάπτυξης
4. την προσέλκυση επενδύσεων
5. τη βελτίωση ισοζυγίου πληρωμών¹⁵

Ένας τρόπος ενίσχυσης του Ελληνικού τουρισμού θα μπορούσε να είναι η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Με τον τρόπο αυτό ο Ελληνικός τουρισμός δε θα περιοριζόταν μόνο σε νησιωτικές και παράλιες περιοχές. Οι νέες μορφές τουρισμού μπορούν να ενισχύσουν την περιφερειακή ανάπτυξη και θα είναι ένα πλεονέκτημα για την ελληνική οικονομία, αν αναπτυχθούν σωστά και με τις απαραίτητες προϋποθέσεις υψηλής ποιότητας

---

¹⁴ IOBE, Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ , 2012

<http://www.iobe.gr/media/meletes/tous12.pdf>

¹⁵ A.K.Bhatia, The Business Of Tourism: Concepts And Strategies, Sterling Publishers Pvt. Ltd, 2006, σ. 37

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παροχών.¹⁶ Η τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα θα πρέπει να εστιάσει σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης και εισοδημάτων και να προσφέρει και έναν εναλλακτικό τομέα οικονομικής δραστηριότητας και απασχόλησης για τις περιοχές αυτές ώστε ο τουρισμός να συμβάλει στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.¹⁷ Η συμβολή του τουρισμού είναι σημαντική για τη δημιουργία βασικών υποδομών στον τομέα των συγκοινωνιών – κατασκευή ή βελτίωση δρόμων, σιδηρόδρομων, λιμένων, αερολιμένων – των τηλεπικοινωνιών και σε άλλους τομείς (έργα αποχέτευσης κλπ). Η δημιουργία νέων υποδομών, όπως έγινε στο παράδειγμα της Ελλάδας με τη συγχρηματοδότηση του κράτους και της Ε.Ε., λειτουργεί καθοριστικά για την καλύτερη και εύρυθμη διεξαγωγή όλων των δραστηριοτήτων του τουρισμού.¹⁸

Η Ελλάδα για την περίοδο 2001-2010 διατήρησε σε γενικές γραμμές τη θέση της ανάμεσα στις βασικές ανταγωνίστριες χώρες της Μεσογείου, μετά την Ισπανία και την Ιταλία. Σήμερα, ο ελληνικός τουρισμός έχει να αντιμετωπίσει σημαντικές προκλήσεις οι οποίες πηγάζουν τόσο από τη διεθνή οικονομική κρίση, όσο και από γειτονικές περιοχές όπως η Τουρκία, η Κροατία, η Βουλγαρία, και το Μαυροβούνιο. Παράλληλα, ο ελληνικός τουρισμός επηρεάζεται σημαντικά και από παράγοντες, όπως η ισχυρή ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου, η άνοδος της τιμής του πετρελαίου, η παρατεινόμενη δημοσιονομική και χρηματοοικονομική κρίση, οι οποίες πλήττουν την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Στον τομέα της ανταγωνιστικότητας η Ελλάδα, σύμφωνα με την έκθεση του World Economic Forum του 2011 έρχεται μόλις 29η στη συνολική παγκόσμια κατάταξη (18η στην Ευρώπη), ως προς τον γενικό δείκτη ανταγωνιστικότητας τουρισμού και ταξιδιών, υποχωρώντας κατά πέντε θέσεις σε σχέση με το παρελθόν. Η γενική επίδοσή της είναι μάλιστα μειωμένη σε σύγκριση με την Έκθεση του 2009 (4,78 έναντι 4,91 μονάδες, με άριστα το 7).¹⁹ Στην επόμενη έρευνα του ίδιου Οργανισμού για το 2012, η Ελλάδα βρίσκεται στην 32^η θέση, πέφτοντας ουσιαστικά περισσότερο στην παγκόσμια κατάταξη ανταγωνιστικότητας, ενώ η έκθεση υπογραμμίζει πως βασικός λόγος για την κατοχή αυτής της θέσης και όχι χαμηλότερης είναι η πολιτιστική κληρονομιά της, το φυσικό τοπίο, αλλά και η καλή ποιότητα υποδομών.²⁰

---

¹⁶ E. Laws, *Improving Tourism And Hospitality Services*, CABI, 2004, σ. 13

¹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Περιφερειακή πολιτική, Πεδία δραστηριότητας, Τουρισμός http://ec.europa.eu/regional_policy/activity/tourism/index_el.cfm

¹⁸ Klaus Schwab, Jennifer Blanke, Thea Chiesa, *The Travel & Tourism Report 2008*, σ. 18

¹⁹ World Economic Forum, *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011*

²⁰ World Economic Forum, *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2012*

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Έτος	Αφίξεις Τουριστών	Μεταβολή	Εισπράξεις (εκατ. €)	Μεταβολή
2008	15.938.806	-1,40%	11.635,90	2,80%
2009	14.914.537	-6,43%	10.400,20	-10,62%
2010	15.007.493	+0,62%	9.611,30	-7,59%
2011	16.427.247	9,46%	10.504,70	9,30%
2012	15.517.622	-5,54%	10.024,90	-4,57%

Πίνακας 1 ΣΕΤΕ Αφίξεις Τουριστών 2008-2012²¹

Ο παραπάνω πίνακας, περιλαμβάνει τις αφίξεις τουριστών τα τελευταία τέσσερα έτη. Παρατηρούμε πως ο αριθμός των αφίξεων τουριστών μειώθηκε σημαντικά το 2009, έτος κατά το οποίο η οικονομική κρίση είχε εκδηλωθεί πλήρως σε παγκόσμιο επίπεδο. Παρατηρείται μία κατακόρυφη μείωση των αφίξεων τουριστών στην Ελλάδα, η οποία συνοδεύεται από μία σημαντική μείωση στα έσοδα από τον κλάδο του τουρισμού. Το 2010 αντίθετα όπου υπάρχει μία πολύ μικρή άνοδος στον τουρισμό, μικρότερη της τάξης του 1%, παρατηρούμε πως, ενώ οι αφίξεις παραμένουν στα ίδια επίπεδα με το προηγούμενο έτος, τα έσοδα μειώνονται κατά 7%. Το 2011 υπήρξε μία σημαντική τόνωση των αφίξεων, η οποία δε διατηρήθηκε ωστόσο το 2012, αλλά επανήλθε δυναμικά το 2013 σύμφωνα με την ελληνική κυβέρνηση.²²

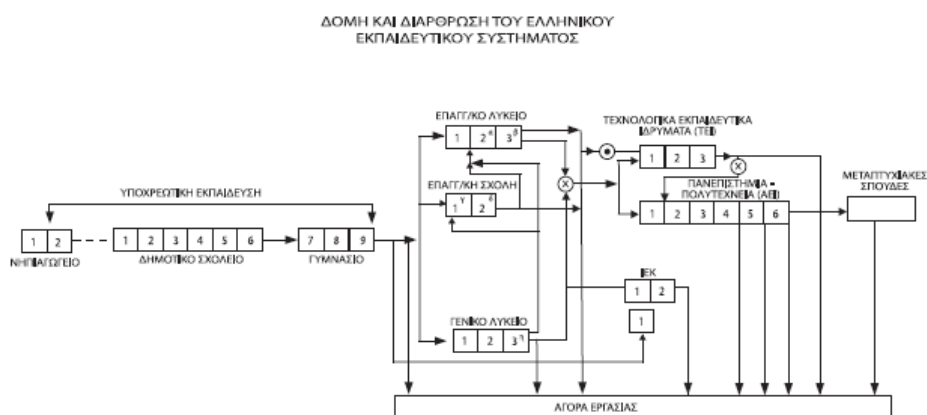
²¹ ΣΕΤΕ, Ελλάδα: διεθνείς τουριστικές αφίξεις 2000-2012
http://www.sete.gr/files/Media/Statistika/Greece/Tourist%20Arrivals/1300402_Afikseis%20Mi%20Katoikon-Ellada%202000-2012_new%20layout.pdf

²² Στο ίδιο

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

1.3 Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα

Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα διαρθρώνεται σε τρεις διαδοχικές βαθμίδες: την Πρωτοβάθμια, τη Δευτεροβάθμια και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Η Εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά ηλικίας 6-15 ετών και περιλαμβάνει την Πρωτοβάθμια (Δημοτικό) και την κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο).

Εικόνα 1 Η ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ²³

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται στα δημοτικά σχολεία, δημόσια και ιδιωτικά. Στα δημόσια Δημοτικά σχολεία, η φοίτηση και τα βιβλία είναι δωρεάν. Η φοίτηση στο Δημοτικό διαρθρώνεται σε έξι τάξεις και ολοκληρώνεται με το πέρας της έκτης τάξης, που σηματοδοτεί το πέρασμα των μαθητών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα διαρθρώνεται σε δύο επίπεδα, το Γυμνάσιο, στο οποίο η φοίτηση είναι υποχρεωτική και τη μετα-υποχρεωτική (ανώτερη) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, η οποία παρέχεται στο Λύκειο και στα επαγγελματικά λύκεια (ΕΠΑΛ). Η φοίτηση στο Γυμνάσιο διαρκεί τρία χρόνια και απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 12-15 ετών. Οι απόφοιτοι Γυμνασίου λαμβάνουν Απολυτήριο Τίτλο, ο οποίος τους παρέχει τη δυνατότητα ένταξης στην ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Η μετα-υποχρεωτική (ανώτερη) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση περιλαμβάνει δύο τύπους σχολείων: τα Ενιαία Λύκεια και τα ΕΠΑΛ.

Επίσης, στη μετα-υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση περιλαμβάνονται και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), τα οποία προσφέρουν επίσημη, αλλά αδιαβάθμητη εκπαίδευση. Τα ιδρύματα αυτά χαρακτηρίζονται αδιαβάθμητα γιατί δέχονται

²³ Ράνυ Καλούρη - Αντωνοπούλου, Χρήστος Σιγάλας, Γενική διδακτική μεθοδολογία. Γενικά ψυχοπαιδαγωγικά θέματα, Μεταίχμιο, 2006, σ. 224

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αποφοίτους τόσο του Γυμνασίου όσο και του Λυκείου, ανάλογα με τις επιμέρους ειδικότητες που προσφέρουν.²⁴ Τα μαθήματα των ΙΕΚ προσανατολίζονται περισσότερο στην παροχή πρακτικών γνώσεων και δίνουν στους καταρτιζόμενους, μετά τη λήξη της φοίτησής τους, μία βεβαίωση επαγγελματικής κατάρτισης που τους δίνει τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στις τελικές εξετάσεις πιστοποίησης για την απόκτηση Διπλώματος Επαγγελματικής Κατάρτισης.

Η Ανώτατη Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα παρέχεται από τα Πανεπιστήμια και τα Ανώτατα Τεχνολογικά Ιδρύματα. Η διάρκεια σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι 8-12 εξάμηνα. Η εισαγωγή των φοιτητών εξαρτάται από την επίδοσή τους στις εξετάσεις που γίνονται σε εθνικό επίπεδο μετά τη Γ' τάξη Λυκείου. Σε επίπεδο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης υλοποιούνται επίσης προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών.²⁵

Η Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση πραγματοποιείται στα πανεπιστημιακά ιδρύματα και έχει ως σκοπό της την παροχή υψηλής θεωρητικής και σφαιρικής εκπαίδευσης του μελλοντικού εργατικού δυναμικού της χώρας. Στην Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση ανήκουν τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών. Η φοίτηση στα Πανεπιστήμια διαρκεί τέσσερα (4) έτη, εκτός από ορισμένες Σχολές, όπου η φοίτηση μπορεί να διαρκέσει πέντε (5) ή έξι (6) έτη. Το ακαδημαϊκό έτος στα Ελληνικά Πανεπιστήμια διαιρείται σε δύο εξάμηνα των δεκατριών (13) πλήρων εβδομάδων διδασκαλίας και τριών (3) εβδομάδων εξετάσεων. Οι φοιτητές περατώνουν τις σπουδές τους με την πάροδο των τεσσάρων ετών και εφόσον έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς την παρακολούθηση και εξέταση των υποχρεωτικών μαθημάτων, καθώς και των μαθημάτων επιλογής. Ο τίτλος σπουδών στα Ελληνικά Πανεπιστήμια είναι το Πτυχίο ή το Δίπλωμα ανάλογα με τη Σχολή φοίτησης. Τα Πανεπιστήμια παρέχουν τίτλους σπουδών στα εξής επιστημονικά πεδία:

- Ανθρωπιστικές, Νομικές και Κοινωνικές Επιστήμες
- Θετικές Επιστήμες
- Επιστήμες Υγείας
- Τεχνολογικές Επιστήμες
- Επιστήμες Οικονομίας και Διοίκησης

Στην Ελλάδα παρέχεται πανεπιστημιακή εκπαίδευση από τα εξής ιδρύματα :

- ΕΘΝΙΚΟ & ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

---

²⁴ Ράνυ Καλούρη - Αντωνοπούλου, Χρήστος Σιγάλας, Γενική διδακτική μεθοδολογία. Γενικά ψυχοπαιδαγωγικά θέματα, Μεταίχμιο, 2006, σ. 224

²⁵ Στο ίδιο

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
- ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
- ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
- ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
- ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
- ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
- ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
- ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
- ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
- ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ
- ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ²⁶

Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) παρέχει υψηλού επιπέδου εκπαίδευση και ιδρύθηκε με το ν. 2552/1997. Αποστολή του ΕΑΠ είναι η εξ αποστάσεως παροχή προπτυχιακής και μεταπτυχιακής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, με την ανάπτυξη και αξιοποίηση κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και μεθόδων διδασκαλίας.²⁷ Η διδασκαλία των μαθημάτων στο ΕΑΠ γίνεται αποκλειστικά με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, και όχι μέσω άμεσων διαλέξεων από το διδακτικό προσωπικό. Οι σπουδές στο ΕΑΠ περιλαμβάνουν προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών, καθώς και προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης ή μετεκπαίδευσης που οδηγούν σε πιστοποιητικά παρακολούθησης ή επιμόρφωσης. Το πτυχίο που απονέμεται σε κάθε επίπεδο, ωστόσο, είναι ισότιμο με τα πτυχία των άλλων πανεπιστημίων.²⁸

Η Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση παρέχεται από τα Ανώτατα Τεχνολογικά Ιδρύματα (ΑΤΕΙ) και έχει ως στόχο της να συμβάλλει στην ανάπτυξη της επιστήμης και της εφαρμοσμένης έρευνας. Οι σπουδές στα ΑΤΕΙ, σε σύγκριση με αυτές των Πανεπιστημίων, έχουν περισσότερο εφαρμοσμένο χαρακτήρα, καθώς η εκπαίδευση είναι προσανατολισμένη στην αφομοίωση και μεταφορά των δεδομένων της επιστήμης στην παραγωγική διαδικασία. Στην Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση υπάγεται επίσης η Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ).²⁹

Η Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ) ιδρύθηκε με το ν. 3027/2002. Στην ΑΣΠΑΙΤΕ, υπάγεται και το Γενικό Τμήμα Παιδαγωγικών Μαθημάτων (Γ.Τ.Π.Μ.), το οποίο και αντικατέστησε την Παιδαγωγική Τεχνική Σχολή (ΠΑΤΕΣ) και παρέχει παιδαγωγική επιμόρφωση στους φοιτητές των Τμημάτων Τουριστικής Εκπαίδευσης.³⁰ Η Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης ιδρύθηκε ως καθολικός διάδοχος της ΣΕΛΕΤΕ (Σχολή Εκπαιδευτικών Λειτουργών Επαγγελματικής & Τεχνικής Εκπαίδευσης), στο πλαίσιο της γενικότερης προσπάθειας οργάνωσης και ανάπτυξης ενός συστήματος Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, στη μεταπολεμική Ελλάδα του '50.

---

²⁶ Το Εκπαιδευτικό Σύστημα / Ανώτατη Εκπαίδευση / Ιδρύματα Α.Ε. / Πανεπιστήμια / Κατάλογος Πανεπιστημίων , http://archive.minedu.gov.gr/el_ec_page1047.htm

²⁷ Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο <http://www.eap.gr/view.php?artid=1172> και <http://www.eap.gr/view.php?artid=1276>

²⁸ Στο ίδιο

²⁹ Εκπαιδευτικοί Οργανισμοί - Look4Studies.com

³⁰ Στο ίδιο

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η ΑΣΠΑΙΤΕ διατηρεί μια μακρά παράδοση δυναμικής παρουσίας στον ακαδημαϊκό χώρο, έχοντας καθιερωθεί ουσιαστικά ως το μοναδικό θεσμοθετημένο εκπαιδευτικό ίδρυμα στην Ελλάδα για την εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών, τεχνικών και επαγγελματιών κυρίως μαθημάτων, που προορίζονται να διδάξουν στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Συμμετέχει ισότιμα με αντίστοιχες Σχολές και Ιδρύματα του τεχνολογικού τομέα στην εκπαίδευση Εκπαιδευτικών Λειτουργιών υψηλού επιπέδου, οι οποίοι με τη θεωρητική και εφαρμοσμένη επιστημονική τους κατάρτιση:

α. αποτελούν συνδετικό κρίκο μεταξύ γνώσης και εφαρμογής, αναπτύσσοντας την εφαρμοσμένη διάσταση των επιστημών και των τεχνών στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία,

β. μεταφέρουν, χρησιμοποιούν και προάγουν σύγχρονη τεχνολογία, καθώς επίσης και μεθόδους πρακτικές και τεχνικές στο χώρο των εφαρμογών» (άρθρο 1, Ν. 2916/01).³¹

Η αποστολή της ΑΣΠΑΙΤΕ περιλαμβάνει επίσης την παράλληλη παροχή τεχνολογικής και παιδαγωγικής εκπαίδευσης στους σπουδαστές της, την προαγωγή της εφαρμοσμένης έρευνας στην εκπαιδευτική τεχνολογία και την παιδαγωγική, και τη διοργάνωση προγραμμάτων κατάρτισης, επιμόρφωσης ή εξειδίκευσης για εκπαιδευτικούς ή μέλλοντες εκπαιδευτικούς (άρθρο 4, Ν.3027/02).³²

Στην Ελλάδα υπάρχουν 14 ΑΤΕΙ τα οποία αποτελούνται από δύο τουλάχιστον Σχολές, που περιλαμβάνουν δύο ή περισσότερα Τμήματα. Τα ΑΤΕΙ λειτουργούν σε διάφορες πόλεις της χώρας, ενώ μερικά έχουν και ανεξάρτητα παραρτήματα, δηλαδή ανεξάρτητα Τμήματα σε άλλη πόλη. Η φοίτηση στα ΑΤΕΙ διαρκεί τέσσερα (4) έτη. Διαιρείται σε οκτώ (8) εξάμηνα που περιλαμβάνουν τα προγράμματα διδασκαλίας και το εξάμηνο εκπόνησης της πτυχιακής εργασίας, κατά τη διάρκεια του οποίου είναι δυνατό να πραγματοποιείται και η καθοδηγούμενη και αξιολογούμενη άσκηση στο επάγγελμα. Ο τίτλος σπουδών στα ΑΤΕΙ είναι το Πτυχίο.

Η Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση έχει περισσότερο εξειδικευμένο χαρακτήρα και στοχεύει στη θεωρητική μετάδοση γνώσεων και στην πρακτική εφαρμογή τους. Στην Ελλάδα υπάρχουν 14 ΑΤΕΙ, τα οποία αποτελούνται από περισσότερες από μία Σχολές και μεγάλο αριθμό τμημάτων. Συγκεκριμένα στον τομέα της Ανώτατης Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, λειτουργούν τα εξής ιδρύματα :

³¹ http://www.teilam.gr/nomothesia/2916_01/2916_01.htm

³² http://www.aspete.gr/odigospoudon/A_Brief_Guide_to_ASPETE_2010-2011_Gr.pdf

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

-ΑΣΠΑΙΤΕ

-ΑΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ

-ΑΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ (Με έδρα την Άρτα)

-ΑΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ

-ΑΤΕΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

-ΑΤΕΙ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

-ΑΤΕΙ ΚΑΒΑΛΑΣ

-ΑΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

-ΑΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

-ΑΤΕΙ ΛΑΜΙΑΣ

-ΑΤΕΙ ΛΑΡΙΣΑΣ

-ΑΤΕΙ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

-ΑΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

-ΑΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

-ΑΤΕΙ ΧΑΛΚΙΔΑΣ³³

Τέλος, τα ΑΕΙ και ΑΤΕΙ όπως και το ΕΑΠ παρέχουν μεταπτυχιακά προγράμματα. Στην Ελλάδα τα Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών οδηγούν στην απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης. Ο γενικός στόχος των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) είναι η διεύρυνση των σπουδών σε μεταπτυχιακό επίπεδο, με σκοπό την παροχή ειδίκευσης σε διάφορες γνωστικές περιοχές.³⁴ Στην Ελλάδα λειτουργούν στα Πανεπιστήμια 510 μεταπτυχιακά προγράμματα πανελλαδικά.³⁵ Στο Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο λειτουργούν 28 μεταπτυχιακά προγράμματα,³⁶ και τέλος 56 πανελλαδικά στα ΑΤΕΙ εκ των οποίων 32 λειτουργούν σε συνεργασία με Πανεπιστήμια της Ελλάδας και 24 με Πανεπιστήμια του εξωτερικού.³⁷ Τα παραπάνω οδηγούν στην απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης (Μ.Δ.Ε.). Η εισαγωγή των υποψηφίων γίνεται

³³ <http://didefth.gr/edudata/aei.php>

³⁴ Εκπαιδευτικό Σύστημα στην Ελλάδα, <http://europa.eu/youth/el/article/>

³⁵ https://dasta.cs.teicrete.gr/documents/10310/341934/egkekrimena_metaptuxiaka_2011.pdf

³⁶ www.eap.gr

³⁷ <http://www.paspteix.gr/images/stories/food/metaptyxia%20programmata%20tei.pdf>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με τη διαδικασία της επιλογής ή των εξετάσεων (προφορικών ή/και γραπτών). Επίσης, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η γνώση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας. Η χρονική διάρκειά τους δεν μπορεί να είναι μικρότερη από ένα ημερολογιακό έτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2⁰

Η Τουριστική Εκπαίδευση στην Ελλάδα

Η σωστή τουριστική εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα για την ανάπτυξη του τουρισμού σε μία οικονομία. Η σύγχρονη τουριστική εκπαίδευση πρέπει να προσεγγιστεί ως ένα σύνολο θεωρητικών αλλά και εμπειρικών γνώσεων και προσόντων, τα οποία απαιτούν οι ανάγκες του τουριστικού τομέα για αποδοτικότερο ανθρώπινο δυναμικό. Η τουριστική εκπαίδευση δε θα πρέπει να νοείται ως μία δραστηριότητα η οποία θα αποσκοπεί στην απόκτηση συγκεκριμένων τουριστικών προσόντων από τους σπουδαστές, αλλά θα πρέπει η αντίληψη για αυτήν να ξεπερνά αυτά τα όρια ώστε να καλύπτει συνολικά τις ανάγκες του τουριστικού κλάδου και να συμβάλλει στη δημιουργία ενός αποδοτικότερου ανθρώπινου δυναμικού.³⁸

Η τουριστική εκπαίδευση δε θα πρέπει να συγχέεται με την κατάρτιση η οποία είναι μία έννοια περισσότερο περιορισμένη και αναφέρεται σε εξειδικευμένα προγράμματα, στα οποία το σύνολο της ύλης αναφέρεται αποκλειστικά σε ένα μόνο επάγγελμα ή ακόμη έναν τομέα ενός επαγγέλματος.³⁹

Στην Ελλάδα, σπουδές τουριστικής εκπαίδευσης παρέχονται τόσο σε επίπεδο δευτεροβάθμιας, όπως και σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, σπουδές τουριστικής εκπαίδευσης παρέχονται και στο ενδιάμεσο επίπεδο μετα-δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

2.1 Δευτεροβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση

Σε επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η τουριστικής εκπαίδευση προσφέρεται από τις Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑΣ) και τα Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ). Οι ΕΠΑΣ παρέχουν εκπαίδευση σε διάφορες ειδικότητες του τουριστικού κλάδου και μπορούν να

---

³⁸ Αθανασίου Λ., Τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση: Εξελίξεις, προβλήματα, Ανάγκες, Πολιτική, Ι.Τ.Ε.Π., Αθήνα, 2004, σ. 41

³⁹ Αθανασίου Λ., Τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση: Εξελίξεις, προβλήματα, Ανάγκες, Πολιτική, σ. 40.

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα εγγραφούν σε αυτές όσοι έχουν αποφοιτήσει επιτυχώς από την 1^η Λυκείου. Η φοίτηση είναι υποχρεωτική και διαρκεί δύο χρόνια. Κάθε εκπαιδευτική περίοδος περιλαμβάνει δύο κύκλους σπουδών, τον θεωρητικό που αρχίζει τον μήνα Οκτώβριο κάθε σχολικού έτους και λήγει τον μήνα Μάιο του επόμενου έτους και τον πρακτικό που αποτελεί συνέχεια του θεωρητικού και αναπόσπαστη συνέχεια της εκπαίδευσης, ο οποίος αρχίζει τον μήνα Ιούνιο και λήγει στις 15 Σεπτεμβρίου. Οι μαθητές τοποθετούνται για πρακτική άσκηση με μέριμνα του ΟΤΕΚ σε επιλεγμένες ξενοδοχειακές μονάδες.⁴⁰

Ειδικότερα, η εκπαίδευση που παρέχεται στις ΕΠΑΣ χωρίζεται σε τρεις ειδικότητες: των Ξενοδοχειακών και Επισιτιστικών Υπηρεσιών, της Μαγειρικής Τέχνης, καθώς και της Ζαχαροπλαστικής Τέχνης. Εξαιρετικά σημαντικό πλεονέκτημα των ΕΠΑΣ, σε σύγκριση με την τουριστική εκπαίδευση που παρέχεται στα ΕΠΑΛ, είναι η πρακτική άσκηση των μαθητών στο τέλος των σπουδών τους, η οποία δίνει στους ασκούμενους τη δυνατότητα να εφαρμόσουν τις γνώσεις που αποκομίζουν από τη διετή φοίτησή τους και τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους.

Στην περίπτωση των ΕΠΑΛ, τουριστική εκπαίδευση προσφέρεται μόνο στο τελευταίο έτος σπουδών, στη Γ' Τάξη δηλαδή. Παρέχονται μόνο γενικές γνώσεις προσανατολισμένες κυρίως στην εισαγωγή των μαθητών στην επαγγελματική απασχόληση, χωρίς να παρέχονται γνώσεις γενικότερα πάνω στον τουρισμό, τον πολιτισμό και την αναγκαιότητα ανάταξης της τουριστικής συνείδησης, η οποία θα οδηγήσει στη δημιουργία ικανών επαγγελματιών στον τομέα του τουρισμού. Τα μαθήματα τα οποία διδάσκονται στη Γ' τάξη είναι: αρχές οικονομικής θεωρίας, αρχές οργάνωσης και διοίκησης επιχειρήσεων, αγγλικά ειδικότητας, ξενοδοχειακές μονάδες, τουριστικό μάρκετινγκ, τουριστικά γραφεία, τουριστικοί ναύλοι και πακέτα και τέλος τουριστικές εφαρμογές Η/Υ.⁴¹

2.2 Μετα-δευτεροβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση

Η μετα-δευτεροβάθμια τουριστική εκπαίδευση προσφέρεται από τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) όπως και από τις Σχολές Ξεναγών.

Τα ΙΕΚ παρέχουν εκπαίδευση σε τομείς όπως Τεχνικός Μαγειρικής Τέχνης, Ειδικός Ξενοδοχειακών Υπηρεσιών και Τροφοδοσίας, και Υπάλληλος Τουριστικού Γραφείου. Οι υποψήφιοι πρέπει να είναι απόφοιτοι Λυκείου. Για τις ειδικότητες του Ειδικού Ξενοδοχειακών Υπηρεσιών και Τροφοδοσίας και του Υπάλληλου Τουριστικού Γραφείου, οι

---

⁴⁰ Δευτεροβάθμια Επαγγελματική Εκπαίδευση, ΟΤΕΚ, <http://www.otek.edu.gr/gr/2train.htm>

⁴¹ Κ. Κικίλια, Τουριστική Συνείδηση και Εκπαίδευση, Εκδόσεις Δηρός, Αθήνα, σ. 27

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα υποψήφιοι θα πρέπει να είναι κάτοχοι τίτλου από αναγνωρισμένο φορέα που θα πιστοποιεί την καλή γνώση της Αγγλικής (Lower ή πιστοποιητικό γλωσσομάθειας επιπέδου B2). Η φοίτηση είναι υποχρεωτική και διαρκεί τέσσερα εξάμηνα. Κάθε εξάμηνο περιλαμβάνει δύο κύκλους σπουδών όπως και στην περίπτωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.⁴² Τα ΙΕΚ παρέχουν σε όσους ολοκληρώσουν επιτυχώς τη φοίτησή τους ένα πιστοποιητικό Επαγγελματικής Κατάρτισης το οποίο είναι και προαπαιτούμενο για τη συμμετοχή τους στις εξετάσεις πιστοποίησης επαγγελματικής κατάρτισης, που οδηγούν στη λήψη του Διπλώματος Επαγγελματικής Κατάρτισης επιπέδου Δευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Κατάρτισης.⁴³

Η μετα-δευτεροβάθμια τουριστική εκπαίδευση περιλαμβάνει και τις Σχολές Ξεναγών. Οι Σχολές Ξεναγών λειτουργούν μόνιμα σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη και η εισαγωγή γίνεται κατόπιν εξετάσεων. Δικαίωμα συμμετοχής στις εισαγωγικές εξετάσεις έχουν οι υπήκοοι κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή αλλοδαποί ελληνικής καταγωγής. Οι υποψήφιοι πρέπει να είναι απόφοιτοι Λυκείου και εξετάζονται στα εξής μαθήματα: ξένες γλώσσες, έκθεση ιδεών, ιστορία της Ελλάδος, γεωγραφία της Ελλάδος. Στις Σχολές Ξεναγών η φοίτηση διαρκεί δύομισι έτη και η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική. Τέλος, η εκπαίδευση περιλαμβάνει θεωρητική διδασκαλία και εκπαιδευτικές επισκέψεις - εκδρομές, οι οποίες συμπληρώνουν την εκπαίδευση των σπουδαστών. Η σχολή αυτή είναι ο μοναδικός πιστοποιημένος φορέας για την εκπαίδευση ξεναγών στην Ελλάδα. Οι σπουδαστές της εκπαιδεύονται σύμφωνα με ένα υψηλών προδιαγραφών πρόγραμμα σπουδών και εντάσσονται στην αγορά εργασίας ως επαγγελματίες με υψηλά προσόντα.⁴⁴ Σύμφωνα με την Πανελλήνια Ομοσπονδία Ξεναγών, η εκπαίδευση των ξεναγών αποτελεί μέρος της τουριστικής πολιτικής της χώρας μας και γι αυτό θα πρέπει να διατηρηθεί στο πλαίσιο της δημόσιας και όχι της ιδιωτικής εκπαίδευσης. Εξαιρετικά σημαντικό είναι πως οι Σχολές Ξεναγών της Ελλάδας, κρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (CEDEFOP) ως η καλύτερη εκπαίδευση ξεναγών στην Ευρώπη το 1996, με κατάλληλη τεχνογνωσία για εξαγωγή σε άλλες χώρες. Συνεπώς, η πρόσφατη υποβάθμιση των σχολών ξεναγών, όπως και η απόφαση για μείωση του χρόνου φοίτησης αναμένεται να λειτουργήσει ανασταλτικά ως προς το επίπεδο των αποφοίτων ξεναγών.⁴⁵

---

⁴² ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (Ι.Ε.Κ.), ΟΤΕΚ, <http://www.otek.edu.gr/gr/iek.htm>

⁴³ Κ. Κικίλια, Τουριστική Συνείδηση και Εκπαίδευση, Εκδόσεις Δηρός, Αθήνα, σ. 64

⁴⁴ Κ. Κικίλια, Τουριστική Συνείδηση και Εκπαίδευση, Εκδόσεις Δηρός, Αθήνα, σ. 76

⁴⁵ <http://www.cretalive.gr/greece/view/kathgoroun-to-upourgeio-tourismou-gia-upobathmish-twn-scholwn-jenagwn/119538>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

2.3 Τριτοβάθμια Τουριστική Εκπαίδευση

Η τριτοβάθμια τουριστική εκπαίδευση χωρίζεται σε ανώτερη και ανώτατη. Η ανώτερη τουριστική εκπαίδευση περιλαμβάνει τις Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης (ΑΣΤΕ), οι οποίες αποσκοπούν στην κατάρτιση στελεχών για τις ξενοδοχειακές και λοιπές επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα. Οι εκπαιδευτικές μονάδες είναι δύο: η Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Ρόδου (ΑΣΤΕΡ) και η Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Αγ. Νικολάου, Κρήτης (ΑΣΤΕΑΝ).

Η ανώτατη τουριστική εκπαίδευση παρέχεται από τα πανεπιστήμια και τα ΑΤΕΙ. Το Τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Αθήνας μαζί με τα αντίστοιχα της Θεσσαλονίκης, Πάτρας, Κρήτης, Λάρισας και του Πειραιά αποτελούσαν μέχρι το 2013 τα μοναδικά τμήματα εκπαίδευσης τουριστικής κατεύθυνσης σε προπτυχιακό επίπεδο στην ανώτατη εκπαίδευση στη χώρα μας τα τελευταία σαράντα χρόνια.⁴⁶

Στα πανεπιστήμια δεν υπάρχουν ακόμη αυτούσια τμήματα τουριστικών σπουδών, αλλά μόνο εξειδικευμένες κατευθύνσεις ή μεμονωμένα μαθήματα πάνω στον κλάδο του τουρισμού και αυτόν της οικονομίας και της διοίκησης. Τέλος, τα τελευταία χρόνια, έχουν δημιουργηθεί και ειδικά προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών πάνω στον τουριστικό κλάδο, ένα εκ των οποίων προσφέρει τη δυνατότητα φοίτησης εξ αποστάσεως, καθώς προσφέρεται από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Η τριτοβάθμια τουριστική εκπαίδευση θα αναλυθεί εκτενέστερα στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

---

⁴⁶ http://www.teiath.gr/sdo/new_tourist_enterprises/articles.php?id=19680&lang=el

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ανώτερη και Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση

3.1. Ανώτερη Τουριστική Εκπαίδευση

Η ανώτερη τουριστική εκπαίδευση, όπως προαναφέρθηκε, παρέχεται από δύο σχολές: την ΑΣΤΕΡ που βρίσκεται στη Ρόδο και την ΑΣΤΕΑΝ στον Αγ. Νικόλαο της Κρήτης. Οι προϋποθέσεις φοίτησης και στις δύο σχολές όπως και η διαδικασία εισαγωγής ορίζονται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, ανάλογα με το εκάστοτε ισχύον Εθνικό Σύστημα Εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Οι υποψήφιοι για εισαγωγή στις σχολές αυτές, εκτός από τα προκαθορισμένα μαθήματα, εξετάζονται σε μία ξένη γλώσσα και στο ειδικό μάθημα Αρχές Οικονομικής Θεωρίας (ΑΟΘ).

Κατά την διάρκεια της φοίτησης τους συνήθως τους καλοκαιρινούς μήνες οι μαθητές τοποθετούνται, με μέριμνα της Σχολής σε επιλεγμένες Ξενοδοχειακές και Τουριστικές Επιχειρήσεις 5 Αστέρων και 4 Αστέρων, στον Ελλαδικό χώρο.⁴⁷

Στόχο της εκπαίδευσης αποτελεί η κατάρτιση στελεχών για τις ξενοδοχειακές και λοιπές επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα. Τα μαθήματα που διδάσκονται είναι τα εξής:

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ: Εισαγωγή στον Τουρισμό, Μαγειρική, Εστιατορική τεχνική, Υπηρεσία ορόφων, Οικονομικά Μαθηματικά, Αρχές Διοίκησης, Αρχές Οικονομικής.

Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ: Μαζική παραγωγή φαγητών, Μπαρ - Ποτά - Οινολογία, Εισαγωγή στους Η/Υ, Διαχείριση τροφίμων και ποτών, Στατιστική επιχειρήσεων, Γενικές αρχές Λογιστικής .

Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ: Οργάνωση και λειτουργία επισιτιστικών μονάδων, Υπηρεσία υποδοχής και κρατήσεων, Τουριστική Οικονομία, Αρχιτεκτονική - εξοπλισμός ξενοδοχείων, Λογιστική εταιρειών, Στοιχεία δικαίου. Επιλογή ανάμεσα σε Τουριστική Κοινωνιολογία και Τουριστική Ψυχολογία.

Δ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ: Τήρηση λογαριασμών πελατών, Μηχανοργάνωση ξενοδοχείων, Τουριστική Γεωγραφία της Ελλάδας, Εργασιακές σχέσεις, Αγγλική Τουριστική Ορολογία, Δεύτερη ξένη γλώσσα (Τουριστική Ορολογία).

Ε΄ ΕΞΑΜΗΝΟ: Τουριστικό Μάρκετινγκ, Χρηματοοικονομική Διοίκηση, Ξενοδοχειακή Νομοθεσία, Διοίκηση ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, Συντήρηση εγκαταστάσεων και εξοπλισμών ξενοδοχείων, Διαπολιτισμική εκπαίδευση και επικοινωνία στον τουρισμό.

---

⁴⁷ Ανώτερη Σχολή Τουριστικής Εκπαίδευσης Ρόδου <http://www.aster.edu.gr/default.aspx?id=101&lid=2>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα
Επιλογή ανάμεσα στα μαθήματα Έρευνα Τουριστικής Αγοράς και Καταναλωτική
Συμπεριφορά Τουρίστα.

ΣΤ' ΕΞΑΜΗΝΟ: Επαγγελματικός Τουρισμός, Προώθηση ξενοδοχειακού προϊόντος,
Ξενοδοχειακό λογισμικό, Επιχειρηματικότητα στον τουρισμό, Σεμινάριο τελειοφοίτων,
Ψυχαγωγία ξενοδοχείων. Επιλογή ανάμεσα στα μαθήματα Τουριστική Ανάπτυξη και
Τουριστική Πολιτική.

Ζ' ΕΞΑΜΗΝΟ: Πτυχιακή εργασία και Πρακτική άσκηση.⁴⁸

Οι δύο παραπάνω σχολές παρέχουν στους σπουδαστές τις γνώσεις που απαιτούνται
για να μπορέσουν στο μέλλον να προσφέρουν υπηρεσίες υψηλού επιπέδου στον κλάδο του
Τουρισμού. Οι στόχοι των σχολών είναι η παροχή άρτιας τεχνικής – επαγγελματικής –
θεωρητικής εκπαίδευσης, η διασύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και η
συστηματική παρακολούθηση των συνθηκών που διαμορφώνονται στην αγορά εργασίας και
τέλος η βελτίωση και προσαρμογή του εκπαιδευτικού έργου στις νέες συνθήκες της
ελληνικής αγοράς.

3.2 Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση

3.2.1 ΑΤΕΙ

Τα ΑΤΕΙ έχουν εξελιχθεί στον κυριότερο φορέα τουριστικής εκπαίδευσης, σε επίπεδο
τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα νέα τροποποιημένα προγράμματα σπουδών τους και ο
προσανατολισμός τους αποσκοπεί στην εκπαίδευση και εξειδίκευση επαγγελματιών, που θα
στελεχώσουν διοικητικές θέσεις στον κλάδο του τουρισμού.⁴⁹

Ωστόσο, οι τροποποιήσεις στη δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που επέφερε η
εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά από τον Σεπτέμβριο 2013, δημιούργησαν νέα δεδομένα για
την παροχή τουριστικής εκπαίδευσης σε αυτό το επίπεδο και αμφισβητήθηκαν αρκετά.

Πριν την εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά λειτουργούσαν στα ελληνικά ΑΤΕΙ αυτοτελή
τμήματα Τουριστικών σπουδών, τα οποία προσέφεραν ολοκληρωμένα προγράμματα
σπουδών στον τομέα της εκπαίδευσης στελεχών τουριστικών επιχειρήσεων. Τα τμήματα
αυτά ήταν τα εξής (μέχρι εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά):

- Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων - ΑΤΕΙ Πάτρας

⁴⁸ ΟΤΕΚ, Ανώτερη Τουριστική Εκπαίδευση, <http://www.otek.edu.gr/gr/3train.htm>

⁴⁹ http://www.teiath.gr/sdo/new_tourist_enterprises/articles.php?id=19680&lang=el

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων- ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης
- Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων - ΑΤΕΙ Αθήνας
- Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων - ΑΤΕΙ Λάρισας
- Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων- ΑΤΕΙ Ηπείρου (δεν συμπεριλαμβάνεται στα μηχανογραφικά δελτία ως επιλογή από το 2011)
- Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων - ΑΤΕΙ Κρήτης
- Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων – ΑΤΕΙ Πειραιά (Σπέτσες) ⁵⁰

Με την εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά επήλθαν ριζικές αλλαγές στον τομέα της ανώτατης τουριστικής εκπαίδευσης. Η αρχική πρόθεση του σχεδίου απέβλεπε στην κατάργηση όλων των Τμημάτων Τουριστικών Επιχειρήσεων της περιφέρειας και διατήρηση δύο μόνο τμημάτων, αυτό του ΑΤΕΙ Αθήνας και του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης. ⁵¹

Στην πορεία, και κατόπιν έντονων διαμαρτυριών από την πλευρά των σπουδαστών, αλλά και του εκπαιδευτικού προσωπικού του συνόλου των ΑΤΕΙ, προτάθηκε η συγχώνευση των Τμημάτων Τουριστικών Επιχειρήσεων με τα Τμήματα «Διοίκησης Επιχειρήσεων» των αντίστοιχων ΑΤΕΙ. Με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργούνταν ένα ενιαίο Τμήμα «Διοίκησης Επιχειρήσεων, Οργανισμών και Συστημάτων», με διαφορετικές κατευθύνσεις, μία εκ των οποίων θα ήταν αυτή των Τουριστικών Επιχειρήσεων.

Σύμφωνα λοιπόν με το αρχικό Σχέδιο Αθηνά, η δομή της τουριστικής εκπαίδευσης που παρέχεται από τα ΑΤΕΙ θα διαμορφωνόταν ως εξής:

Το ΑΤΕΙ Αθήνας, το ΑΤΕΙ Πειραιά και η ΑΣΠΑΙΤΕ θα ενώνονταν σε ένα μεγάλο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα με την ονομασία «Αττικό ΑΤΕΙ», διατηρώντας ωστόσο την αυτονομία τους. Στα ιδρύματα αυτά θα πραγματοποιούνταν οι παρακάτω εσωτερικές μετακινήσεις τμημάτων:

- Τα τμήματα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Εμπορίας και Διαφήμισης, Τουριστικών Επιχειρήσεων, Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας του ΑΤΕΙ Αθήνας θα συγχωνεύονταν σε ένα τμήμα με την ονομασία: Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων - Οργανισμών και Συστημάτων.
- Το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Πειραιά θα συγχωνευόταν με το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων - Οργανισμών και Συστημάτων του ΑΤΕΙ Αθήνας.

Οι συγχωνεύσεις που θα προέκυπταν στα υπόλοιπα ΑΤΕΙ της χώρας είναι οι εξής:

⁵⁰ <http://www.emark.teicrete.gr/emark/vaseis-panelladikwn-2010.aspx>

⁵¹ <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=63690987>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Ηπείρου (Ηγουμενίτσα) θα απορροφούνταν από το Τμήμα Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση και στο Εμπόριο και το νέο τμήμα θα ονομαζόταν «Διοίκηση Επιχειρήσεων, Οργανισμών και Συστημάτων».
- Στο Ηράκλειο θα συγχωνεύονταν τα Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων και Διοίκησης Επιχειρήσεων σε ένα νέο τμήμα που θα λεγόταν «Διοίκηση Επιχειρήσεων Οργανισμών και Συστημάτων».
- Στο ΑΤΕΙ Λάρισας τα Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων και Διοίκησης - Διαχείρισης Έργων θα απορροφούνταν από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων και το νέο Τμήμα θα ονομαζόταν: «Διοίκηση Επιχειρήσεων, Οργανισμών και Συστημάτων».⁵²
- Στο ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης τα Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων θα απορροφούνταν από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ Σερρών, το νέο Τμήμα θα ονομαζόταν: «Διοίκηση Επιχειρήσεων, Οργανισμών και Συστημάτων».⁵³
- Στο ΑΤΕΙ Πατρών το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Πάτρας απορροφάται από το Τμήμα Διοίκησης Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων και Οργανώσεων του ΑΤΕΙ Μεσολογγίου και μετονομάζεται σε «Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων».⁵⁴

Συνεπώς, σύμφωνα με το προτεινόμενο αυτό σχέδιο, καταργούνται όλα τα αυτοτελή Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων και οι απόφοιτοί τους θα ήταν πλέον απόφοιτοι «Διοίκησης Επιχειρήσεων, Οργανισμών και Συστημάτων», με ειδική κατεύθυνση τουριστικών επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις ειδικών αυτό θα οδηγούσε σε ουσιαστική υποβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης, καθώς οι αλλαγές που προτείνονταν, «χαρακτηρίζονται από μία σημαντική προχειρότητα και θέτουν σε κίνδυνο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουρισμού, μέσα από την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών», όπως χαρακτηριστικά ειπώθηκε.⁵⁵

Μετά από συζητήσεις, διαπραγματεύσεις και έντονες διαμαρτυρίες από την πλευρά των μελών των ΑΤΕΙ, το αρχικό Σχέδιο Αθηνά αναπροσαρμόστηκε. Σχετικά με τα Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων των ΑΤΕΙ, το τροποποιημένο πλέον Σχέδιο προέβλεπε τα εξής:

---

⁵² Ποια τμήματα Πανεπιστημίων και ΑΤΕΙ συγχωνεύονται <http://www.902.gr/eidisi/neolaiapaideia/8239/poia-tmimata-panepistimion-kai-tei-syghoneyontai-me-shedio-athina#/0>

⁵³ http://sxedioathina.blogspot.gr/2013/02/blog-post_1220.html

⁵⁴ <http://www.thebest.gr/news/index/viewStory/193420>

⁵⁵ Ε. Βελισσαρίου, Κατάργηση των Τουριστικών Σπουδών στο Σχέδιο ΑΘΗΝΑ, Ανάκτηση από http://www.esos.gr/article/apopseis/katargisi_toyristikon_spydon_sxedio_athina

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Πάτρας, με έδρα την Πάτρα και το Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας του ΑΤΕΙ Ιονίων Νήσων με έδρα το Αργοστόλι συγχωνεύονται σε Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας με έδρα τον Πύργο και κατευθύνσεις προχωρημένου εξαμήνου:

α) Διοίκηση Πολιτιστικών Μονάδων, β) Μουσειολογία, γ) Επικοινωνία Πολιτιστικών Μονάδων. Το Τμήμα που προκύπτει από τη συγχώνευση έχει το γνωστικό αντικείμενο των κατευθύνσεων του. Το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Πάτρας με έδρα την Πάτρα, εξακολουθεί να λειτουργεί με την υφιστάμενη μορφή του, μέχρι την 31^η Οκτωβρίου του 2018, οπότε και καταργείται. Το διατηρούμενο μέχρι 31/10/2018 τμήμα λειτουργεί εκ παραλλήλου προς το Τμήμα της συγχώνευσης, το οποίο λειτουργεί από 01/09/2013. Μετά την κατάργηση του Τμήματος, οι φοιτητές του εντάσσονται αυτοδίκαια με πράξη του Προέδρου του οικείου ΑΤΕΙ στο Τμήμα Διοίκησης Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Το εκπαιδευτικό προσωπικό του Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων εντάσσεται αυτοδίκαια στο Τμήμα Διοίκησης Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας το αργότερο μέχρι 31/10/2018.

Οι παρεχόμενοι τίτλοι σπουδών των τμημάτων που προκύπτουν από μετονομασία ή συγχώνευση είναι ισότιμοι με τους τίτλους σπουδών των τμημάτων που συγχωνεύονται, μετονομάζονται ή καταργούνται. Τα καταργούμενα τμήματα συνεχίζουν τη λειτουργία τους έως την 31/08/2013. Η εκπαιδευτική λειτουργία των Τμημάτων που προκύπτουν από μετονομασία ή συγχώνευση, αρχίζει το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014.⁵⁶

- Μετονομασία Σχολής και Τμημάτων – Συγχώνευση Τμημάτων – Κατάργηση Τμημάτων – Συγκρότηση Σχολών του ΑΤΕΙ Αθήνας: το Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης, το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, το Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας και το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Αθήνας με έδρα την Αθήνα, συγχωνεύονται σε Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Αθήνας με

---

⁵⁶ Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Τεύχος Πρώτο, Αριθμός Φύλλου 132, 5 Ιουνίου 2013

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έδρα την Αθήνα και εισαγωγικές κατευθύνσεις με χωριστό αριθμό εισακτέων για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση:

α) Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας

β) Διοίκηση Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας

γ) Διοίκηση Επιχειρήσεων η οποία θα έχει και κατευθύνσεις προχωρημένου εξαμήνου

γ. α) Διοίκηση Επιχειρήσεων

γ. β) Μάρκετινγκ

Το Τμήμα που προκύπτει από τη συγχώνευση έχει το γνωστικό αντικείμενο των κατευθύνσεων του.

- Ιδρύεται Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας, με έδρα την Άμφισσα και κατευθύνσεις προχωρημένου εξαμήνου:

α) Διοίκηση Πολιτιστικών Μονάδων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας.

β) Μουσειολογία.

γ) Επικοινωνία Πολιτιστικών Μονάδων

Το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Χαλκίδας με έδρα τη Χαλκίδα εξακολουθεί να λειτουργεί με την υφιστάμενη μορφή του μέχρι την 31η Οκτωβρίου 2018, οπότε και καταργείται. Το διατηρούμενο μέχρι 31-10-2018 Τμήμα λειτουργεί εκ παραλλήλου προς το Τμήμα της συγχώνευσης το οποίο λειτουργεί από την 01/09/2013. Μετά την κατάργηση του Τμήματος, οι φοιτητές του εντάσσονται κατ' επιλογήν και ύστερα από δήλωσή τους με Πράξη του Προέδρου του ΑΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας στο Τμήμα Διοίκησης Συστημάτων Εφοδιασμού της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας με έδρα τη Θήβα ή στο Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας με έδρα την Άμφισσα. Το Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης λειτουργεί με την υφιστάμενη μορφή του μέχρι την 31^η Οκτωβρίου 2018, οπότε και καταργείται. Το διατηρούμενο μέχρι 31-10-2018 Τμήμα λειτουργεί εκ παραλλήλου προς το Τμήμα της συγχώνευσης, το οποίο λειτουργεί από 01-09-2013. Μετά την κατάργηση του Τμήματος, οι φοιτητές εντάσσονται κατ' επιλογήν και ύστερα από δήλωσή τους με Πράξη του Προέδρου του ΑΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας στο Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας με έδρα την Άμφισσα.⁵⁷

- Το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Κρήτης με έδρα το Ηράκλειο και το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Κρήτης με έδρα το Ηράκλειο συγχωνεύονται σε Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Κρήτης με έδρα το Ηράκλειο και εισαγωγικές κατευθύνσεις με χωριστό αριθμό εισακτέων για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση :

α) Διοίκηση Επιχειρήσεων

β) Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας.

Το τμήμα που προκύπτει από την συγχώνευση έχει το γνωστικό αντικείμενο των συγχωνευμένων Τμημάτων.⁵⁸

- Το Τμήμα Εφαρμογών Πληροφορικής στη Διοίκηση και στην Οικονομία του Παραρτήματος Λευκάδας του ΑΤΕΙ Ιονίων Νήσων και το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Παραρτήματος Ληξουρίου του ΑΤΕΙ Ιονίων Νήσων συγχωνεύονται σε Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας με έδρα τη Λευκάδα και εισαγωγικές κατευθύνσεις με χωριστό αριθμό εισακτέων για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση:

α) Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας

β) Διοίκηση Επιχειρήσεων, η οποία θα έχει και κατευθύνσεις προχωρημένου εξαμήνου:

β. α) Διοίκησης Επιχειρήσεων

β. β) Διοίκηση Πληροφοριακών Συστημάτων

Το Τμήμα που προκύπτει από τη συγχώνευση έχει το γνωστικό αντικείμενο των κατευθύνσεών του.

- Το Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας του ΑΤΕΙ Ιονίων Νήσων με έδρα το Αργοστόλι, το Τμήμα Μουσειολογίας - Μουσειογραφίας και Σχεδιασμού Εκθέσεων του Παραρτήματος Πύργου του ΑΤΕΙ Πάτρας με έδρα τον Πύργο, το Τμήμα Πληροφορικής και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Παραρτήματος Πύργου του ΑΤΕΙ Πάτρας με έδρα τον Πύργο και το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Πάτρας με έδρα την Πάτρα συγχωνεύονται σε Τμήμα Διοίκησης Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων της Σχολής Διοίκησης και

⁵⁷ Εφημερίς της κυβέρνησης, Τεύχος Πρώτο, Αριθμός φύλλου 135, 5 Ιουνίου 2013

⁵⁸ http://www.teicrete.gr/msc-accaud/resources/guide/fek_137_a_05-06-2013_athina-tei%20kritis.pdf

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα Οικονομίας του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας με έδρα τον Πύργο και κατευθύνσεις προχωρημένου εξαμήνου:

α) Διοίκηση Πολιτιστικών Μονάδων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας

β) Μουσειολογία

γ) Επικοινωνία Πολιτιστικών Μονάδων

Το Τμήμα που προκύπτει από τη συγχώνευση έχει το γνωστικό αντικείμενο των κατευθύνσεών του.⁵⁹

- Μετονομασία Τμημάτων – Συγχώνευση Τμημάτων – Κατάργηση Παραρτήματος – Κατάργηση Τμημάτων – Συγκρότηση Σχολών του ΑΤΕΙ Πειραιά. Το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Πειραιά με έδρα τον Πειραιά και το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του Παραρτήματος Σπετσών του ΑΤΕΙ Πειραιά συγχωνεύονται σε Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Πειραιά με έδρα τον Πειραιά και εισαγωγικές κατευθύνσεις με χωριστό αριθμό εισακτέων για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση:

α) Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας

β) Διοίκηση Επιχειρήσεων η οποία θα έχει και κατευθύνσεις προχωρημένου εξαμήνου

β. α) Διοίκηση Επιχειρήσεων

β. β) Μάρκετινγκ.

Το Τμήμα που προκύπτει από τη συγχώνευση έχει το γνωστικό αντικείμενο των κατευθύνσεών του.

Τέλος, το Παράρτημα Σπετσών του ΑΤΕΙ Πειραιά καταργείται.⁶⁰

Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων στην Ελλάδα αυτόνομα πλέον δε λειτουργούν. Τα περισσότερα Τμήματα Τουριστικών Επιχειρήσεων συγχωνεύτηκαν και ορισμένα καταργήθηκαν. Συγκεκριμένα, σήμερα, αρχικές κατευθύνσεις Τουριστικών Επιχειρήσεων υπάρχουν στα εξής Τμήματα που λειτουργούν στα διάφορα ιδρύματα της χώρας:

- ο ΑΤΕΙ Αθήνας, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων με κατευθύνσεις Τουριστικών Επιχειρήσεων, Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας.

⁵⁹ Εφημερίς της κυβέρνησης, Τεύχος Πρώτο, Αριθμός φύλλου 136, 5 Ιουνίου 2013

⁶⁰ Εφημερίς της κυβέρνησης, Τεύχος Πρώτο, Αριθμός φύλλου 119, 28 Μάη 2013

- Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα
- ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων με κατευθύνσεις, Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Μάρκετινγκ, Διοίκησης Επιχειρήσεων.
  - ΑΤΕΙ Πειραιά, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων με κατευθύνσεις, Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας, Διοίκηση Επιχειρήσεων.
  - ΑΤΕΙ Πάτρας, Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων, κατευθύνσεις, Διοίκηση Πολιτιστικών Μονάδων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας, Μουσειολογία, Επικοινωνία Πολιτιστικών Μονάδων.
  - ΑΤΕΙ Λάρισας, Τμήμα Διοίκησης και Οικονομίας της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας ΑΤΕΙ Θεσσαλίας, με κατευθύνσεις, Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας, Διοίκηση Επιχειρήσεων.
  - ΑΤΕΙ Κρήτης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας, με κατευθύνσεις Διοίκηση επιχειρήσεων, Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας.⁶¹

3.2.1.1 ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Κατεύθυνση Τουριστικών Επιχειρήσεων

Το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης μετά την εφαρμογή του σχεδίου Αθηνά, συγχωνεύτηκε με το Τμήμα Εμπορίας και Διαφήμισης (Μάρκετινγκ) σε ένα Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας (ΣΔΟ) του Αλεξάνδρειου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Θεσσαλονίκης (ΑΤΕΙΘ).⁶² Ο ρόλος του είναι πολύ σημαντικός, καθώς είναι το μοναδικό ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Βόρεια Ελλάδα που παρέχει εκπαίδευση στον τομέα του τουρισμού.⁶³ Το περιεχόμενο σπουδών του Τμήματος οροθετείται γνωστικά στην εφαρμογή των εξειδικευμένων επιστημονικών κλάδων του τουρισμού αναφορικά με τον προγραμματισμό, υλοποίηση και έλεγχο του κρατικού παρεμβατισμού στον τουρισμό και τις τουριστικές επιχειρήσεις. Καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο των οικονομικών, κοινωνικών και φυσικών επιστημών με εξειδίκευση:

---

⁶¹ <http://archive.avgi.gr/ArticleActionshow.action?articleID=765048>

⁶² <http://www.mkt.teithe.gr/>

⁶³ <http://www.tour.teithe.gr/unipage.php?PID=1>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Στη διοίκηση όλων των λειτουργικών και παραγωγικών τομέων των Τουριστικών Επιχειρήσεων.
- Στις λειτουργίες διοίκησης των τουριστικών τομέων ή υπηρεσιών, των ιδιωτικών και δημοσίων φορέων και οργανισμών του κλάδου.
- Στην διοίκηση των τουριστικών τομέων ή υπηρεσιών των ιδιωτικών και δημοσίων επιχειρήσεων που πέρα των άλλων κλάδων, δραστηριοποιούνται και στον τουρισμό.
- Στελέχωση ιδιωτικών και δημοσίων φορέων, που σχετίζονται με τον τουριστικό σχεδιασμό και την ανάπτυξη, καθώς και εταιρείες συμβούλων.

Το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων έχει ως αποστολή να προάγει τη μετάδοση των τεχνολογικών και επιστημονικών γνώσεων μέσω της θεωρητικής και εργαστηριακής διδασκαλίας, καθώς και την ανάπτυξη αυτών των γνώσεων μέσω της εφαρμοσμένης έρευνας ώστε να παρέχει στους φοιτητές και τις φοιτήτριές του τα απαραίτητα εφόδια για την επιστημονική και επαγγελματική του σταδιοδρομία.

Για την επίτευξη της αποστολής του το Τμήμα επιδιώκει, μεταξύ των άλλων, και τα ακόλουθα:

- Την εφαρμογή νέων τεχνολογικών και εκπαιδευτικών μεθόδων διδασκαλίας, ώστε να καθίσταται ανταγωνιστικό και να καθιστά ανταγωνιστικούς τους απόφοιτους του, στο εθνικό και διεθνές περιβάλλον.
- Την επικοινωνία του Τμήματος με το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον του και ιδιαίτερα με τις μονάδες και φορείς του τουριστικού κλάδου.
- Τη συνεργασία με τα άλλα εκπαιδευτικά τμήματα του εσωτερικού και εξωτερικού, για την ανταλλαγή φοιτητών και τη δημιουργία μεταπτυχιακών σπουδών και τη σύμπραξη για ερευνητικούς σκοπούς.
- Τη διαρκή αναμόρφωση του προγράμματος σπουδών, ώστε να επιτυγχάνεται η επαγγελματική προσαρμοστικότητα των αποφοίτων στις σύγχρονες επιχειρησιακές και κλαδικές ανάγκες των τουριστικών μονάδων και φορέων.
- Την ταχεία προσαρμογή του στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, ώστε να ανταποκρίνεται στους εκπαιδευτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς σκοπούς του.

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Με την ολοκλήρωση των σπουδών τους οι πτυχιούχοι αποκτούν τις απαραίτητες επιστημονικές και τεχνολογικές γνώσεις καθώς και ικανότητες και δεξιότητες, ώστε να δραστηριοποιούνται επαγγελματικά σε όλους τους τομείς του γνωστικού αντικείμενου του τμήματος είτε ως διοικητικά στελέχη ιδιωτικών και δημοσίων επιχειρήσεων είτε ως αυτοαπασχολούμενοι. Ιδιαίτερος δε, οι απόφοιτοι του Τμήματος δραστηριοποιούνται στους παρακάτω τομείς:

- Στο διοικητικό τομέα ολόκληρης της τουριστικής επιχείρησης, του φορέα ή του οργανισμού που εφαρμόζουν σύγχρονες επιστημονικές μεθόδους και πρακτικές στον προγραμματισμό, οργάνωση, διεύθυνση και έλεγχο, ώστε να καθοδηγούν, να επιτηρούν και να θέτουν τα πλαίσια λειτουργίας των παραγωγικών συμπλεγμάτων των παραπάνω μονάδων.
- Στον παραγωγικό τομέα του εφοδιασμού όπου απασχολούνται στη διαχείριση (παραγγελία, αποθήκευση, συντήρηση και διακίνηση) υλικών και ποτών των επισιτιστικών τμημάτων και μονάδων.
- Στον τομέα της παραγωγής, στον οποίον δραστηριοποιούνται στη διοίκηση: δωματίων, ορόφων, τροφίμων και ποτών, συνεδριακών χώρων, καθώς και τμημάτων άθλησης και ψυχαγωγίας πελατών.
- Στη διαχείριση ανθρωπίνων πόρων των τουριστικών επιχειρήσεων.
- Στον τομέα του marketing όπου δραστηριοποιούνται στη δημιουργία, τιμολόγηση, προβολή (διαφήμιση, δημόσιες σχέσεις, προώθηση) και διάθεση των προϊόντων των τουριστικών επιχειρήσεων.
- Στην εφαρμογή επιχειρησιακών και διεθνών ηλεκτρονικών συστημάτων συγκέντρωσης, επεξεργασίας και προώθησης στοιχείων και πληροφοριών των τουριστικών μονάδων.
- Στον προγραμματισμό, υλοποίηση και έλεγχο του κρατικού σχεδιασμού στον τουρισμό και στις μονάδες του τουριστικού κλάδου.
- Στο συλλογικό σχεδιασμό και εφαρμογή προγραμμάτων για την ανάπτυξη των διαφόρων μορφών τουρισμού, καθώς και τη σύνταξη οικονομοτεχνικών μελετών για τη δημιουργία και λειτουργία τουριστικών επιχειρήσεων.

Στα γνωστικά αντικείμενα του Τμήματος περιλαμβάνονται:

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Μαθήματα γενικής υποδομής από τις οικονομικές, κοινωνικές και φυσικές επιστήμες, όπως μακροοικονομική, μικροοικονομική, λογιστική, η στατιστική.
- Μαθήματα ειδικής υποδομής που παρέχουν βασικές γνώσεις σχετικές με το αντικείμενο του τουρισμού και των τουριστικών επιχειρήσεων, όπως εισαγωγή στον τουρισμό, τουριστική οικονομία, τουριστική ψυχολογία, διοίκηση προσωπικού τουριστικών επιχειρήσεων, επιχειρησιακές επικοινωνίες τουριστικών μονάδων, ηλεκτρονικό επιχειρείν στον τουρισμό.
- Μαθήματα ειδικότητας που προσφέρουν τις απαραίτητες γνώσεις για την πρακτική αξιοποίηση των δεδομένων της διοικητικής επιστήμης στις τουριστικές επιχειρήσεις, όπως διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων, ξενοδοχειακό μάρκετινγκ, υπηρεσία υποδοχής.
- Μαθήματα επιλογής, γενικής και κυρίως ειδικής υποδομής, όπως τουριστική κοινωνιολογία, τουριστική ανάπτυξη, έρευνα τουριστικής αγοράς, οργάνωση συνεδρίων, προγραμματισμός ταξιδιών, τα οποία είναι απαραίτητα για τη διοίκηση και το μάρκετινγκ των τουριστικών επιχειρήσεων και οργανισμών, όσο και την ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου.

Τα μαθήματα της ειδικής υποδομής και τα μαθήματα της ειδικότητας, μπορούν να ταξινομηθούν σε εκείνα που αφορούν:

- τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και τις άλλες μονάδες διαμονής και διατροφής,
- τα ταξιδιωτικά γραφεία (γενικού και εσωτερικού τουρισμού) και
- τον τουριστικό κλάδο.

Η πρακτική άσκηση στο αντικείμενο διαρκεί έξι (6) ημερολογιακούς μήνες. Είναι καθοδηγούμενη και αξιολογούμενη και πραγματοποιείται σε επιχειρήσεις, υπηρεσίες, και άλλους συνεργαζόμενους φορείς που σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο του Τμήματος. Οι πτυχιούχοι του Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων, στα πλαίσια της άσκησης του επαγγέλματος τους, μπορούν να ασχολούνται με τα παρακάτω αντικείμενα και δραστηριότητες:

- Τροφοδοσία ξενοδοχείων και γενικότερα επισιτιστικών μονάδων.

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Προμήθεια υλικών και εξοπλισμού.
- Προγραμματισμό επιχειρηματικής δραστηριότητας τουριστικών επιχειρήσεων.
- Χρηματοδότηση τουριστικών επιχειρήσεων.
- Υποδοχή και εξυπηρέτηση πελατών.
- Δημόσιες σχέσεις.
- Εποπτεία ορόφων.
- Άσκηση εποπτείας και διοίκησης στο προσωπικό των τουριστικών επιχειρήσεων.
- Έρευνα αγοράς – πωλήσεων τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών.
- Διαχείριση επισιτιστικών επιχειρήσεων (εστιατόρια, καφετέριες, κ.λπ.), μπαρ, κέντρων διασκέδασης και κυλικείων σε τουριστικούς χώρους που ανήκουν στην κατηγορία Πολυτελείας και Α'.
- Κατάρτιση Προϋπολογισμού εσόδων-εξόδων.

Οι πτυχιούχοι του Τμήματος, επίσης, ασκούν τις πιο κάτω αναφερόμενες δραστηριότητες όταν αυτές αφορούν τμήματα επιβατικών πλοίων και κρουαζιερόπλοιων.

- Παροχή τουριστικών πληροφοριών.
- Έκδοση εισιτηρίων.
- Σχεδιασμό και σύνθεση τουριστικού πακέτου.
- Σχεδιασμό και εκτέλεση μαζικής διακίνησης ατόμων.
- Προγραμματισμό και εκτέλεση μαζικής διακίνησης ατόμων.
- Καθοδήγηση ταξιδιωτικών ομάδων.

Οι πτυχιούχοι του Τμήματος ασκούν τις δραστηριότητες των έξι παραπάνω άρθρων και όταν αφορούν τουριστικά, ταξιδιωτικά τμήματα καθώς και τμήματα αεροπορικών, ναυτιλιακών και σιδηροδρομικών εταιρειών.

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Άσκηση επαγγέλματος υπεύθυνου διευθυντή ξενοδοχειακής επιχείρησης.
- Άσκηση επαγγέλματος υπεύθυνου διευθυντή ταξιδιωτικών γραφείων.
- Παροχή υπηρεσιών στη Διεύθυνση Επιθεώρησης του Ε.Ο.Τ. και άλλες διοικητικές και επιτελικές Διευθύνσεις του.

Κατά την πτυχιακή τους εργασία, οι φοιτητές αναλύουν και παρουσιάζουν ένα θέμα σχετικό με το αντικείμενο των σπουδών του, με βάση τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους. Η πτυχιακή εργασία ξεκινά να εκπονείται από φοιτητές που βρίσκονται στο έβδομο τυπικό εξάμηνο σπουδών τους και δεν οφείλουν παραπάνω από 30 διδακτικές μονάδες. Η πρακτική άσκηση αναφέρεται στην εξάσκηση των φοιτητών σε πραγματικό περιβάλλον εργασίας, όπου έχει την δυνατότητα ο ασκούμενος φοιτητής να εφαρμόσει τις γνώσεις που έχει αποκτήσει κατά τη διάρκεια των σπουδών του. Δικαίωμα για την πραγματοποίηση της εξάμηνης πρακτικής άσκησης έχουν, σύμφωνα με τον κανονισμό του ΑΤΕΙ οι φοιτητές που βρίσκονται στο 8ο τυπικό εξάμηνο και έχουν περάσει επιτυχώς τα 2/3 των μαθημάτων. Στο σύνολο των μαθημάτων αυτών, συμπεριλαμβάνονται ορισμένα μαθήματα που ονομάζονται μαθήματα ειδικότητας.

Τα μαθήματα ειδικότητας διακρίνονται σε δύο κατηγορίες. Για τους φοιτητές που θα κάνουν πρακτική άσκηση σε ξενοδοχεία είναι τα παρακάτω:

- Μια ξένη γλώσσα I, II, III, IV, V
- Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων
- Μαζική Παραγωγή φαγητών
- Μπαρ- Ποτά –Οινολογία
- Τεχνική Εστιατορίου
- Υπηρεσία Υποδοχής
- Τήρηση Λογαριασμών Πελατών

Για τους φοιτητές που θα κάνουν πρακτική άσκηση σε τουριστικά γραφεία, είναι τα παρακάτω:

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Μια ξένη γλώσσα I, II, III, IV, V
- Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων
- Προγραμματισμός εκτέλεση ταξιδιών
- Σύνθεση Τουριστικού Πακέτου
- Συστήματα Κρατήσεων με Η/Υ
- Αεροπορικοί Ναύλοι – Έκδοση Εισιτηρίων

Η σχολή αυτή διαθέτει μεγάλο αριθμό μελών καθηγητών, πολύ μεγάλο αριθμό ενεργών φοιτητών αλλά και υψηλή ζήτηση από υποψήφιους φοιτητές. Η επαγγελματική αποκατάσταση των αποφοίτων του Τμήματος είναι ικανοποιητική ακόμα και στην παρούσα οικονομική κρίση που διέρχεται η χώρα μας. Επίσης, τα τελευταία 15 έτη το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του Αλεξάνδρειου ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης έχει επανειλημμένως διακριθεί διεθνώς σε θέματα έρευνας, διδασκαλίας και εξωστρέφειας στον ακαδημαϊκό χώρο του τουρισμού και παράλληλα έχει αναπτύξει πολύπλευρες συνεργασίες με ανάλογα τμήματα πολλών ξένων πανεπιστημίων.⁶⁴

3.2.1.2 Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ Πειραιά

Το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Πειραιά μετά την εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά συγχωνεύτηκε με το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του Ιδρύματος με εισαγωγικές κατευθύνσεις με χωριστό αριθμό εισακτέων:

A) Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας

B) Διοίκηση Επιχειρήσεων η οποία θα έχει και κατευθύνσεις προχωρημένου εξαμήνου:

B. α) Διοίκηση Επιχειρήσεων

B. β) Μάρκετινγκ⁶⁵

---

⁶⁴ <http://www.tour.teithe.gr/unipage.php?PID=1>

⁶⁵ Εφημερίς της κυβέρνησης, Αριθμός φύλλου 119 , 28 Μάη 2013

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Το περιεχόμενο σπουδών του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων με κατεύθυνση Τουριστικών Επιχειρήσεων καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο της Διοικητικής Επιστήμης, με εξειδίκευση εφαρμογής στις τουριστικές επιχειρήσεις γενικά τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα. Το Τμήμα έχει ως αποστολή την εκπαίδευση πτυχιούχων με εμπειριστατωμένη γνώση και κατάρτιση στον τομέα του τουρισμού. Ταυτόχρονα σκοπεύει στην καλλιέργεια ατόμων με υψηλό επίπεδο γενικότερων γνώσεων και δημιουργικής προσωπικότητας.

Για να εξασφαλίσει υψηλό επίπεδο σπουδών το Τμήμα έχει ως στόχο:

- Να εκπαιδεύσει τους σπουδαστές του Τμήματος σε όλα τα θέματα του τουρισμού.
- Να παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις στον τομέα του τουρισμού και να συμμετέχει σε αυτές.
- Να διεξάγει ανταγωνιστική ερευνητική δραστηριότητα στους τομείς της εφαρμοσμένης έρευνας τουριστικής αγοράς.
- Να συνεργάζεται με τουριστικές επιχειρήσεις με στόχο τη βελτίωση της πρακτικής αντίληψης των φοιτητών στο αντικείμενο, αλλά και τη διερεύνηση των συνθηκών και των προοπτικών απασχόλησης
- Να προσαρμόζεται στις ανάγκες της τουριστικής αγοράς τόσο όσον αφορά το πρόγραμμα σπουδών, όσο και με τις χρησιμοποιούμενες μεθόδους διδασκαλίας.
- Να συνεργάζεται με άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εσωτερικού και του εξωτερικού με σκοπό την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση των στόχων.

Τα υποχρεωτικά μαθήματα διακρίνονται σε θεωρητικά, εργαστηριακά και μικτά. Τα μικτά μαθήματα αποτελούνται από θεωρητικό και εργαστηριακό μέρος. Τα μέρη αυτά είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους και ουσιαστικά αποτελούν δύο διαφορετικά μαθήματα. Εάν οι γνώσεις που παρέχονται σε ένα μάθημα είναι προϋπόθεση επιτυχούς παρακολούθησης ενός άλλου μαθήματος, το πρώτο μάθημα χαρακτηρίζεται ως προαπαιτούμενο και το δεύτερο ως εξαρτώμενο.

Ο σπουδαστής θεωρητικά επιτρέπεται να παρακολουθήσει όποια μαθήματα του προγράμματος σπουδών θέλει αρκεί να μην είναι εξαρτώμενα, δηλαδή μαθήματα που για να τα παρακολουθήσει πρέπει να έχει παρακολουθήσει με επιτυχία αλλά προαπαιτούμενα

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μαθήματα. Η παρακολούθηση των εργαστηρίων είναι υποχρεωτική. Όποιος δεν παρακολουθήσει το 80% των πραγματοποιούμενων ωρών του εργαστηρίου απορρίπτεται. Ένα εργαστήριο θεωρείται πραγματοποιηθέν, όταν διενεργηθούν τουλάχιστον τα 3/4 των προγραμματισμένων ωρών του εξαμήνου. Οι εξετάσεις του εργαστηρίου πραγματοποιούνται είτε κατά μάθημα είτε τομέα στο τέλος του εξαμήνου.

Η παρακολούθηση της θεωρητικής διδασκαλίας δεν είναι υποχρεωτική, αλλά κατά τη διάρκεια αυτής αναπτύσσονται απόψεις και τρόποι σκέψης για την επίλυση των διαφόρων θεμάτων που πιθανόν να μην εμπεριέχονται μέσα στα βιβλία. Οι σπουδαστές των ΑΤΕΙ, προκειμένου να αποκτήσουν το πτυχίο τους, υποχρεούνται να εκπονήσουν πτυχιακή εργασία υπό την επίβλεψη του εκπαιδευτικού προσωπικού σε θέματα που σχετίζονται άμεσα με τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Υποχρεούνται, επίσης, σε εξάμηνη πρακτική άσκηση στο επάγγελμα, μετά το πέρας των θεωρητικών και εργαστηριακών μαθημάτων.

Η εξάμηνη πρακτική άσκηση πραγματοποιείται μετά το έβδομο εξάμηνο σπουδών, αφού ο σπουδαστής έχει παρακολουθήσει με επιτυχία τα 2/3 των υποχρεωτικών μαθημάτων και όλα τα μαθήματα ειδικότητας. Με την πρακτική άσκηση οι σπουδαστές συσχετίζουν τις θεωρητικές και εργαστηριακές γνώσεις που αποκτούν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους με τα προβλήματα των χωρών παραγωγής, αντιλαμβάνονται τη διάρθρωση και λειτουργία των μονάδων παραγωγής, τους παράγοντες που επηρεάζουν τις συνθήκες εργασίας και συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες και μεθόδους παραγωγής. Η πρακτική άσκηση οργανώνεται και εποπτεύεται από το Τμήμα.

Η άσκηση αυτή στο επάγγελμα πραγματοποιείται σε θεσμοθετημένες θέσεις του Δημοσίου τομέα, σε ιδιωτικές επιχειρήσεις αλλά και σε Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και επιχειρήσεις των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα πλαίσια του προγράμματος LEONARDO DA VINCI και άλλων Ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Η πρακτική άσκηση των σπουδαστών σε Ιδιωτικές ή Δημόσιες Επιχειρήσεις αμείβεται σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις. Οι φοιτητές του Τμήματος μπορούν να κάνουν την άσκησή τους σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, αεροπορικές εταιρείες, επισιτιστικές μονάδες, επιχειρήσεις δημοσίων σχέσεων, επιχειρήσεις οργάνωσης εκδηλώσεων και συνεδρίων, κρουαζιερόπλοια, λιμένες, σε οργανισμούς του Δημοσίου Τομέα, όπως ο ΕΟΤ, ο ΟΤΕΚ κ.α.

Όπως και στα υπόλοιπα ΑΤΕΙ θέμα πτυχιακής εργασίας λαμβάνουν οι σπουδαστές που βρίσκονται στα τελευταία εξάμηνα σπουδών τους. Η πτυχιακή εκπονείται με τη συνεργασία και την επίβλεψη εκπαιδευτικών του τμήματος. Για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας χρησιμοποιούνται, εφόσον είναι απαραίτητο, οι χώροι και ο εξοπλισμός του ΑΤΕΙ. Μετά την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας, ο σπουδαστής την υποστηρίζει προφορικά

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μπροστά σε τριμελή επιτροπή εκπαιδευτικών, ένας από τους οποίους είναι ο επιβλέπων εκπαιδευτικός.⁶⁶

3.2.1.3 Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ Αθήνας

Μετά την εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά, από το Σεπτέμβριο του 2013, το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Αθήνας συγχωνεύτηκε με το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Ιδρύματος σε ένα τμήμα με τρεις εισαγωγικές κατευθύνσεις:

A) Διοίκησης Επιχειρήσεων

B) Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας

Γ) Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας⁶⁷

Το περιεχόμενο σπουδών του Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο της Διοικητικής Επιστήμης με εξειδίκευση εφαρμογής στις τουριστικές επιχειρήσεις γενικά τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα. Η διάρκεια των σπουδών στο Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων είναι οκτώ εξάμηνα, όπως προβλέπεται στο Π.Δ. 212/94 (ΦΕΚ 132/Α'/22.8.94).

Σε όλα τα εξάμηνα σπουδών, εκτός του τελευταίου, οι σπουδές περιλαμβάνουν θεωρητική διδασκαλία, εργαστηριακές και φροντιστηριακές ασκήσεις, καθώς και ασκήσεις πράξης και εφαρμογές σε πραγματικές ή εικονικές καταστάσεις, εκπόνηση μελετών και εκπαιδευτικές επισκέψεις σε τουριστικές επιχειρήσεις, γραφεία τουριστικών μελετών και ιδρύματα ή εταιρείες που πραγματοποιούν τουριστική έρευνα. Έμφαση δίνεται στις περιπτώσιολογικές μελέτες και στη συλλογική εργασία. Στο προτελευταίο εξάμηνο σπουδών διεξάγεται και ένα σεμινάριο τελειοφοίτων.

Στα πρώτα εξάμηνα σπουδών περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, μαθήματα γενικής υποδομής θετικών και θεωρητικών επιστημών, καθώς, και διάφορα εισαγωγικά μαθήματα. Ακολουθούν μαθήματα ειδικής υποδομής-κορμού, τα οποία αποτελούν τη βάση της Διοικητικής Επιστήμης, όπως αυτή εφαρμόζεται στις τουριστικές επιχειρήσεις γενικά. Στα προχωρημένα εξάμηνα διδάσκονται τα μαθήματα ειδικότητας που συνιστούν τη φύση και τον προορισμό του Τμήματος. Στα τελευταία εξάμηνα σπουδών, η Γενική Συνέλευση του

---

⁶⁶ <http://www.teipir.gr/pdf/touristika.pdf>

⁶⁷ Εφημερίς της κυβέρνησης, Τεύχος Πρώτο, Αριθμός φύλλου 133, 5 Ιουνίου 2013

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα Τμήματος μπορεί με απόφασή της να δημιουργεί, μέσα από ομάδες κατ' επιλογήν μαθημάτων, κατευθύνσεις εξειδίκευσης σύμφωνα με τις εξελίξεις στην επιστήμη, τεχνολογία, οικονομία και κοινωνία.

Το τελευταίο εξάμηνο σπουδών περιλαμβάνει την πρακτική άσκηση του φοιτητή στο επάγγελμα και την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας, που εξασφαλίζει την εμβάθυνση του τελειόφοιτου του Τμήματος σε ένα θέμα εφαρμοσμένης έρευνας ή που έχει άμεση σχέση με την ειδικότητα των σπουδών του. Η εξάμηνη πρακτική άσκηση πραγματοποιείται από τους σπουδαστές μετά το τέλος της προβλεπόμενης διδασκαλίας στα επτά τυπικά εξάμηνα σπουδών, σε αμειβόμενες θέσεις εργασίας σε όλες τις τουριστικές επιχειρήσεις που η δραστηριότητά τους συνάδει με το πρόγραμμα. Το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων βρίσκεται σε συνεχή επαφή με τις τουριστικές επιχειρήσεις και τους τουριστικούς οργανισμούς του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα της οικονομίας, όπου πραγματοποιούν την πρακτική τους άσκηση όλοι οι ενδιαφερόμενοι σπουδαστές κάθε εκπαιδευτικό έτος.⁶⁸

3.2.1.4 Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ ΠΑΤΡΩΝ

Μετά την εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά, το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Πάτρας και το Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνίας του ΑΤΕΙ Ιονίων Νήσων συγχωνεύτηκαν σε Τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων, με έδρα τον Πύργο, με κατευθύνσεις προχωρημένου εξαμήνου:

Α) Διοίκηση Πολιτιστικών Μονάδων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας

Β) Μουσειολογία

Γ) Επικοινωνία Πολιτιστικών Μονάδων⁶⁹

Το περιεχόμενο σπουδών του Τμήματος (ΦΕΚ Β/1457/3-10-2006)⁷⁰ καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο της εφαρμογής της Τουριστικής Επιστήμης και της Επιστήμης της Διοίκησης (Management) στην διοίκηση και λειτουργία Τουριστικών Επιχειρήσεων και

---

⁶⁸ ΑΤΕΙ Αθήνας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων,

http://www.teiath.gr/sdo/new_tourist_enterprises/articles.php?id=3815&lang=el

⁶⁹ Εφημερίς της κυβέρνησης, Αριθμός φύλλου 132, 5 Ιουνίου 2013

⁷⁰ <http://www.scribd.com/doc/124568019/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%92-1457-3-10-2006>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα Οργανισμών (Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα). Το Τμήμα έχει ως αποστολή να προάγει την μετάδοση των επιστημονικών και τεχνολογικών γνώσεων μέσω της θεωρητικής και εργαστηριακής διδασκαλίας καθώς και την ανάπτυξη αυτών των γνώσεων μέσω της εφαρμοσμένης έρευνας, ώστε να παρέχει στους σπουδαστές του τα απαραίτητα εφόδια για την επιστημονική και την επαγγελματική τους σταδιοδρομία.

Οι απόφοιτοι του Τμήματος είναι επιστήμονες του τουρισμού και έχουν όλες τις απαραίτητες επιστημονικές και τεχνολογικές γνώσεις και δεξιότητες, που απαιτούνται προκειμένου: i) να υιοθετούν συστηματικές προσεγγίσεις, να αναλύουν προβλήματα στη λήψη των αποφάσεων και να μετατρέπουν διάφορες πληροφορίες, σε χρήσιμες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη του τουρισμού και τη διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων και ii) να δραστηριοποιούνται επαγγελματικά σε όλους τους τομείς του γνωστικού τους αντικειμένου, και ειδικότερα:

- στο σχεδιασμό και τη διοίκηση ολόκληρης της τουριστικής επιχείρησης διαφόρων μεγεθών, εφαρμόζοντας επιστημονικές μεθόδους στην οργάνωση και λειτουργία της,
- στο σχεδιασμό, τη δημόσια διοίκηση, και την πολιτική του τουρισμού σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο,
- στη διαχείριση, εκπαίδευση και ανάπτυξη των ανθρωπίνων πόρων τουριστικών επιχειρήσεων και οργανισμών,
- στον τομέα παραγωγής ξενοδοχειακού προϊόντος, και ιδίως τη διαχείριση, οργάνωση και λειτουργία δωματίων, ορόφων, συνεδριακών χώρων, καθώς και τμημάτων άθλησης και ψυχαγωγίας πελατών,
- στον τομέα παραγωγής ξενοδοχειακού προϊόντος, και ιδίως τον εφοδιασμό και τη διαχείριση υλικών και ποτών των επισιτιστικών τμημάτων και μονάδων,
- στην προώθηση και πώληση προϊόντων στους καταναλωτές, απευθείας από τους παροχείς τουριστικών υπηρεσιών και προϊόντων,
- στην εφαρμογή επιχειρησιακών και διεθνών πληροφοριακών συστημάτων συγκέντρωσης, επεξεργασίας και προώθησης στοιχείων και πληροφοριών των τουριστικών επιχειρήσεων και οργανισμών,

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- στην εφαρμογή των νέων τεχνολογιών της πληροφορικής και των επικοινωνιών και ιδιαίτερα των τεχνολογιών του διαδικτύου στους κλάδους της τουριστικής βιομηχανίας,
- στο τομέα marketing και ιδίως τη δημιουργία, τιμολόγηση, προβολή (διαφήμιση, δημόσιες σχέσεις, προώθηση) και διάθεση τουριστικών υπηρεσιών και προϊόντων,
- στη σύνταξη μελετών για την ίδρυση, τη λειτουργία και τον εκσυγχρονισμό τουριστικών επιχειρήσεων και οργανισμών,
- στον συλλογικό σχεδιασμό και εφαρμογή προγραμμάτων για την ανάπτυξη διαφόρων μορφών τουρισμού, καθώς και την έρευνα και ανάπτυξη νέων, τουριστικών προϊόντων σε υφιστάμενους ή νέο-αναδυόμενους τουριστικούς προορισμούς και
- στη διασφάλιση ποιότητας παροχής τουριστικών υπηρεσιών και συμμόρφωσης του τελικού τουριστικού προϊόντος με τα σχετικά πρότυπα (π.χ. HACCP, ISO).

Οι πτυχιούχοι καλύπτουν όλο το φάσμα της Διοικητικής ιεραρχίας της σχετικής με τους τομείς της ειδικότητάς τους. Οι πτυχιούχοι του Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων με την απόκτηση του πτυχίου τους ασκούν το επάγγελμα, είτε ως στελέχη μονάδων, είτε ως αυτοαπασχολούμενοι. Οι πτυχιούχοι, ακόμα, συμμετέχουν στους διαγωνισμούς ΑΣΕΠ εκπαιδευτικών με την ειδικότητα πτυχιούχων λοιπών τμημάτων ΑΤΕΙ (ΠΕ18) και συγκεκριμένα στον κωδικό ειδικότητας ΠΕ18.02, με κωδικό πτυχίου ΠΕ18.23. Επίσης, συμμετέχουν και σε διαγωνισμούς ΑΣΕΠ για θέσεις δημοσίου με την ειδικότητα Τ.Ε. Διοικητικού-Λογιστικού.

Σκοπός του Τμήματος είναι να δημιουργήσει στελέχη Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων ικανά να αφομοιωθούν άμεσα από την ελληνική και διεθνή τουριστική / ταξιδιωτική βιομηχανία, υποστηρίζοντας το δυναμικότερο κλάδο της οικονομίας μας. Επιμέρους σκοποί του τμήματος είναι:

- Να εκπαιδεύει επαρκώς τους σπουδαστές σε τουριστικά θέματα ώστε να τους φέρει σε ένα επίπεδο ουσιαστικής προσφοράς στην προώθηση της τουριστικής βιομηχανίας της χώρας μας.
- Να παρέχει επιστημονικές και οργανωτικές συμβουλές στις τουριστικές επιχειρήσεις και να παρουσιάζει νέα δεδομένα, διαδικασίες, τρόπους προώθησης σε όλο το γίγνεσθαι του τουριστικού προϊόντος.

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Να αναλαμβάνει προγράμματα εφαρμογής τουριστικών αντικειμένων στις ελληνικές επιχειρήσεις τουριστικού εν γένει ενδιαφέροντος.

Το πρόγραμμα σπουδών αποτελείται από ένα σύνολο θεωρητικών και πρακτικών μαθημάτων προσφέροντας εκπαίδευση με ρεαλιστικό προσανατολισμό. Βασικό πλεονέκτημα του Τμήματος είναι τα σύγχρονα εργαστήρια εφαρμογής πρακτικών μαθημάτων αφού διαθέτει μαγειρεία, εστιατόριο, μπαρ, εργαστήριο ξενοδοχειακής υποδοχής και υπηρεσίας ορόφων αλλά και εργαστήρια εφαρμογών νέων τεχνολογιών (Galileo, Ερμής και αναμένεται η προσθήκη του Fidelio). Σε έναν κλάδο που διαθέτει το χαμηλότερο συντελεστή ανεργίας αποφοίτων, το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων αναβαθμίζεται διαρκώς με στόχο την αδιάκοπη αναπροσαρμογή στη δυναμική της αγοράς.

Βασικά αντικείμενα διδασκαλίας, μελέτης καθώς και ερευνητικά ενδιαφέροντα του Τμήματος αφορούν στα παρακάτω: Οργάνωση και Διοίκηση Ξενοδοχειακών Μονάδων, Διοίκηση και Σχεδιασμός Επισιτιστικών Μονάδων, Διαχείριση Ανθρωπίνων Πόρων Τουριστικών Επιχειρήσεων, Οργανωσιακή Συμπεριφορά στις τουριστικές Επιχειρήσεις και Διοίκηση της Αλλαγής, Νέες Τεχνολογίες και Τουρισμός, Λογιστικά Πρότυπα και Ανάλυση Στρατηγικών Τιμολόγησης, Οργάνωση και Διοίκηση Τουριστικών Γραφείων Τουριστική Οικονομία Τουριστικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη.⁷¹

3.2.1.5 Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ Λάρισας (Θεσσαλίας)

Μετά την εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙ Λάρισας μετονομάστηκε σε Τμήμα Διοίκησης και Οικονομίας της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Θεσσαλίας, όπου και συγχωνεύτηκε, με εισαγωγικές κατευθύνσεις και χωριστό αριθμό εισακτέων για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση:

Α) Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας.

Β) Διοίκηση Επιχειρήσεων η οποία θα έχει κατευθύνσεις προχωρημένου εξαμήνου (Μάρκετινγκ και Διαχείριση Έργων)⁷²

⁷¹ http://www.teipat.gr/ekpaideysi/tmima_touristikwn_epixeirisewn.php

⁷² Εφημερίς της Κυβερνήσεως, Τεύχος Πρώτο, Αριθμός Φύλλου 123, 3 Ιουνίου 2013

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Το πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος περιλαμβάνοντας μαθήματα Οικονομικών, Πληροφορικής (Βασικές Αρχές Πληροφορικής, Χρήσης Ξενοδοχειακών Λογισμικών, Έκδοσης αεροπορικών εισιτηρίων και Στατιστικής), Οργάνωσης και Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων, μαθήματα Δικαίου, Οργάνωσης – Λειτουργίας επιχειρήσεων σίτισης, Λειτουργίας Υποδοχής, καλύπτει το επιστημονικό αντικείμενο της Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων, από πλευράς επίτευξης στόχων προγραμματισμού χρόνου και πόρων, διαχείρισης κόστους, διαχείρισης ανθρωπίνων και υλικών πόρων.

Με την ολοκλήρωση των σπουδών τους οι απόφοιτοι του Τμήματος διαθέτουν όλες τις απαραίτητες επιστημονικές και τεχνολογικές γνώσεις και ικανότητες ώστε να απασχολούνται ως υπεύθυνοι Ξενοδοχείων, Γραφείων Ταξιδίων, Εστιατορίων, Μπαρ και εν γένει τουριστικών επιχειρήσεων, οργανισμών και υπηρεσιών, είτε στον ιδιωτικό είτε στον δημόσιο τομέα.

Σύμφωνα με τον κανονισμό σπουδών, πτυχιούχος καθίσταται ο φοιτητής που: έχει παρακολουθήσει με επιτυχία όλα τα μαθήματα και έχει συγκεντρώσει 240 διδακτικές μονάδες ECTS, έχει εγκριθεί και βαθμολογηθεί η πτυχιακή του εργασία και έχει περατώσει την εξάμηνη πρακτική άσκηση όπως προβλέπει ο κανονισμός σπουδών του τμήματος. Η πρακτική άσκηση των σπουδαστών είναι διάρκειας 6 μηνών, πραγματοποιείται σε επιχειρήσεις και οργανισμούς, συναφείς με το γνωστικό αντικείμενο του Τμήματος, μετά την ολοκλήρωση του 7^{ου} εξαμήνου σπουδών τους και εφόσον πληρούν μια από τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Έχουν περάσει τα 2/3 των μαθημάτων του προγράμματος σπουδών που ακολουθούν και να μην οφείλουν μάθημα ειδικότητας ή
- έχουν περάσει το 80% των διδακτικών ωρών του προγράμματος σπουδών τους.

Οι πτυχιούχοι του Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας με βάση τις εξειδικευμένες επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις τους, ασχολούνται επαγγελματικά είτε αυτοδύναμα είτε σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες με το αντικείμενο της Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων, Οργανισμών και Υπηρεσιών στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Στο πλαίσιο της άσκησης του επαγγέλματός τους ασχολούνται κυρίως με τα παρακάτω:

1. Τροφοδοσία ξενοδοχείων και γενικότερα επισιτιστικών μονάδων.

- Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα
2. Προμήθεια τροφίμων, ποτών και εξοπλισμού.
  3. Προγραμματισμό επιχειρηματικής δραστηριότητας τουριστικών επιχειρήσεων.
  4. Χρηματοδότηση τουριστικών επιχειρήσεων.
  5. Τήρηση λογαριασμών πελατών (MAIN COURANTE).
  6. Εποπτεία ορόφων.
  7. Άσκηση εποπτείας και διοίκησης στο προσωπικό των τουριστικών επιχειρήσεων.
  8. Έρευνα αγοράς πωλήσεων τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών.
  9. Διαχείριση επισιτιστικών επιχειρήσεων (εστιατόρια, καφετέριες κλπ.), μπαρ, κέντρων διασκέδασης και κυλικείων σε τουριστικούς χώρους που ανήκουν στην κατηγορία Πολυτελείας και Α'.
  10. Κατάρτιση προϋπολογισμού εσόδων – εξόδων.
  11. Παροχή τουριστικών πληροφοριών.
  12. Έκδοση εισιτηρίων.
  13. Σχεδιασμός και σύνθεση τουριστικού πακέτου.
  14. Σχεδιασμός και εκτέλεση ταξιδιού.
  15. Προγραμματισμός και εκτέλεση μαζικής διακίνησης ατόμων.
  16. Καθοδήγηση ταξιδιωτικών ομάδων (TOUR LEADERS).

Τέλος, οι πτυχιούχοι του Τμήματος απασχολούνται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία. Επίσης, μπορούν να απασχοληθούν ως μέλη ερευνητικών μονάδων σε θέματα της ειδικότητάς τους.⁷³

---

⁷³ http://www.bs.teilar.gr/tourism_business/images/files

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

3.2.1.6 Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων ΑΤΕΙ Κρήτης

Μετά την εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά, το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Κρήτης και το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας του ΑΤΕΙ Κρήτης συγχωνεύτηκαν σε Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Διοίκησης και Οικονομίας με έδρα το Ηράκλειο και εισαγωγικές κατευθύνσεις με χωριστό αριθμό εισακτέων:

A) Διοίκηση Επιχειρήσεων

B) Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων και Επιχειρήσεων Φιλοξενίας⁷⁴

Το περιεχόμενο σπουδών του Τμήματος Τουριστικών Επιχειρήσεων καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο της Διοικητικής Επιστήμης με εξειδίκευση εφαρμογής στις τουριστικές επιχειρήσεις γενικά τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα. Το Τμήμα έχει σκοπό την άρτια επαγγελματική κατάρτιση αυτών που επιθυμούν να εργασθούν σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, εστιατόρια, κέντρα αναψυχής, μπαρ, πλοία, κρουαζιερόπλοια, πρακτορεία ταξιδιών κ.λπ. με δυνατότητες εξέλιξης σε θέσεις προϊσταμένων και διευθυντών.

Η διάρκεια των σπουδών στο Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων είναι οκτώ εξάμηνα. Σε όλα τα εξάμηνα σπουδών, εκτός του τελευταίου, οι σπουδές περιλαμβάνουν θεωρητική διδασκαλία, εργαστηριακές και φροντιστηριακές ασκήσεις, καθώς και ασκήσεις πράξης και εφαρμογές σε πραγματικές ή εικονικές καταστάσεις, εκπόνηση μελετών και εκπαιδευτικές επισκέψεις σε τουριστικές επιχειρήσεις. Το τελευταίο εξάμηνο σπουδών περιλαμβάνει την πρακτική άσκηση του φοιτητή στο επάγγελμα και την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας. Το σύνολο του εκπαιδευτικού προγράμματος προσφέρεται σε σύγχρονες συνθήκες, που συνίστανται σε βιβλιοθήκη, εργαστήρια, εστιατόριο, σπουδαστική εστία και εγκαταστάσεις για άθληση και ψυχαγωγία.

Το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει:

-Μαθήματα γενικής υποδομής, θεωρητικών επιστημών και εισαγωγικά στο γνωστικό αντικείμενο: Αρχές Οικονομικής, Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εισαγωγή στους Η/Υ, Οικονομικά Μαθηματικά, Στοιχεία Εργατικού Δικαίου, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, Αρχές Γενικής Λογιστικής, Αρχές Λογιστικής Εταιρειών κ.α.

---

⁷⁴ http://www.teicrete.gr/msc-accaud/resources/guide/fek_137_a_05-06-2013_athina-tei%20kritis.pdf

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

-Μαθήματα ειδικής υποδομής: Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων, Έρευνα Τουριστικής Αγοράς, Τουριστική Οικονομία, Τουριστική Νομοθεσία, Τουριστική Γεωγραφία Ελλάδας, Παγκόσμια Τουριστική Γεωγραφία κ.α.

-Μαθήματα ειδικότητας: Επιχειρησιακές Επικοινωνίες Τουριστικής Επιχείρησης, Μαζική Παραγωγή Φαγητών, Βαγ-Ποτά-Οινολογία, Τεχνική Εστιατορίου, Εμπορευματογνωσία - Προμήθειες, Υπηρεσία Ορόφων, Υπηρεσία Υποδοχής, Τήρηση Λογαριασμού Πελατών.

Οι πτυχιούχοι του Τμήματος αποκτούν την απαραίτητη επιστημονική και τεχνολογική κατάρτιση για την απασχόλησή τους ως Διοικητικά Στελέχη Τουριστικών Επιχειρήσεων και Φορέων, ιδιωτικών και Δημόσιων. Για την απόκτηση πτυχίου απαιτείται η ολοκλήρωση του κύκλου των μαθημάτων, η εκπόνηση πτυχιακής εργασίας και η πραγματοποίηση εξάμηνης πρακτικής άσκησης σε επιχειρήσεις του ευρύτερου τουριστικού τομέα.

Το Τμήμα έχει αναπτύξει μακροχρόνιες συνεργασίες στο εσωτερικό και το εξωτερικό, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες και δραστηριότητες για τη σύνδεση της εκπαίδευσης με τον τομέα τουριστικών υπηρεσιών. Τέτοιες ενέργειες είναι η οργάνωση σεμιναρίων, ημερίδων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και μελετών. Στα πλαίσια των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, το Τμήμα συνεργάζεται με εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού, στα οποία πολλοί σπουδαστές έχουν πραγματοποιήσει με επιτυχία μέρος των σπουδών τους και έχουν παρουσιάσει άριστες πτυχιακές εργασίες. Παράλληλα, το Τμήμα έχει φιλοξενήσει πολλούς σπουδαστές από το εξωτερικό καθώς και επιστημονικούς συνεργάτες. Επίσης, συμμετέχει σε δύο Προγράμματα ΕΠΕΑΕΚ που αφορούν στην αναμόρφωση του Προγράμματος Σπουδών και την Πρακτική Άσκηση των σπουδαστών. Επιπλέον, συμμετέχει και στο Πρόγραμμα INTEGRA με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη ορεινών κοινοτήτων της Κρήτης.

Οι πτυχιούχοι μπορούν να απασχοληθούν είτε αυτοδύναμα είτε σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, με τη μελέτη και έρευνα σύγχρονης τεχνολογίας στην τουριστική οικονομία στην οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων του ευρύτερου τουριστικού τομέα και ιδιαίτερα των ξενοδοχείων και τουριστικών γραφείων την παραγωγή και διάδοση τουριστικών αγαθών και υπηρεσιών, τέλος τη στελέχωση των αρμόδιων γραφείων για την τουριστική ανάπτυξη στους ΟΤΑ. (Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης).

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Αναλυτικότερα, στο δημόσιο τομέα μπορούν να απασχοληθούν στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, στο Υπουργείο Ανάπτυξης, στον ΕΟΤ., σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, σε ταξιδιωτικά γραφεία, σε γραφεία μελετών τουριστικής ανάπτυξης.⁷⁵

3.2.2 Πανεπιστήμια

Η συμμετοχή των Πανεπιστημίων στην τουριστική εκπαίδευση σε μεταπτυχιακό και κυρίως προπτυχιακό επίπεδο είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Ειδικότερα σε προπτυχιακό επίπεδο δεν υπάρχει μέχρι σήμερα εξειδικευμένο τμήμα τουριστικών σπουδών ή διοίκησης τουριστικών επιχειρήσεων στα πανεπιστήμια όπως υπήρχε τόσα χρόνια στα ΑΤΕΙ. Υπάρχουν ορισμένα μόνο προσφερόμενα μαθήματα ή εξειδικευμένες κατευθύνσεις σπουδών που εντάσσονται στο πρόγραμμα σπουδών κάποιων Πανεπιστημίων.

Καταρχάς, στο **Πανεπιστήμιο Αιγαίου**, στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων υπάρχει η κατεύθυνση Διοίκησης Τουρισμού για το τρίτο και τέταρτο έτος σπουδών. Το πρόγραμμα της κατεύθυνσης αυτής παρέχει εξειδικευμένες γνώσεις και εκπαίδευση στον τουριστικό τομέα. Περιλαμβάνει τέσσερα υποχρεωτικά μαθήματα:

1. Τουριστικό Μάρκετινγκ
2. Τουριστική Οικονομική
3. Εισαγωγή στον Τουρισμό
4. Κοινωνική Ευθύνη των Επιχειρήσεων

και έντεκα μαθήματα επιλογής:

1. Κοινωνιολογία του Τουρισμού
2. Τουριστική Νομοθεσία
3. Μη Παραμετρική Στατιστική

---

⁷⁵ Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, <http://www.tour.teicrete.gr/>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

4. Διοικητική Οικονομική
5. Έρευνα Αγοράς
6. Διεθνής Διοίκηση Τουρισμού
7. Ειδικά Θέματα Ποσοτικής Ανάλυσης
8. Οικονομικός και Φυσικός Σχεδιασμός του Τουρισμού
9. Συμπεριφορά Καταναλωτή
10. Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων
11. Εφαρμοσμένη Στατιστική⁷⁶

Στη συνέχεια, το **Πανεπιστήμιο Μακεδονίας** έχει εντάξει το μάθημα «Τουριστικό Μάνατζμεντ» στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων. Σκοπός του μαθήματος είναι να εισάγει τον φοιτητή στις βασικές έννοιες, αρχές και φιλοσοφία που διέπουν τη βιομηχανία φιλοξενίας. Δίνεται έμφαση στις μορφές τουρισμού, στις λειτουργίες, στη διοίκηση των επιχειρήσεων φιλοξενίας και οργανισμών, αλλά και στις ιδιαιτερότητες που τις διακρίνουν. Διδάσκεται στο 5ο εξάμηνο ως μάθημα επιλογής.⁷⁷

Επιπλέον, το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών έχει συμπεριλάβει την Τουριστική Διοίκηση ανάμεσα στους προσφερόμενους τομείς εξειδίκευσης στο πρόγραμμα σπουδών του. Η επιλογή γίνεται από τους φοιτητές μετά το πέμπτο εξάμηνο των σπουδών τους.⁷⁸

Σημαντική είναι η συνεισφορά του Εργαστηρίου Ερευνών και Δορυφόρων Λογαριασμών Τουρισμού (Ερ.Ε.Δο.Λο.Τ.), του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών, το οποίο έχει ως βασικό του έργο τη συγκρότηση αφενός ενός παρατηρητηρίου και γενικού αρχείου για τον ελληνικό τουρισμό και αφετέρου τη συνεχή

---

⁷⁶ Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Οδηγός Σπουδών 2011-12.

⁷⁷ Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πρόγραμμα Σπουδών <http://www.uom.gr/modules.php?op=modload&name=Semestr&file=index&kiklos=20&semester=5&tmima=2&categorymenu=2#1156-20-5>

⁷⁸ Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, <http://www.upatras.gr/index/page/id/83>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παρακολούθησε την εθνικολογιστική υπόσταση του Ελληνικού Τουρισμού σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, καθώς και την κατασκευή ενός μοντέλου για τον Ελληνικό Δορυφόρο Λογαριασμό Τουρισμού (Ε-Δ.Λ.Τ.). Επίσης, το Ερ.Ε.Δο.Λο.Τ. αναλαμβάνει ερευνητικά προγράμματα και μελέτες που σχετίζονται με τον τουριστικό τομέα στον ελληνικό και διεθνή χώρο στα πεδία της οικονομικής έρευνας, των τουριστικών αγορών, της ανταγωνιστικότητας, της εκπαίδευσης και του περιβάλλοντος του τουρισμού.⁷⁹

3.2.3 Μεταπτυχιακές Σπουδές στον Τουρισμό

Τα τελευταία χρόνια η ραγδαία εξέλιξη της επιστήμης του τουρισμού έκανε επιτακτική την ανάπτυξη μεταπτυχιακών προγραμμάτων, τα οποία συμπληρώνουν και εξειδικεύουν την τουριστική εκπαίδευση. Οι απόφοιτοι των ΑΤΕΙ μπορούν σήμερα να εισαχθούν σε μεταπτυχιακά προγράμματα πανεπιστημίων βάση του ν.2327/95. Κάθε πανεπιστημιακό ίδρυμα ωστόσο θέτει συγκεκριμένα κριτήρια επιλογής των σπουδαστών, τα οποία και βρίσκονται στον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας του κάθε Μ.Π.Σ..

Σε Μεταπτυχιακό επίπεδο, ειδικά προγράμματα που σχετίζονται με την τουριστική εκπαίδευση παρέχονται σε 4 Πανεπιστήμια :

- Πανεπιστήμιο Πειραιώς
- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
- Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Συγκεκριμένα τα μεταπτυχιακά αυτά προγράμματα είναι τα εξής:

- Μάνατζμεντ Τουρισμού στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς,
- Σχεδιασμός, Διοίκηση & Πολιτική του Τουρισμού στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου,

---

⁷⁹ Εργαστήριο Ερευνών και Δορυφόρων Λογαριασμών Τουρισμού,
http://laretsa.bma.upatras.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=29

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο,
- Ανάπτυξη και Διοίκηση Υπηρεσιών Εναλλακτικού Τουρισμού Πανεπιστήμιο Αθηνών.⁸⁰

3.2.3.1 Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου λειτουργεί Διατμηματικό ΠΜΣ. στο «Σχεδιασμός, Διοίκηση & Πολιτική του Τουρισμού» στη Χίο στο οποίο υπάρχουν δύο κατευθύνσεις:

- Στρατηγική Τουριστικής Ανάπτυξης και
- Διοίκηση Φιλοξενίας (Hospitality)

Το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών "Σχεδιασμός, Διοίκηση και Πολιτική του Τουρισμού" λειτουργεί από το Ακαδημαϊκό έτος 1998-99, στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων της Σχολής Επιστημών της Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Τα πρώτα δύο χρόνια λειτουργίας του είχε διετή χαρακτήρα, αλλά από το Ακαδημαϊκό έτος 2000-2001 το πρόγραμμα σπουδών αναπροσαρμόστηκε σε τρία εξάμηνα, έχοντας ως αποτέλεσμα την μονοετή παρακολούθηση μαθημάτων και μετά το πέρας αυτού την συγγραφή και εκπόνηση Διπλωματικής εργασίας.

Ήδη από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του μεταπτυχιακού προγράμματος παρατηρείται μία συνεχής προσπάθεια ενημέρωσης και αναβάθμισης του προγράμματος σπουδών, έτσι ώστε η παρεχόμενη γνώση να συμπορεύεται με τις ραγδαίες εξελίξεις στον ερευνητικό τομέα της τουριστικής παραγωγής.

Το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στο «Σχεδιασμό, τη Διοίκηση και την Πολιτική του Τουρισμού» μεταξύ άλλων παρέχει:

- Τις πρώτες οργανωμένες μεταπτυχιακές σπουδές τουρισμού, στην Ελλάδα
- Διεπιστημονική εκπαίδευση
- Καταξιωμένο και έμπειρο διδακτικό προσωπικό με πολυετή εμπειρία και ειδίκευση στον τουρισμό, σε συνεργασία με διακεκριμένους επιστήμονες και επιτυχημένους

---

⁸⁰ http://www.proslipsis.gr/cmCat_treePrd.php?cm_catid=56&cm_prdid=373

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα επαγγελματίες από την Ελλάδα και το εξωτερικό, μοναδικό συνδυασμό θεωρίας μοναδικό συνδυασμό θεωρίας και πρακτικής.

- Άριστη σύνδεση διδασκαλίας και έρευνας
- Διαρκή συνεργασία με Πανεπιστήμια, Φορείς και Επιχειρήσεις εξειδικευμένες στον τουρισμό
- Οργάνωση σεμιναρίων και διαλέξεων από ερευνητές, στελέχη επιχειρήσεων και εκπροσώπους φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης και της πολιτικής από την Ελλάδα και το εξωτερικό
- Δυνατότητα εκπόνησης ερευνών, διπλωματικών εργασιών και διδακτορικών διατριβών
- Πλούσια συλλογή 2.000 περίπου τόμων σχετικών με θέματα τουρισμού, Αρχείο μελετών του Ελληνικού τουρισμού από το 1920 μέχρι τις μέρες μας
- Σύγχρονες εκπαιδευτικές και ερευνητικές υποδομές και υπηρεσίες όπως υπολογιστικό κέντρο, χρήση δικτύων Ardiadne, Internet ενδοδιαδουκτιακό κέντρο Aegean – Net , πολυμέσα, εξ αποστάσεως εκπαίδευση και άμεση πρόσβαση με τα υπόλοιπα τμήματα του πανεπιστημίου.

Η ανάγκη για εξειδικευμένη έρευνα σε αντικείμενα που σχετίζονται με τον Τουρισμό, καθώς και η υποστήριξη των Εκπαιδευτικών και Ερευνητικών δραστηριοτήτων του Μεταπτυχιακού οδήγησαν στη δημιουργία του Εργαστηρίου Τουριστικών Ερευνών και Μελετών (ΕΤΕΜ). Παράλληλα το ΔΠΜΣ διαπιστώνοντας την έλλειψη εξειδικευμένων επιστημονικών περιοδικών για τον Τουρισμό, προχωρά στην έκδοση περιοδικού που έχει ως κύριο στόχο τη διάχυση της πληροφορίας του γνωστικού αντικειμένου "Τουρισμός", έτσι ώστε να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο τόσο στην επιστημονική κοινότητα, όσο και στη μελέτη του φαινομένου του τουρισμού.

Το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης, αποκτάται μετά από κύκλο σπουδών διάρκειας τριών ακαδημαϊκών εξαμήνων. Τα δύο εξάμηνα περιλαμβάνουν άμεση εκπαιδευτική παρακολούθηση και το τρίτο περιλαμβάνει τη συγγραφή διπλωματικής εργασίας. Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική και σε περίπτωση που ο φοιτητής υπερβεί το όριο των απουσιών διαγράφεται από το μεταπτυχιακό.

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η εξέταση των μαθημάτων κατά τα δύο πρώτα εξάμηνα γίνεται με γραπτές εξετάσεις ή εργασίες ή συνδυασμό και των δύο. Η επιλογή του τρόπου εξέτασης επαφίεται στην κρίση του διδάσκοντα. Το τρίτο εξάμηνο αφιερώνεται στην εκπόνηση διπλωματικής εργασίας. Τα θέματα των διπλωματικών εργασιών προτείνονται είτε από τον φοιτητή σε συνεννόηση με τον επιβλέποντα καθηγητή, είτε από τους διδάσκοντες ως την αρχή του τρίτου εξαμήνου. Η υποβολή της Διπλωματικής Εργασίας πραγματοποιείται στο τέλος του ίδιου ή του επόμενου εξαμήνου.⁸¹

3.2.3.2 Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς λειτουργεί το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στο Management Τουρισμού διάρκειας τριών εξαμήνων. Οι σκοποί του προγράμματος είναι:

- Η προαγωγή των γνώσεων στη Διοίκηση Επιχειρήσεων
- Η δημιουργία υψηλού επιπέδου επιχειρηματικών στελεχών με σύγχρονες διοικητικές ή επαγγελματικές γνώσεις.
- Η προαγωγή της έρευνας (οικονομική – επιχειρηματική, κοινωνική, περιβαλλοντική και πολιτισμική) για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων (και ιδιαίτερα των τουριστικών) σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Το πρόγραμμα έχει διαμορφωθεί τόσο από τις γενικές προδιαγραφές των αντίστοιχων προγραμμάτων ελληνικών και ξένων ΑΕΙ, όσο και από την ανάγκη το περιεχόμενο και η έμφαση στο πρόγραμμα να αντιστοιχούν στα χαρακτηριστικά των ελληνικών, κυρίως επιχειρήσεων (με έμφαση στον ευρύτερο τομέα των τουριστικών υπηρεσιών).

Για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος, ο μεταπτυχιακός φοιτητής θα πρέπει να παρακολουθήσει και να εξετασθεί επιτυχώς σε όλα τα μαθήματα του προγράμματος και να εκπονήσει διπλωματική εργασία. Στο ΠΜΣ.ΔΕ.ΜΤ όλα τα μαθήματα είναι υποχρεωτικά.⁸²

---

⁸¹ Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών, <http://tourism-pms.aegean.gr/default.asp?pid=24>

⁸² http://www.unipi.gr/akad_tmhm/org_dioik_epix/metapt/pms/enimerotiko_fulladio.pdf

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

3.2.3.3 Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο προσφέρει ένα διετές μεταπτυχιακό πρόγραμμα στο αντικείμενο της Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων. Το ΠΜΣ ξεκίνησε το 2000-2001 και ακολουθεί και αυτό το σύστημα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Δομείται σε 4 Θεματικές Ενότητες. Για την απόκτηση του ΜΔΕ είναι υποχρεωτική η επιτυχής παρακολούθηση και των τεσσάρων Θ.Ε., καθώς και η επιτυχής ολοκλήρωση της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας. Οι Θεματικές Ενότητες είναι οι εξής:

- ΔΤΕ 50 Γενικές Αρχές Μάνατζμεντ, Τουριστική Νομοθεσία και Οργάνωση Εργοδοτικών και Συλλογικών Φορέων
- ΔΤΕ 51 Τουριστικός Τομέας
- ΔΤΕ 60 Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων
- ΔΤΕ 61 Τουριστικό Μάρκετινγκ Φορέων, Οργανώσεων και Επιχειρήσεων.⁸³

Σκοπός του προγράμματος, είναι η παροχή εξειδικευμένης γνώσης πάνω στο αντικείμενο της Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων. Το πρόγραμμα σπουδών στοχεύει να παράσχει στους φοιτητές τις εξειδικευμένες γνώσεις που απαιτούνται για μια διοικητική καριέρα στην τουριστική βιομηχανία.⁸⁴

3.2.3.4 Πανεπιστήμιο Αθηνών, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Στο Πανεπιστήμιο Αθηνών λειτουργεί το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Ανάπτυξη και Διοίκηση Υπηρεσιών Εναλλακτικού Τουρισμού. Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στη Διοίκηση Υπηρεσιών ανήκει στη Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, το οποίο αρχικά υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ II με συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το ακαδημαϊκό έτος 2002 - 2003 και μέχρι το 2007 παρέχοντας τρεις ειδিকেύσεις: (1. Ναυτιλία, 2. Τουρισμός, 3. Επικοινωνία - Δημόσιες Σχέσεις - Διαφήμιση).

---

⁸³ <http://www.eap.gr/dte.php>

⁸⁴ <http://www.eap.gr/dte.php>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα
Από το Εαρινό Εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2007 - 2008, το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα
Σπουδών στη Διοίκηση Υπηρεσιών είναι πλέον αυτοχρηματοδοτούμενο.

Οι Στόχοι του Προγράμματος αυτού για τους φοιτητές και τις φοιτήτριες είναι μεταξύ άλλων:

- η μετάδοση γόνιμης γνώσης,
- η ανάπτυξη της κρίσης,
- η αναλυτική και συνθετική σκέψη,
- η εκμάθηση του τρόπου εργασίας σε ομάδες,
- η επίλυση προβλημάτων και η λήψη αποφάσεων,
- η ανάπτυξη στρατηγικής σκέψης και
- η καλλιέργεια αποτελεσματικής γραπτής και προφορικής επικοινωνίας.⁸⁵

3.3 Ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΤΕΚ)

Ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΤΕΚ) ακολουθεί το ευρωπαϊκό και ελβετικό μοντέλο σπουδών, παρέχοντας στους σπουδαστές σημαντικές γνώσεις στον τομέα της τουριστικής εκπαίδευσης. Παρέχει Δημόσια Τουριστική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Ο Οργανισμός Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΤΕΚ), επίσημος κρατικός φορέας της Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης ιδρύθηκε το 1937 και εποπτεύεται από το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης. Ο Οργανισμός στα πλαίσια της εκπαιδευτικής του λειτουργίας, έχει συγκεκριμένους στόχους δράσης που αποσκοπούν:

- Στη συστηματική παρακολούθηση των συνθηκών που διαμορφώνονται στην αγορά εργασίας και την προσαρμογή του εκπαιδευτικού έργου στις ανάγκες της.
- Στη διαμόρφωση πολιτικής τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με ενιαία πρότυπα και υψηλή ποιότητα.
- Στην παράλληλη εξυπηρέτηση των στόχων της τουριστικής πολιτικής για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος και τη δυναμική ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων.

---

⁸⁵ <http://www.msmfull.aueb.gr/?q=el/content/%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%83%CE%BF%CF%86%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84%CF%8C%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

- Στη διασύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή και την αύξηση της απορρόφησης των αποφοίτων του ΟΤΕΚ
- Στην ενίσχυση της συνεργασίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο με τους τουριστικούς και τους εκπαιδευτικούς φορείς.

Ο ΟΤΕΚ δίνει σημαντικές ευκαιρίες για εκπαίδευση στους ενδιαφερόμενους μαθητές, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα δωρεάν φοίτησης και διαμονής και διατροφής στα οικοτροφεία του, αμειβόμενης πρακτικής άσκησης ενώ τέλος προσφέρει Υποτροφίες σε αποφοίτους τουριστικής εκπαίδευσης για περαιτέρω σπουδές σε Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμια και Τουριστικές Σχολές.⁸⁶

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Αποτίμηση της Τουριστικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα

4.1 Κριτική Θεώρηση στο σύνολο της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Όπως είδαμε, η τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα παρέχεται σχεδόν σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης ξεκινώντας από τα Επαγγελματικά Λύκεια έως τα ΑΤΕΙ και τα Πανεπιστήμια στο Ανώτατο επίπεδο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Η τουριστική εκπαίδευση αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών που παρέχονται στη χώρα μας και για αυτό, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με απόλυτη σοβαρότητα.

Αν θέλαμε να εντοπίσουμε το σημαντικότερο πρόβλημα της ελληνικής τουριστικής εκπαίδευσης, θα λέγαμε ότι είναι ιδιαίτερα διασκορπισμένη και διαβαθμισμένη σε επιμέρους τμήματα ανώτερης, ανώτατης εκπαίδευσης, ιδιωτικών κέντρων μετά-λυκειακής εκπαίδευσης κ.α. Το απότοκο αυτής της πραγματικότητας είναι ένα πολύπλοκο σύστημα εκπαίδευσης, το οποίο υπάγεται σε περισσότερα του ενός υπουργεία, ενώ συνέχεια πραγματοποιούνται και αλλαγές στις βαθμίδες της εκπαίδευσης, στο πρόγραμμα σπουδών και σε άλλους τομείς. Παρατηρούμε επίσης πως τα τμήματα, τα οποία έχουν ως αντικείμενο σπουδών την τουριστική εκπαίδευση υπάγονται σε περισσότερα του ενός υπουργεία, όπως το Υπουργείο Παιδείας και το Υπουργείο Ανάπτυξης. Η πραγματικότητα αυτή δημιουργεί περιπλοκές

---

⁸⁶ Η Δημόσια Ελληνική Τουριστική Εκπαίδευση, Ανάκτηση από <http://traveldailynews.gr/hypostyles/article/2401>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα καθώς το σύστημα εκπαίδευσης δεν είναι διακριτό, ενώ δεν υπάρχει με αυτόν τον τρόπο και ένας ενιαίος συντονισμός και οργάνωση.⁸⁷

Ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα της τουριστικής εκπαίδευσης, είναι η δυνατότητα προσαρμογής των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στις σύγχρονες ανάγκες του τουριστικού τομέα και της αγοράς εργασίας. Ένας εκπαιδευτικός οργανισμός για να παρέχει την καλύτερη δυνατή τουριστική τεχνογνωσία, πρέπει να είναι άμεσα συνδεδεμένος με την τουριστική αγορά και ενημερωμένος για τις εξελίξεις της σε τοπικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Η ύπαρξη σχολών και αποφοίτων ανώτατης τουριστικής εκπαίδευσης είναι επιβεβλημένη. Ωστόσο, πρέπει κάθε σχολή να διαθέτει τα κατάλληλα εκπαιδευμένα και καταρτισμένα στελέχη τα οποία να μπορούν να μεταδώσουν στοχευόμενες και ουσιαστικές γνώσεις στους σπουδαστές.

Η σύγχρονη οικονομία χαρακτηρίζεται από οικονομία της γνώσης και για αυτόν τον λόγο απαιτείται το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε χώρας να συνδέεται άμεσα με την αγορά εργασίας. Συνεπώς, είναι πλέον απαραίτητη «η σύνδεση και αλληλοτροφοδότηση «σχολείου και αγοράς εργασίας». Σύμφωνα με εκπαιδευτικούς, όταν αναφερόμαστε στη «σύνδεση του σχολείου με την αγορά εργασίας», αναφερόμαστε στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και την κατάρτιση.⁸⁸ Το ζήτημα αυτό έχει απασχολήσει και την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς συνδέεται άμεσα με τα υψηλά επίπεδα ανεργίας στους νέους πτυχιούχους, ιδιαίτερα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι μετά το πέρας των σπουδών τους δεν μπορούν να βρουν εύκολα απασχόληση, παρά το υψηλό μορφωτικό τους επίπεδο. Σχετικά με το ζήτημα αυτό, το οποίο είναι ιδιαίτερα έντονο στην Ελλάδα, ήδη από τη Διάσκεψη της Μπολόνια για το θέμα της απασχολησιμότητας και της σύνδεσης των πτυχίων με την αγορά εργασίας, η ελληνική πλευρά δήλωσε ότι, για να επέλθει σύνδεση αγοράς εργασίας και εκπαίδευσης απαιτείται σημαντικός διάλογος ανάμεσα στην κυβέρνηση, στα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης, στους φοιτητές και στους εργοδότες.⁸⁹ Στην τουριστική εκπαίδευση η σύνδεση αγοράς εργασίας και πτυχίων όλων των βαθμίδων είναι εξαιρετικά σημαντική, καθώς είναι ο μοναδικός τρόπος να παρέχει η τουριστική εκπαίδευση στους εργοδότες αποδοτικούς και ικανούς υπαλλήλους.

Από την άλλη πλευρά, ένα σαφές μειονέκτημα της ελληνικής τουριστικής εκπαίδευσης είναι η έλλειψη, καθώς και η ελλιπής εξειδίκευση του εκπαιδευτικού προσωπικού σε όλες τις βαθμίδες τουριστικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των

⁸⁷ <http://www.touristiki-agera.gr/article.asp?ID=373>

⁸⁸ Κ. Αδριανουπολιτη, ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ, Ανάκτηση από www.oltee.gr

⁸⁹ Σοφία Αποστόλη, Ο Ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης και η Ελλάδα, ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, 2006 .

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα εκπαιδευτικών δεν επαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες για την κατάλληλη εκπαίδευση και προετοιμασία των υποψηφίων τουριστικών υπαλλήλων. Στα προσόντα των εκπαιδευτικών πρέπει να υπάρχει όχι μόνο η πολυετής επαγγελματική εμπειρία, αλλά και η εξειδικευμένη γνώση των νέων τάσεων και διεθνών εξελίξεων. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να κατέχουν σημαντικές γνώσεις πάνω στην επιστήμη της παιδαγωγικής και της διδακτικής ώστε να είναι αποδοτικοί και αποτελεσματικοί στην εκπαίδευση των φοιτητών.⁹⁰ Τέλος, απαραίτητη θεωρείται η επιλογή εκπαιδευτικών που συνδυάζουν τόσο την πρακτική εμπειρία όσο και τη θεωρητική γνώση, ώστε να παρέχουν μία πλήρης εικόνα της επιστήμης και της αγοράς του τουρισμού στους φοιτητές.

Σε αυτό το σημείο βεβαίως πρέπει να επισημάνουμε και ένα θετικό στοιχείο, όσον αφορά το διδακτικό προσωπικό των Πανεπιστημίων και των ΑΤΕΙ που είναι το υψηλό επιστημονικό τους επίπεδο, καθώς οι καθηγητές κατέχουν υψηλούς τίτλους σε επίπεδο μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών, σε συνδυασμό με διαρκή ερευνητική δραστηριότητα.

Αν θέλουμε να προβούμε σε μία σύγκριση δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, θα εντοπίσουμε πως υπάρχει ένας διακριτός σκοπός ανάμεσα σε αυτά τα δύο επίπεδα εκπαίδευσης. Η δευτεροβάθμια και η μετα-δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχουν σκοπό να καταρτίσουν μελλοντικούς εργαζομένους στον τομέα του τουρισμού παρέχοντας τους πρακτικές γνώσεις πάνω στην παροχή αποδοτικών και υψηλού επιπέδου υπηρεσιών, τόσο ως προς τις επιχειρήσεις, όσο και ως προς τους ίδιους τους τουρίστες. Από την άλλη πλευρά, η τριτοβάθμια εκπαίδευση, τόσο σε επίπεδο ΑΤΕΙ όσο και σε επίπεδο Πανεπιστημίων, έχει ως βασικό της στόχο την προετοιμασία αποτελεσματικών στελεχών τουριστικών επιχειρήσεων. Τα στελέχη αυτά προορίζονται για επιτελικές και διοικητικές θέσεις σε τουριστικές επιχειρήσεις και οργανισμούς. Η εκπαίδευσή τους δεν πρέπει να στρέφεται προς την πρακτική κατάρτιση, όπως γινόταν μέχρι πρόσφατα, ακόμα και σε επίπεδο ΑΤΕΙ (σύμφωνα με τα παλιά προγράμματα σπουδών τους), αλλά να παρέχει τις απαραίτητες θεωρητικές γνώσεις που θα εφαρμόσουν οι σπουδαστές στην πρακτική τους άσκηση και μετέπειτα στην καριέρα τους ως στελέχη του τουριστικού κλάδου. Οι απόφοιτοι των Τμημάτων Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων της Ανώτατης Εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν τα σύγχρονα προβλήματα και τις προκλήσεις που παρουσιάζονται στον τομέα του τουρισμού. Η πρόσφατη διαμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών των ΑΤΕΙ της

---

⁹⁰ <http://traveldailynews.gr/columns/article/2724>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα χώρας, κυρίως μετά την εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά, αποτέλεσε ένα μεγάλο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Μία άλλη διάκριση δευτεροβάθμιας και ανώτατης τουριστικής εκπαίδευσης είναι πως τα ΑΤΕΙ και τα Πανεπιστήμια έχουν ως κορμό πλέον, την Επιστήμη της Οικονομίας και της Διοίκησης, όσον αφορά στην εκπαίδευση των μελλοντικών στελεχών του τουρισμού, ενώ παρατηρούμε πως σε δευτεροβάθμιο και μετα-δευτεροβάθμιο επίπεδο, η εκπαίδευση επικεντρώνεται στην παροχή κυρίως πρακτικών γνώσεων σε ειδικότητες όπως η μαγειρική τέχνη, η τροφοδοσία και η παροχή ξενοδοχειακών υπηρεσιών. Συγκρίνοντας βεβαίως το πρόγραμμα σπουδών των ΙΕΚ με το πρόγραμμα των σχολών ανώτερης εκπαίδευσης παρατηρούμε πως τα δύο τμήματα Ανώτερης Εκπαίδευσης προσφέρουν και κάποια μαθήματα θεωρητικής βάσης, όπως η χρηματοοικονομική και η λογιστική καθώς και οι ηλεκτρονικές εφαρμογές λογιστικής και ξενοδοχειακής χρήσης, ώστε οι απόφοιτοι των τμημάτων αυτών να μπορούν να καλύψουν και διοικητικές θέσεις στον τομέα των τουριστικών επιχειρήσεων.⁹¹

Η τουριστική τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να ξεπερνά την απλή εκμάθηση πρακτικών γνώσεων, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Ο τουρισμός δεν εξαντλείται μόνο στην υποδοχή και την εξυπηρέτηση των τουριστών. Αντιθέτως, αποτελεί μία «βιομηχανία», η οποία εκτός από υλικά αγαθά παρέχει κυρίως υπηρεσίες και έχει τις ίδιες απαιτήσεις με όλους τους κλάδους της οικονομίας. Κατά συνέπεια, βασικός παράγοντας για την ποιοτική αναβάθμιση της γνώσης που αποκομίζουν οι φοιτητές των τουριστικών τμημάτων είναι τα αναβαθμισμένα προγράμματα σπουδών. Θα πρέπει να υπάρχει συχνότερη αναθεώρηση και αναπροσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών και όχι κάθε δέκα ή παραπάνω χρόνια, όπως συνέβαινε μέχρι πρόσφατα, για να εκσυγχρονίζονται και να συμβαδίζουν με την εξέλιξη της τουριστικής αγοράς και της τεχνολογίας. Η παγκοσμιοποίηση και ο έντονος ανταγωνισμός της τουριστικής αγοράς οδηγούν σε συνεχείς αλλαγές ακόμη και στα είδη του τουρισμού, όπως είδαμε, τα οποία έχουν ξεφύγει από το παραδοσιακό πρότυπο του οικογενειακού τουρισμού ή του παραθαλάσσιου τουρισμού. Τα προγράμματα σπουδών θα πρέπει να διαμορφώνονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα ώστε να συμβαδίζουν με τις διαρκείς αυτές αλλαγές. Η ποιότητα των προγραμμάτων σπουδών θα πρέπει επίσης να δίνει τα απαραίτητα εφόδια στους φοιτητές ώστε να μπορούν να διεκδικήσουν μία θέση εργασίας και στο εξωτερικό, όπου οι απαιτήσεις στον τουριστικό κλάδο είναι ιδιαίτερα υψηλές.

---

⁹¹ <http://www.otek.edu.gr/gr/3train.htm>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η ελληνική πραγματικότητα, ιδιαίτερα όσον αφορά τα προγράμματα των προπτυχιακών σπουδών των ΑΤΕΙ, έδειχνε μέχρι πρόσφατα να μη συμβαδίζει με τις διεθνείς εξελίξεις. Τα μαθήματα που διδάσκονταν οι σπουδαστές τους ήταν κυρίως τυποποιημένα και δεν ανταποκρίνονταν στις εξελίξεις της εποχής μας, όπως πχ οι νέες μορφές τουρισμού, και στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και των τουριστικών επιχειρήσεων. Στις αλλαγές αυτές συμπεριλαμβάνονται τόσο οι νέες και καινοτόμες τάσεις στον τομέα της φιλοξενίας, όπως και οι νέες τάσεις στο μάρκετινγκ και το μάνατζμεντ, καθώς και οι τεχνολογικές αλλαγές και τα νέα λειτουργικά συστήματα.

Ένα ελπιδοφόρο βήμα για την τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα υπήρξε η ανακοίνωση από την Υπουργό Τουρισμού κ. Κεφαλογιάννη και τον Υπουργό παιδείας κ. Αρβανιτόπουλο, στα τέλη του 2012, για την ίδρυση στη χώρα μας Ανώτερης Σχολής Ξενοδοχειακού Μάνατζμεντ στα πρότυπα επιτυχημένων σχολών του εξωτερικού. Η σχολή αυτή θα προσφέρει σπουδές στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα, προκειμένου η Ελλάδα να πρωτοστατήσει και στην τουριστική εκπαίδευση, ο χρόνος φοίτησης υπολογίζεται στα 3 χρόνια και κύριος στόχος της είναι η εισροή ξένων φοιτητών κυρίως από τα βαλκάνια. Δυστυχώς ακόμα αναμένουμε εξελίξεις.⁹²

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα στα προγράμματα σπουδών σε όλες τις βαθμίδες τουριστικής εκπαίδευσης είναι η έλλειψη παροχής μαθημάτων ξένων γλωσσών. Η γλωσσομάθεια αποτελεί βασική προϋπόθεση για έναν επαγγελματία στον τουριστικό κλάδο. Είναι αξιοπερίεργο το γεγονός ότι στα προγράμματα σπουδών των ιδρυμάτων δευτεροβάθμιας, μετα-δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας τουριστικής εκπαίδευσης, που αναλύσαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, μόνο μία γλώσσα αποτελεί υποχρεωτικό μάθημα, τα Αγγλικά. Μόνο στις ΑΣΤΕ προσφέρονται μαθήματα ξένων γλωσσών πέρα από τα αγγλικά, ως μαθήματα επιλογής ή προαιρετικά. Αυτή η προβληματική εντάσσεται στη γενικότερη ανάγκη για την αναθεώρηση των προγραμμάτων σπουδών. Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα γίνεται τουριστικός προορισμός για πολίτες κρατών, όχι μόνο της Ευρώπης, αλλά της Ρωσίας, καθώς και πολλών αραβόφωνων κρατών ενώ αυξάνεται ο αριθμός των τουριστών από το Ισραήλ, την Κίνα κλπ. Οι τάσεις αυτές, δεν αντικατοπτρίζονται όμως στην εκπαίδευση των μελλοντικών επαγγελματιών και στελεχών του τουριστικού κλάδου. Είναι σαφές πως η παραδοσιακή γλώσσα των αγγλικών παραμένει η βασική γλώσσα για έναν απασχολούμενο στον τομέα του τουρισμού, ωστόσο, θα πρέπει στο πλαίσιο της τουριστικής εκπαίδευσης οι σπουδαστές να λαμβάνουν έστω βασικές γνώσεις και άλλων γλωσσών. Οι

---

⁹² Ιδρύεται Ανώτερη Σχολή Ξενοδοχειακού Μάνατζμεντ

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ξένες γλώσσες θα έπρεπε κανονικά να είναι υποχρεωτικά μαθήματα στα προγράμματα σπουδών στον τομέα της τουριστικής εκπαίδευσης, όπως συμβαίνει στα προγράμματα των υπόλοιπων ευρωπαϊκών ιδρυμάτων τουριστικής εκπαίδευσης. Κάτι τέτοιο δεν είναι δύσκολο να συμβεί, καθώς θα μπορούσαν να αντικαταστήσουν μαθήματα ξεπερασμένα και ανούσια για έναν επαγγελματία του τουριστικού κλάδου. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, η οποία είναι από τις σημαντικότερες χώρες στον τομέα της τουριστικής εκπαίδευσης οι ξένες γλώσσες αποτελούν βασικό κομμάτι της εκπαίδευσης, ενώ για την εισαγωγή στις περισσότερες τουριστικές σχολές αποτελούν προαπαιτούμενο.

Παράλληλα, και ιδιαίτερα στο πλαίσιο της παρούσας οικονομικής κρίσης, ένα σημαντικό ζήτημα το οποίο επηρεάζει την τουριστική εκπαίδευση και την ποιότητά της είναι η ελλιπής χρηματοδότηση που λαμβάνουν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι, ωστόσο, δεν είναι απότοκο της πρόσφατης κρίσης. Ανέκαθεν τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα είχαν ανεπαρκή χρηματοδότηση. Το γεγονός αυτό έχει τις εξής επιπτώσεις:

- Αδυναμία συντήρησης των κτιρίων και των υποδομών,
- Ανεπαρκείς υποδομές, έλλειψη κατάλληλων χώρων και αιθουσών διδασκαλίας
- Ανεπάρκεια σύγχρονου υλικοτεχνικού εξοπλισμού
- Προβλήματα στον εφοδιασμό των βιβλιοθηκών με πληθώρα βιβλίων σύγχρονων και εξειδικευμένων και υλικό από επιστημονικά βιβλία και περιοδικά.⁹³

Η έλλειψη του απαραίτητου εξοπλισμού είτε πρόκειται για υπολογιστές και ειδικά σύγχρονα προγράμματα που χρησιμοποιούνται στην αγορά εργασίας είτε για την έλλειψη βιβλίων, επιστημονικών περιοδικών, εξοπλισμού εργαστηρίων και άλλων χώρων που απαιτεί η εκπαίδευση των μελλοντικών επαγγελματιών, του κλάδου του τουρισμού αποτελεί ίσως το σημαντικότερο από όλα τα προβλήματα που προαναφέρθηκαν. Ο μη εκσυγχρονισμός των πληροφοριακών πηγών επηρεάζει άμεσα το επίπεδο εκπαίδευσης των φοιτητών. Το γεγονός ότι ο κάθε φοιτητής δικαιούται μόνο ένα επιστημονικό σύγγραμμα ανά μάθημα καθιστά απαραίτητο τον εμπλουτισμό της βιβλιοθήκης των ιδρυμάτων με συγγράμματα, περιοδικά και cds, απαραίτητα για την ερευνητική και επαγγελματική δραστηριότητα σπουδαστών και καθηγητών.

---

⁹³ <http://www.edu.uoc.gr/~poreia/docs/oosa.htm#3>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Τέλος, εξαιρετικά σημαντικό είναι το ζήτημα για το μέλλον του ΟΤΕΚ. Όπως έχει ήδη ανακοινωθεί από τα ελληνικά ΜΜΕ υπάρχει το ενδεχόμενο να τερματιστεί η λειτουργία των σχολών του ΟΤΕΚ. Θα πρέπει να σημειωθεί πως η απόφαση αυτή θα επηρεάσει αρνητικά την εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, καθώς πρόκειται για έναν οργανισμό εκπαίδευσης επαγγελματιών στον τομέα του τουρισμού υψηλού επιπέδου.

4.2 Κριτική ανάλυση των διαφορετικών επιπέδων Τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα

4.2.1 Δευτεροβάθμια τουριστική εκπαίδευση

Σε επίπεδο Δευτεροβάθμιας τουριστικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, τόσο οι ΕΠΑΣ όσο και τα ΕΠΑΛ παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα που αποτρέπουν την αποτελεσματική λειτουργία της εκπαίδευσης στο επίπεδο αυτό. Ανάμεσα στα σημαντικότερα προβλήματα είναι το χαμηλό κύρος που έχουν οι ΕΠΑΣ και τα ΕΠΑΛ στην ελληνική κοινωνία και ιδιαίτερα προς τους μαθητές, οι οποίοι αποφεύγουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην τεχνική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και στον κλάδο του τουρισμού πιο συγκεκριμένα και επιλέγουν το Γενικό Λύκειο, το οποίο τους δίνει την ευκαιρία να ενταχθούν στην Ανώτατη Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Επιπλέον, ένας ανασταλτικός παράγοντας της παρεχόμενης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι η μη επικαιροποίηση των προγραμμάτων σπουδών, ώστε να συμβαδίζουν με τις ανάγκες της σύγχρονης αγοράς εργασίας στην οποία θα κληθούν να απασχοληθούν οι απόφοιτοί τους. Τέλος, ένα σημαντικό πρόβλημα των σχολών αυτών είναι το χαμηλό επίπεδο των μαθητών τους, οι οποίοι παρουσιάζουν σημαντικά μαθησιακά κενά και δυσκολίες κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους.⁹⁴

4.2.2 Μετα-δευτεροβάθμια τουριστική εκπαίδευση

Σε επίπεδο ΙΕΚ, μελετώντας τα προγράμματα σπουδών, παρατηρούμε πως η τουριστική εκπαίδευση καταλαμβάνει ένα πολύ μικρό κομμάτι αυτών, καθώς δεν υπάρχει κανένας ειδικός κλάδος που να αναφέρεται στον τουρισμό, με εξαίρεση την μαγειρική τέχνη.

Η Σχολή Ξεναγών στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, που αποτελεί τον μοναδικό φορέα εκπαίδευσης ξεναγών, θεωρείται υψηλού επιπέδου και εντάσσεται στις καλύτερες σχολές όσον αφορά την τουριστική εκπαίδευση διαχρονικά. Το υψηλό επίπεδο της οφείλεται

---

⁹⁴ Κ. Κικίλια, Τουριστική Συνείδηση και Εκπαίδευση, Εκδόσεις Δηρός, Αθήνα, σ. 41.

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα εν μέρει και στο γεγονός ότι τα κριτήρια εισαγωγής των υποψηφίων σε αυτήν είναι ιδιαίτερα αυστηρά. Ωστόσο, ανασταλτικός παράγοντας για την εξέλιξη των Σχολών αυτών, όπως και για την περαιτέρω ενίσχυση τους, υπήρξε η οικονομική κρίση, η οποία οδήγησε στο μαρασμό τους και τελικά το 2010 στην αναστολή της λειτουργίας τους μέχρι και το 2013, όπου και προκηρύχθηκε η επαναλειτουργία της σχολής. Παράλληλα, η απόφαση του ελληνικού κράτους για το άνοιγμα του επαγγέλματος αποτελεί ένα σημαντικό πλήγμα για τους απόφοιτους της συγκεκριμένης σχολής, εφόσον πλέον οι θέσεις των ξεναγών μπορούν να καλύπτονται και από αποφοίτους άλλων σχολών, όπως η Σχολή Ιστορίας και Αρχαιολογίας, οι οποίες όμως δεν παρέχουν καμία εκπαίδευση πάνω στον Τουρισμό.

4.2.3 Ανώτερη Τουριστική Εκπαίδευση

Στο ανώτερο επίπεδο τουριστικών σπουδών, όπως προαναφέραμε, εντάσσονται Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης, ΑΣΤΕΡ και ΑΣΤΕΑΝ, οι οποίες αποτελούν τα παλαιότερα ίσως εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Ελλάδα που δραστηριοποιούνται στον τομέα του Τουρισμού. Οι σχολές αυτές έχουν επηρεαστεί εξίσου από την οικονομική κρίση και σήμερα έχουν τόσα προβλήματα λειτουργίας που έχουν περιπέσει σε ένα καθεστώς αδράνειας.⁹⁵ Η τάση που παρατηρείται είναι ο μαρασμός των δημοσίων σχολών και η επιλογή αντ' αυτών από τους μαθητές αντίστοιχων ιδιωτικών σχολών. Αυτό είναι ένα εξαιρετικά σημαντικό πλήγμα για την ελληνική δημόσια τουριστική εκπαίδευση, που μετατοπίζεται πλέον σε ιδιωτικούς φορείς με την ανοχή της ελληνικής πολιτείας, η οποία επέτρεψε την παρακμή τους, όταν μάλιστα στο παρελθόν είχαν θετικές αξιολογήσεις σχετικά με το παρεχόμενο επίπεδο σπουδών.⁹⁶

4.2.4 Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση

Η ανώτατη τουριστική εκπαίδευση προπτυχιακού επιπέδου εξακολουθεί μέχρι και σήμερα, που η σημασία του τουρισμού για την Ελλάδα θεωρείται καθοριστική, να παρέχεται μόνο από τα ΑΤΕΙ. Τα τμήματα τουριστικών επιχειρήσεων των ΑΤΕΙ παρέχουν ουσιαστικές γνώσεις στους αποφοίτους τους, ώστε να προετοιμάσουν ικανά στελέχη για τον κλάδο του Τουρισμού. Ωστόσο, όπως είναι εύλογο, η εκπαίδευση στελεχών για έναν τόσο ζωτικό τομέα για την οικονομία ενός κράτους θα έπρεπε να παρέχεται και από τα Πανεπιστημιακά

---

⁹⁵ <http://www.rodiaki.gr/article.php?id=272779&catid=5&maincatid=1>

⁹⁶ Στο ίδιο σ. 91-4

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα Ιδρύματα. Παρόλ'αυτά, παρατηρούμε πως, σήμερα, στα ΑΤΕΙ της χώρας προσφέρεται μία ευρύτητα διδασκόμενων μαθημάτων και περιγραμμάτων σπουδών, τα οποία σε μεγάλο βαθμό καλύπτουν τις γνώσεις που θα έπρεπε να έχει ένα στέλεχος στον τομέα αυτό. Ένα ακόμη θετικό στοιχείο είναι το υψηλό επίπεδο το οποίο χαρακτηρίζει το διδακτικό προσωπικό, που κατέχει υψηλούς τίτλους σπουδών σε επίπεδο μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών.

Ωστόσο, αυτό δε σημαίνει πως και στον τομέα αυτό δεν υφίστανται σημαντικά προβλήματα. Μέχρι σήμερα, η πρόσβαση στα τμήματα Τουριστικών επιχειρήσεων των ΑΤΕΙ απαιτούσε ιδιαίτερα χαμηλή βαθμολογία. Οι διαχρονικά χαμηλές βάσεις εισαγωγής, οι οποίες χαρακτηρίζουν τα τμήματα αυτά, δείχνουν την έλλειψη κινήτρου για την επιλογή του από τους υποψήφιους σπουδαστές. Η πραγματικότητα αυτή μαρτυρά την έλλειψη ενημέρωσης των μαθητών σχετικά με την αξία του τουρισμού στην Ελληνική οικονομία, αλλά και τον ενδιαφέρον που παρουσιάζει ο κλάδος αυτός γενικότερα.

Από την άλλη πλευρά, ένα αξιόλογο στοιχείο της Ανώτατης Τουριστικής Εκπαίδευσης είναι η πρακτική άσκηση, η οποία τελείται στο τελευταίο εξάμηνο σπουδών κάθε φοιτητή των ΑΤΕΙ. Το γεγονός ότι παρέχεται στους σπουδαστές η δυνατότητα επαφής με την αγορά και η επαγγελματική εμπειρία αποτελεί ιδιαίτερα θετικό γεγονός. Ωστόσο, θα ήταν εύλογο να αναθεωρηθεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο υλοποιούνται οι πρακτικές ασκήσεις. Είναι απαραίτητο να υπάρχει μεγαλύτερος έλεγχος από τα ίδια τα ιδρύματα και τις αρμόδιες υπηρεσίες ως προς την απασχόληση των φοιτητών. Η συνηθέστερη πρακτική από την πλευρά των εργοδοτών είναι να υποαπασχολούνται οι φοιτητές σε τομείς άσχετους με το αντικείμενο των σπουδών τους, με αποτέλεσμα να μην αποκομίζουν την προσδοκώμενη επαγγελματική εμπειρία.

Εξίσου σημαντική είναι και η δυνατότητα που παρέχεται από τα Πανεπιστήμια και τα ΑΤΕΙ της χώρας για κινητικότητα των φοιτητών στο εξωτερικό. Στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δια Βίου Μάθησης οι σπουδαστές έχουν τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε προγράμματα ανταλλαγής με φοιτητές Ευρωπαϊκών και άλλων Τριτοβάθμιων Ιδρυμάτων, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Η δυνατότητα αυτή αποτελεί ευκαιρία για τα μελλοντικά στελέχη του τουρισμού να αποκτήσουν εμπειρία από μία ξένη χώρα και να ανοίξουν τους ορίζοντες τους.⁹⁷ Επίσης, στα πλαίσια του ίδιου προγράμματος υπάρχει η δυνατότητα ανταλλαγής και καθηγητών για

---

97 http://www.edulll.gr/?page_id=32 Αναπτυξιακή Στρατηγική για την Εκπαίδευση 2007-2013

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα διδασκαλία, έρευνα, και επίβλεψη των σπουδαστών, καθώς και πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης των σπουδαστών στο εξωτερικό. Τα Πανεπιστήμια και τα ΑΤΕΙ της χώρας μας συμμετέχουν ενεργά στα προγράμματα αυτά, συμβάλλοντας σημαντικά στην προώθηση του ελληνικού τουρισμού. Το Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων του ΑΤΕΙΘ, για παράδειγμα, την τελευταία δεκαετία έχει υλοποιήσει και υλοποιεί ως συντονιστής, και όχι μόνο, σημαντικό αριθμό ευρωπαϊκών προγραμμάτων (TEMPUS-CARDS, TEMPUS-MEDA, MUNDUS, ALFA κ.λπ.) μεταφέροντας μέσω αυτών τεχνογνωσία ανώτατης τουριστικής εκπαίδευσης σε χώρες των Βαλκανίων, της Ανατολικής Μεσογείου, της Υπερκαυκασίας και της Λατινικής Αμερικής. Υλοποιεί ερευνητικά προγράμματα (Αρχιμήδης), μέσω των οποίων στην ουσία συμβάλλει στην ανάδειξη του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και των ιδιαιτεροτήτων του στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Επίσης, συμμετέχει σαν τεχνικός σύμβουλος σε προγράμματα μεταφοράς τουριστικής τεχνογνωσίας, συνεργαζόμενο με Επιμελητήρια, την Τοπική Αυτοδιοίκηση (ΕΒΕΘ, INTEREG-MEDOCC III) και το Ελληνικό Υπουργείο των Εξωτερικών (Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας-ΥΔΑΣ).⁹⁸

Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι εξαιρετικά σημαντικά ζητήματα τα οποία θα ενισχύσουν σημαντικά τον ρόλο και την αποτελεσματικότητα των Τμημάτων Τουριστικών Επιχειρήσεων των ΑΤΕΙ είναι τα εξής:

- η συχνότερη αναπροσαρμογή των προγραμμάτων σπουδών των τμημάτων,
- η επανεξέταση του θέματος των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων τους,
- η παροχή μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών τουριστικής κατεύθυνσης, τα οποία και θα ενισχύσουν την κατάρτιση των επαγγελματιών του κλάδου, όπως και
- η επανεξέταση και αναπροσαρμογή του τρόπου πραγματοποίησης πρακτικής άσκησης των σπουδαστών, ώστε να γίνει περισσότερο ουσιαστική και να καλύπτει ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων.

Όσον αφορά στο θέμα των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων τμημάτων τουριστικών επιχειρήσεων των ΑΤΕΙ, πρέπει να αναφέρουμε ότι η επικρατούσα κατάσταση αποτελεί σημαντικό πλήγμα για αυτούς. Δεν είναι τυχαίο ότι, λόγω μη εξασφάλισης επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων των τμημάτων τουριστικών επιχειρήσεων, σε πολλές περιπτώσεις, υψηλές διοικητικές θέσεις σύγχρονων τουριστικών επιχειρήσεων ή οργανισμών καταλαμβάνουν απόφοιτοι άλλων τμημάτων, άσχετου αντικειμένου. Με αποτέλεσμα, οι απόφοιτοι των τμημάτων τουριστικών επιχειρήσεων να απασχολούνται σε κατώτερες θέσεις ή να επιλέγουν άσχετα επαγγέλματα.

---

⁹⁸ Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση: Μύθος και πραγματικότητα
Δρ. Φώτης Κιλιπέρης - 14 Δεκέμβριος 2010

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Προοπτικές και συμπεράσματα για την τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα

5.1 Πρώτη αποτίμηση της εφαρμογής του Σχεδίου Αθηνά στα Ελληνικά ΑΤΕΙ

Το Σχέδιο Αθηνά θεωρήθηκε από την κυβέρνηση και τους αντίστοιχους αρμόδιους εκπαιδευτικούς φορείς ως μια αναγκαία και σημαντική διόρθωση στον εκπαιδευτικό χάρτη της Ελλάδας. Πάνω σε αυτή τη βάση, η εφαρμογή του συγκεκριμένου νομοσχεδίου έχει στόχο να διατηρηθεί ο αριθμός των νέων που διεκδικούν θέση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, όσοι εισάγονται στα ανώτατα ιδρύματα να φοιτούν πραγματικά και να μην απέχουν από τις σπουδές τους μεγάλα χρονικά διαστήματα και να αποφοιτούν από ισχυρά Τμήματα και Ιδρύματα, έτσι ώστε να αποκτούν πιο ισχυρά πτυχία.⁹⁹

Συγκεκριμένα, για τα ΑΤΕΙ και για την αναθεώρηση των προγραμμάτων τους, ο στόχος του Σχεδίου είναι οι απόφοιτοι να εργάζονται σε κλάδο που να είναι σχετικός με το αντικείμενο εκπαίδευσής τους και να μην αποτελούν «συμπληρωματική λύση» στους απόφοιτους των πανεπιστημίων. Δε θα ήταν παράλογο να ισχυριστεί κανείς ότι, έως πρόσφατα, ο χάρτης των ΑΤΕΙ όσον αφορά την περιφέρεια ήταν βασισμένος εν μέρει στην τόνωση των τοπικών επιχειρήσεων (εστιατορίων, μπαρ και ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων και δωματίων), χωρίς να υπάρχει απαραίτητα η σύνδεση των σπουδών με την παραγωγή. Η συγχώνευση των Τμημάτων που προέκυψε από το Σχέδιο Αθηνά εξαλείφει τέτοιου είδους περιπτώσεις. Ταυτόχρονα, το γεγονός ότι πολλά από τα Τμήματα αυτά είχαν παρεμφερή γνωστικά αντικείμενα δεν αλλοιώνει δραματικά τα εκπαιδευτικά σχέδια των σπουδαστών τους, αντίθετα διευρύνει την εξειδίκευση του τίτλου του πτυχίου τους, ανάλογα με την κατεύθυνση που έχουν επιλέξει. Τέλος, αν με τον τρόπο αυτό ικανοποιηθεί, εν μέρει, και ο αρχικός στόχος αναδιαμόρφωσης του εκπαιδευτικού συστήματος, η εξοικονόμηση πόρων δηλαδή, το αποτέλεσμα θα μπορούσε υπό προϋποθέσεις να θεωρηθεί θετικό.

Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, με την εφαρμογή του Σχεδίου Αθηνά στα Ιδρύματα προέκυψαν διάφοροι προβληματισμοί και εμπόδια στο εκπαιδευτικό και διοικητικό έργο. Καταρχάς, δεν αποφεύχθηκαν τα προβλήματα προσαρμογής σπουδαστών και καθηγητών στο

---

⁹⁹ <http://www.newsbomb.gr/politikh/story/281312/ti-einai-to-shedio-athina-apanta-o-k-arvanitopoylos>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα νέο περιβάλλον μέσα σε ένα ιδιαίτερα μικρό χρονικό διάστημα. Οι τεράστιες αλλαγές στα προγράμματα σπουδών, στις υποδομές, στον αριθμό των σπουδαστών και των διδασκόντων επέφεραν αναστάτωση όχι μόνο στους σπουδαστές και τους καθηγητές των νέων τμημάτων, αλλά και στο διοικητικό προσωπικό (γραμματείες), που έπρεπε να οργανώσει εξ αρχής τα τμήματα κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 2013-14.

Η αναστάτωση από την πλευρά των καθηγητών που πρέπει να προσαρμοστούν στο νέο πρόγραμμα σπουδών, αλλάζοντας σε πολλές περιπτώσεις τα αντικείμενα διδασκαλίας τους ή αναπροσαρμόζοντας τα εκπαιδευτικά τους ενδιαφέροντα, με κίνδυνο να ξεφύγουν από το γνωστικό τους αντικείμενο, η ανασφάλεια από την πλευρά των σπουδαστών για τον νέο τίτλο σπουδών που θα αποκτήσουν και το μέλλον της εκπαίδευσής τους και της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, καθώς και ο αναπόφευκτος, υπερβολικός φόρτος εργασίας όσον αφορά τη γραμματειακή υποστήριξη των νέων τμημάτων από τα διοικητικά στελέχη, έχουν ήδη προκαλέσει ένα αρνητικό κλίμα στο εσωτερικό των ΑΤΕΙ για την εφαρμογή του Σχεδίου.

Επίσης, σε αυτό έρχεται να προστεθεί και το εύλογο ερώτημα αν θα εξοικονομηθούν πράγματι πόροι από αυτή την αλλαγή. Με ποιόν τρόπο θα μπορούσε να γίνει αυτό, ενώ οι πραγματικοί αριθμοί δεν άλλαξαν ουσιαστικά (ο αριθμός του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού καθώς και των σπουδαστών παρέμεινε αναλλοίωτος), οι ανάγκες για εξοπλισμό και αναλώσιμα παρέμειναν αμειώτες και οι εγκαταστάσεις, πλην μικρών εξαιρέσεων, διατηρήθηκαν ως είχαν.

Επιπλέον, δημιουργήθηκε έντονος φόβος για τυχόν υποβάθμιση της τουριστικής (και όχι μόνο) εκπαίδευσης, καθώς οι αλλαγές που επέφερε το Σχέδιο χαρακτηρίζονται από προχειρότητα, πράγμα που ως ένα βαθμό παραδέχονται και οι ίδιοι οι κυβερνητικοί φορείς. Δεν είναι τυχαίο ότι δηλώνουν μέσω ανακοινώσεων ότι και περαιτέρω προτάσεις σε «αστοχίες» του Σχεδίου Αθηνά είναι δυνατόν να γίνουν δεκτές κατά την εφαρμογή του σχεδίου, ενώ προβλέπουν και νέες αλλαγές στο μέλλον.¹⁰⁰ Αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι φανερώνει την αβεβαιότητα και ανασφάλεια από την πλευρά των αρμόδιων φορέων ως προς την επιτυχή εφαρμογή και το αποτέλεσμα του Σχεδίου Αθηνά, καθώς και το περιθώριο εξέλιξης και βελτίωσής του.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα αποτελέσματα που θα επιφέρουν οι αλλαγές που προέκυψαν με το Σχέδιο Αθηνά, το οποίο ξεκίνησε να εφαρμόζεται στα

---

¹⁰⁰<http://www.alfavita.gr/webtv/%CE%B1%CF%81%CE%B2%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%84%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%AC>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα πλαίσια της οικονομικής κρίσης, η μείωση του αριθμού των ΑΤΕΙ, στη βάση της εξυγίανσης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και κυρίως η κατάργηση τμημάτων της περιφέρειας και η συγχώνευση των τμημάτων τουριστικών επιχειρήσεων με αυτά της διοίκησης επιχειρήσεων στα κεντρικά ΑΤΕΙ είναι εξαιρετικά αμφίβολα. Η μείωση του αριθμού του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού, η έλλειψη πόρων για εξοπλισμό, έρευνα και γενικότερα υποστήριξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας, περιορίζει αντί να ενισχύει την παροχή τριτοβάθμιας τουριστικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα για την τουριστική εκπαίδευση, το σχέδιο Αθηνά, με μια πρώτη ματιά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποδυναμώνει τη βάση του τουρισμού, που είναι αναμφίβολα η παροχή υψηλής και ποιοτικής εκπαίδευσης, χωρίς απαραίτητα να εξοικονομεί τα αναμενόμενα για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

5.2 Προοπτικές της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα εδώ και δεκαετίες αποτελεί έναν δημοφιλή τουριστικό προορισμό, καθώς κατέχει σημαντικά πλεονεκτήματα σε συνδυασμό με τη φήμη για την ελληνική φιλοξενία. Η σωστή τουριστική εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα για την ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελληνική οικονομία. Η τουριστική εκπαίδευση είναι βασική προϋπόθεση για την αναβάθμιση των τουριστικών υπηρεσιών που παρέχονται στη χώρα μας και γι' αυτό θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με απόλυτη σοβαρότητα. Ένα στοιχείο που χαρακτηρίζει την ελληνική τουριστική εκπαίδευση είναι πως είναι ιδιαίτερα διασκορπισμένη σε επιμέρους τμήματα ανώτερης, ανώτατης εκπαίδευσης, ιδιωτικών κέντρων μετά-λυκειακής εκπαίδευσης κ.α. Η πραγματικότητα αυτή δημιουργεί περιπλοκές, καθώς το σύστημα εκπαίδευσης δεν είναι διακριτό ενώ δεν υπάρχει με αυτό τον τρόπο ένας ενιαίος συντονισμός και οργάνωση.

Σύμφωνα με τον ΣΕΤΕ η βελτίωση της ποιότητας του Ελληνικού Τουρισμού εξαρτάται από το επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού και γι' αυτόν το λόγο η εκπαίδευση των μελλοντικών στελεχών και υπαλλήλων του κλάδου αυτού απαιτεί έναν ιδιαίτερα προσεγμένο σχεδιασμό.¹⁰¹

Στην Ελλάδα η τουριστική εκπαίδευση παρέχεται σε δευτεροβάθμιο και τριτοβάθμιο επίπεδο σπουδών. Στην παρούσα εργασία αναλύθηκε διεξοδικά το κομμάτι της τριτοβάθμιας τουριστικής εκπαίδευσης, που ουσιαστικά αποτελεί το επίπεδο σπουδών που προετοιμάζει και εκπαιδεύει στελέχη για τη διοίκηση των τουριστικών επιχειρήσεων. Σε επίπεδο

---

¹⁰¹ ΣΕΤΕ <http://www.e-kyklades.gr/tourism/article/article.jsp?context=1504&categoryid=3951&articleid=28095&lang=el>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα προπτυχιακής εκπαίδευσης υπάρχουν σήμερα τμήματα διοίκησης επιχειρήσεων, με αρχική κατεύθυνση τη διοίκηση τουριστικών επιχειρήσεων μόνο στα ΑΤΕΙ, ενώ στα ελληνικά πανεπιστήμια δεν υπάρχει εξειδικευμένο τμήμα τουριστικών σπουδών, όπως αναφέραμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο. Υπάρχουν μόνο προσφερόμενα μαθήματα ή ειδικότερες κατευθύνσεις σπουδών, τα οποία εντάσσονται στο πρόγραμμα σπουδών διαφόρων πανεπιστημιακών τμημάτων. Η συμμετοχή των πανεπιστημίων στην τουριστική εκπαίδευση τόσο σε προπτυχιακό, όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο ακόμη είναι περιορισμένη. Έχει εγκριθεί νομοθετικά, η δημιουργία δύο νέων πανεπιστημιακών τμημάτων στο χώρο του τουρισμού και πιο συγκεκριμένα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου και στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς, ωστόσο θα ήταν εύλογο να δημιουργηθούν περισσότερα σχετικά τμήματα για την ενίσχυση του κλάδου. Επιπλέον, λειτουργούν προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών στον τουρισμό, ενώ πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα εκδίδουν τουριστικά επιστημονικά περιοδικά διεθνούς κύρους.

Σημαντικό βήμα για την τουριστική εκπαίδευση είναι η ίδρυση στη χώρα μας Ανώτερης Σχολής Ξενοδοχειακού Μάνατζμεντ, στα πρότυπα επιτυχημένων σχολών του εξωτερικού. Στα τέλη του 2012 σε κοινή συνέντευξη Τύπου που έδωσαν ο υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού κ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, καθώς και η υπουργός Τουρισμού κα Όλγα Κεφαλογιάννη, ανακοίνωσαν τη δημιουργία ενός νέου και σύγχρονου πλαισίου Εκπαίδευσης και της κατάρτισης στον Τουρισμό με πόρους από το ευρωπαϊκό χρηματοδοτικό πρόγραμμα ΕΣΠΑ. Οι δύο υπουργοί ανακοίνωσαν την ίδρυση μιας διεθνούς Ανώτερης Σχολής Ξενοδοχειακού Management, τριετούς φοίτησης, στα πρότυπα επιτυχημένων Σχολών του Εξωτερικού καθώς και την αναμόρφωση της Δευτεροβάθμιας Τεχνικής Εκπαίδευσης μέσω των Τεχνολογικών Λυκείων, ειδικευμένων σε τουριστικά επαγγέλματα, με ενίσχυση των προγραμμάτων σπουδών Κατάρτισης και Δια Βίου Εκπαίδευσης.¹⁰²

Η παρούσα τάση δείχνει πως η ελληνική πολιτεία έχει αναγνωρίσει τη σημασία του τουρισμού για την ελληνική οικονομία, καθώς και τον καθοριστικό ρόλο της τουριστικής εκπαίδευσης για την επίτευξη του στόχου αυτού. Όπως δήλωσε πρόσφατα η αρμόδια Υπουργός Τουρισμού κα Όλγα Κεφαλογιάννη, « η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό για την Ελλάδα αποτελεί προτεραιότητα και ανακοίνωσε σειρά δράσεων στο μέτωπο αυτό».¹⁰³

Πρώτες δράσεις για την αναθεώρηση της τουριστικής εκπαίδευσης, όπως είδαμε,

---

¹⁰² Ίδρυση Ανώτερης Σχολής Ξενοδοχειακού Μάνατζμεντ
<http://traveldailynews.gr/news/article/54315#sthash.LJ2wzN13.dpuf>

¹⁰³ <http://www.skai.gr/news/greece/article/227466/sunergasia-up-touristikis-anaptuxis-me-germaniki-kubernisi/>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν η απόφαση για αναθεώρηση του προγράμματος σπουδών των σχολών ξεναγών και της μείωσης της φοίτησης σε τρία εξάμηνα. Παράλληλα, η απελευθέρωση του επαγγέλματος γίνεται υπό όρους και κατ' εφαρμογή των ευρωπαϊκών υποχρεώσεων, ενώ για όσους επιθυμούν να πιστοποιηθούν ως επαγγελματίες ξεναγοί προβλέπεται πρώτα η ταχύρρυθμη κατάρτισή τους από το κράτος στο επάγγελμα αυτό, θέλοντας να εντάξει στον κλάδο αυτό πτυχιούχους ανώτατης εκπαίδευσης σχολών, ιστορίας και αρχαιολογίας. Εξαιρετικά σημαντικό είναι και το βήμα για την υλοποίηση των προγραμμάτων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης για εποχιακά εργαζομένους, αυτοαπασχολούμενους και επιχειρηματίες του κλάδου, το οποίο μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των δεξιοτήτων όσων απασχολούνται ήδη στον κλάδο του τουρισμού με στόχο την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί πως η τουριστική εκπαίδευση στην Ελλάδα, είναι ακόμη σε ένα μεταβατικό στάδιο, όπου ο σχεδιασμός και οι εναλλακτικές λύσεις για τη βελτίωση της έχουν να αντιμετωπίσουν τη σκόπελο της οικονομικής ύφεσης και της μειωμένης αν όχι μηδενικής χρηματοδότησης. Σημαντικά προβλήματα υφίστανται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης σε κρίσιμους τομείς, όπως η σύνδεση σπουδών και αγοράς εργασίας, τα παλαιωμένα προγράμματα σπουδών που έρχονται σε αντίθεση με την πρωτοτυπία που παρουσιάζουν τα προγράμματα σπουδών της ιδιωτικής εκπαίδευσης, οι ανάγκες για αύξηση και μεγαλύτερη εξειδίκευση του διδακτικού προσωπικού, η αναπροσαρμογή των συνθηκών της πρακτικής άσκησης των φοιτητών των ΑΤΕΙ κλπ.

Επιπλέον, εξαιρετικά σημαντικό είναι και το ζήτημα της δημιουργίας τουριστικής συνείδησης στους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ώστε να ξεκινήσουν να επιλέγουν τον κλάδο του τουρισμού όχι ως μία επιτακτική επιλογή για την εύρεση απασχόλησης, αλλά ως συνειδητή επιλογή.

Σύμφωνα με τον ΣΕΤΕ, ο γενικός στόχος της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται στον τουρισμό. Η αναβάθμιση αυτή μπορεί να προκύψει μέσα από δύο κύριες κατευθύνσεις: α) με μέτρα αναφορικά με τις τουριστικές σπουδές β) με συγκεκριμένη εκπαιδευτική πολιτική σε επίπεδο επιχείρησης. Ως προς τις τουριστικές σπουδές, σύμφωνα με τον ίδιο οργανισμό είναι ανάγκη να υιοθετηθούν τα εξής:

-Άμεση λειτουργία προπτυχιακών τμημάτων σχετικά με τον Τουρισμό, πιο συγκεκριμένα η ιδανική εξέλιξη θα ήταν η δημιουργία ενός δικτύου 3 - 4 σχολών, στους κυριότερους τουριστικούς προορισμούς της χώρας.

-Εκσυγχρονισμός των μεταπτυχιακών τμημάτων.

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

-Επίλυση των προβλημάτων των ΑΤΕΙ, καθώς αυτά δεν μπορούν να ανταποκριθούν πλήρως στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας εφόσον δεν προσφέρουν ούτε την πρακτική εξοικείωση των ΣΤΕ ούτε όμως την θεωρητική κατάρτιση των ΑΕΙ.

-Αναβάθμιση των ΟΤΕΚ.

-Θεμελίωση της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών φορέων με σκοπό την διαρκή βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό των προσφερόμενων προγραμμάτων σπουδών, καθώς ο τουρισμός έχει ανάγκη διεπιστημονικής προσέγγισης.

-Συνεχής κατάρτιση και εξειδίκευση του προσωπικού τους τόσο αναφορικά με την θέση του, όσο και με τις εξελίξεις των τεχνολογιών της πληροφορίας, της επικοινωνίας και του διαδικτύου, τις εφαρμογές τους και την επίδρασή τους στην οικονομία και την τουριστική βιομηχανία γενικότερα.

-Εστίαση στην Ηλεκτρονική Μάθηση (e-Learning), η οποία ελαχιστοποιεί το χρόνο και το κόστος της εκπαίδευσης παρέχοντας μια εκπαιδευτική διαδικασία προσαρμοσμένη στις ανάγκες, στις συνθήκες αλλά και στις ιδιαιτερότητες των εργαζομένων.

-Στενότερη συνεργασία εκπαιδευτικών φορέων και επιχειρήσεων αφού προκύπτει αμοιβαίο όφελος: οι επιχειρήσεις πετυχαίνουν αποτελεσματικότερη κατάρτιση και βελτίωση των ανθρωπίνων πόρων τους, ενώ οι εκπαιδευτικοί φορείς έχουν πρόσβαση σε χρήσιμα δεδομένα για την βελτίωση των γνώσεων και της εκπαίδευσης.¹⁰⁴

Το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος κατέθεσε τον Ιούλιο του 2012, μία σημαντική πρόταση για τον εκπαιδευτικό και δομικό επανασχεδιασμό του ΟΤΕΚ με στόχο την αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης, στα πλαίσια των σύγχρονων απαιτήσεων της τουριστικής αγοράς. Η πρόταση του Επιμελητηρίου είναι ιδιαίτερα σημαντική καθώς αναφέρει συγκεκριμένες προτάσεις για την επίλυση προβλημάτων, που σχετίζονται με τη δευτεροβάθμια και την μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα. Το Επιμελητήριο προτείνει μία εκπαιδευτική δομή στον τομέα του τουρισμού η οποία να περιλαμβάνει μία κεντρική διεθνή σχολή τουριστικού και ξενοδοχειακού μανάτζμεντ, η οποία θα ασχολείται αποκλειστικά με την προετοιμασία στελεχών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα αυτό. Στον τομέα της δευτεροβάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προτείνει τη δημιουργία μίας επαγγελματικής σχολής κατά το πρότυπο του νέου Τεχνολογικού Λυκείου και των Τμημάτων Ειδίκευσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ΕΤΕΕ)

---

¹⁰⁴ Ο Τουρισμός πρωταγωνιστής στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδας, <http://www.greektourism2020.gr/1856.html>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα που εντάσσεται στο Τεχνολογικό Λύκειο με αντικείμενο τις τουριστικές σπουδές.¹⁰⁵ Επιπλέον, το Επιμελητήριο προτείνει την περαιτέρω βελτίωση των Σχολών Ξεναγών αλλά και την ίδρυση μίας νέας Σχολής Δια Βίου Εκπαίδευσης & Κατάρτισης, η οποία θα βοηθά τους εργαζόμενους, τα στελέχη αλλά και τους επαγγελματίες του τουρισμού να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις, αλλά και να επιμορφωθούν σύμφωνα με τις νέες τάσεις και εξελίξεις στον τομέα του τουρισμού και των υπηρεσιών.

Επίσης, στο πλαίσιο της εξέλιξης της τουριστικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και στο πλαίσιο καταπολέμησης της νεανικής ανεργίας ανακοινώθηκε πρόσφατα με πρωτοβουλία του Ελληνο-γερμανικού Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου, ένα τριετές πρόγραμμα εκπαίδευσης σε τουριστικά επαγγέλματα. Το δωρεάν πρόγραμμα «διττής εκπαίδευσης στην Ελλάδα» στον τουρισμό αφορά αποφοίτους λυκείου με ή χωρίς προϋπάρχουσα κατάρτιση και εμπειρία στον τουριστικό κλάδο. Όπως προκηρύχθηκε μετά το περάς της πρακτικής και θεωρητικής εκπαίδευσης των σπουδαστών, η οποία θα γίνει σύμφωνα με το γερμανικό πρότυπο επαγγελματικής εκπαίδευσης στον τομέα του τουρισμού, και τη συμμετοχή των εκπαιδευόμενων σε εξετάσεις, οι απόφοιτοι θα αποκτήσουν το πτυχίο τους, το οποίο και θα είναι αναγνωρισμένο στη Γερμανία. Εξαιρετικά σημαντικό είναι το κομμάτι της πρακτικής εξάσκησης, η οποία θα γίνει σε εταιρίες υπό πραγματικές συνθήκες εργασίας, το οποίο αναμένεται να δώσει ιδιαίτερα σημαντική εργασιακή εμπειρία στους σπουδαστές.¹⁰⁶

Εξίσου σημαντικό στοιχείο για την τουριστική εκπαίδευση της χώρας είναι και η εισαγωγή μαθημάτων που σχετίζονται με τον τουρισμό στο πρόγραμμα σπουδών του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδας, το οποίο είναι διαπιστευμένο να παρέχει ανώτατη εκπαίδευση σε Έλληνες σπουδαστές, αλλά και σπουδαστές από το εξωτερικό. Αναγνωρίζοντας τη σημασία του κλάδου του τουρισμού αποφασίστηκε από το Δ.Ε.Π. να εισάγει στο πρόγραμμα σπουδών του μαθήματα όπως : Alternative Tourism, Destination and Event Development, Strategic Management in Hospitality and Tourism, Technological Innovation in Tourism and Hospitality, Climate change adaptation of the tourism industry, tourist consumer behavior, contemporary issues In global tourism and Entrepreneurship in Tourism and Hospitality.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Πρόταση του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου της Ελλάδος για τον εκπαιδευτικό και δομικό επανασχεδιασμό του Ο.Τ.Ε.Κ. για την αναβάθμιση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα πλαίσια των σύγχρονων απαιτήσεων της τουριστικής αγοράς, <http://www.grhotels.gr/GR/BussinessInfo/News/Lists/List/ItemView.aspx?ID=337>

¹⁰⁶ Διττή εκπαίδευση στην Ελλάδα <http://griechenland.ahk.de/gr/ekpaideysi/ditti-ekpaideysi/>

¹⁰⁷ Κ. Κικίλια, Τουριστική Συνείδηση και Εκπαίδευση, Εκδόσεις Δηρός, Αθήνα, σ. 132

5.3 Συμπεράσματα

Η σωστή τουριστική εκπαίδευση αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα για την ανάπτυξη του τουρισμού, σε μία οικονομία. Ωστόσο και ενώ πολλοί θεωρητικοί των τουριστικών επιχειρήσεων έχουν αναγνωρίσει τη σημασία της μεταβλητής της τουριστικής εκπαίδευσης, ακόμη και στα περισσότερα αναπτυγμένα κράτη, η τουριστική εκπαίδευση δεν έχει ακόμη αναπτυχθεί πλήρως.

Η αναβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης είναι στρατηγικής σημασίας για την ανάδειξη, εδραίωση και ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα. Το κυριότερο και αδιαμφισβήτητο συμπέρασμα από το σύνολο της έρευνάς μας είναι πως η σημασία που έχει ο κλάδος του τουρισμού για την ελληνική οικονομία απαιτεί την υιοθέτηση κατάλληλων πολιτικών για την οργάνωση της τουριστικής εκπαίδευσης, οι οποίες θα θέσουν σωστές βάσεις για την εκπαίδευση/κατάρτιση των μελλοντικών εργαζομένων του κλάδου, αποσκοπώντας στην παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου. Διαχρονικός στόχος της τουριστικής εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες θα πρέπει να είναι η σωστή και άρτια επιμόρφωση στους μελλοντικούς επαγγελματίες του χώρου, οι οποίοι αργότερα θα μπορέσουν, χρησιμοποιώντας τις γνώσεις αυτές και τις ικανότητες τους, να αναβαθμίσουν την ποιότητα του τουρισμού και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά του.¹⁰⁸

Η θέσπιση σωστών πολιτικών στον τομέα της τουριστικής εκπαίδευσης απαιτεί μία συνεργασία από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και σε άμεση συνάρτηση με την τουριστική πολιτική του κράτους, τις τάσεις που υπάρχουν στην τουριστική εκπαίδευση σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς και τις ιδιαιτερότητες του τουρισμού του κάθε κράτους χωριστά. Απαραίτητη είναι σαφώς και η συνεργασία των φορέων του δημοσίου με τα στελέχη των ιδιωτικών επιχειρήσεων, οι οποίοι μπορούν να μεταφέρουν το σφυγμό της τουριστικής αγοράς και τις ανάγκες της.

Η ελληνική τουριστική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια συνετέλεσε στην αυξημένη ζήτηση για τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση, η οποία παρουσιάζει σημαντικά δείγματα βελτίωσης σε σχέση με το παρελθόν.

Ωστόσο, παραμένουν σημαντικά προβλήματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν από την ελληνική πολιτεία βάσει ενός κεντρικού σχεδιασμού και έπειτα από διαβούλευση όχι μόνο με τους φορείς των αρμόδιων υπουργείων, αλλά λαμβάνοντας υπόψη και τις προτάσεις των επιχειρηματιών του τουριστικού κλάδου, οι οποίες θα εκθέσουν την πραγματικότητα, δηλαδή τις ελλείψεις και τις απαιτήσεις που υπάρχουν αυτή τη στιγμή από την τουριστική

---

¹⁰⁸ Σωτηριάδης Μ., Τουριστική Πολιτική, Εκδόσεις ΑΤΕΙ Ηρακλείου, Ηράκλειο, 1994, σ. 54

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αγορά. Σε κάθε περίπτωση, η μονομερής προσέγγιση του ζητήματος είναι αβέβαιο κατά πόσο μπορεί πραγματικά να επιλύσει αυτά τα καίρια ζητήματα.

Οι γνώσεις οι οποίες θα παρέχονται από την τουριστική εκπαίδευση θα πρέπει να είναι τόσο θεωρητικές όσο και πρακτικές, ενώ η πρακτική άσκηση των φοιτητών θα πρέπει να είναι ουσιαστική και υπό την σωστή καθοδήγηση ώστε να μεγιστοποιούνται τα οφέλη για τους σπουδαστές και να εξέλθουν ως έτοιμα στελέχη στην αγορά εργασίας.

Απαραίτητο είναι επίσης να συνδεθεί η τριτοβάθμια εκπαίδευση με την αγορά εργασίας. Είναι σαφές, πως αυτό θα ενισχύσει ιδιαίτερα και τον τομέα του τουρισμού.

Η πρόταση για την ίδρυση μίας Ανώτερης Σχολής Ξενοδοχειακού Μάνατζμεντ, αποτέλεσε μία σημαντική κίνηση για την αναβάθμιση της ελληνικής τουριστικής εκπαίδευσης, η οποία μάλιστα σύμφωνα με τον σχεδιασμό θα παρέχει υψηλής ποιότητας εκπαίδευσης όχι μόνο σε έλληνες φοιτητές, αλλά και σε ξένους εφόσον τα μαθήματα θα γίνονται στα αγγλικά. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την αναδιάρθρωση η οποία επιχειρείται στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αναμένεται να φέρει θετικές εξελίξεις στον τομέα αυτό.

Βασικό ζήτημα επίσης αποτελεί η διαμόρφωση και αναδιάρθρωση των κατώτερων βαθμίδων εκπαίδευσης. Ξεκινώντας από τη χαμηλότερη βαθμίδα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των ΕΠΑΣ και ΕΠΑΛ, όπου πρέπει να διευθετηθούν τα σημαντικά δομικά προβλήματα, να αναβαθμιστεί το κύρος που έχουν στην ελληνική κοινωνία και ιδιαίτερα προς του μαθητές, καθώς και το παρεχόμενο επίπεδο εκπαίδευσης ώστε να ταιριάζει με τις ανάγκες της σύγχρονης αγοράς εργασίας, να δημιουργηθούν κίνητρα για τους αποφοίτους να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ανώτερο επίπεδο και κυρίως να ανέλθει το επίπεδο των ίδιων των μαθητών τους.

Στον τομέα των ανώτερων σπουδών και στις σχολές ΑΣΤΕΡ και ΑΣΤΕΑΝ, θα ήταν εύλογο να δοθεί η απαραίτητη σημασία ώστε να εξαλειφθεί ο μαρασμός τους, να επέλθει ανανέωση και να αποφευχθεί η στροφή των μαθητών προς τις αντίστοιχες ιδιωτικές σχολές.

Η παρούσα τάση δείχνει πως η ελληνική πολιτεία έχει αναγνωρίσει τη σημασία του τουρισμού για την ελληνική οικονομία, καθώς και τον καθοριστικό ρόλο της τουριστικής εκπαίδευσης για την επίτευξη του στόχου αυτού. Όπως δήλωσε πρόσφατα η αρμόδια Υπουργός, κα Όλγα Κεφαλογιάννη, «η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό για την Ελλάδα αποτελεί προτεραιότητα και ανακοίνωσε σειρά δράσεων στο μέτωπο αυτό».¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ <http://www.protothema.gr/politics/article/266795/otan-o-foyxtel-synanthse-thn-olga/>

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Βαρβαρέσος Σ., Τουρισμός, έννοιες, μεγέθη, δομές, εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα, 1998, σ. 26
2. Ηγουμενάκης Ν., Κραβαρίτης Κ., Λύτρας Π., Εισαγωγή στον Τουρισμό, Interbooks, Αθήνα, 1999, σ. 68
3. Κ. Κικίλια, Τουριστική Συνείδηση και Εκπαίδευση, Εκδόσεις Δηρός, Αθήνα, 2013
4. Ράνυ Καλούρη - Αντωνοπούλου, Χρήστος Σιγάλας, Γενική διδακτική μεθοδολογία. Γενικά ψυχοπαιδαγωγικά θέματα, Μεταίχμιο, 2006
5. Αθανασίου Λ., Τουριστική εκπαίδευση και κατάρτιση: Εξελίξεις, προβλήματα, Ανάγκες, Πολιτική, Ι.Τ.Ε.Π., Αθήνα, 2004, σ. 41
6. Σωτηριάδης Μ., Τουριστική Πολιτική, Εκδόσεις ΑΤΕΙ Ηρακλείου, Ηράκλειο, 1994,σ. 54
7. Ζαχαράτος, Γ. και Τσάρτας, Π. «Πολιτική και Κοινωνιολογία της Τουριστικής Ανάπτυξης», εκπαιδευτικό υλικό στο Μ.Π.Σ. «Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων», Θ.Ε. Τουριστικός Τομέας, Τόμος Γ', Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, σ. 17-58
8. Ο τουρισμός ανοίγει πόρτες στην εργασία, Εφημερίδα το Έθνος, 24/10/2012
9. Σοφία Αποστόλη, Ο Ευρωπαϊκός χώρος ανώτατης εκπαίδευσης και η Ελλάδα, ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα, 2006
10. Ανώτατη Τουριστική Εκπαίδευση: Μύθος και πραγματικότητα Δρ. Φώτης

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

1. Beaver, Allan, A Dictionary of Travel and Tourism Terminology. Wallingford, CAB International, 2003 σ. 313.
2. Yvette Reisinger, Frederic Dimanche, International Tourism: Cultures and Behavior, Elsevier, 2009, σ. 13
3. R. Heyns, Mark Boekstein, J. Spencer, Introduction to Travel and Tourism, Juta and Company Ltd, 2000,σ. 25
4. A.K.Bhatia, The Business Of Tourism: Concepts And Strategies, Sterling Publishers Pvt. Ltd, 2006, σ. 37
5. E. Laws, Improving Tourism And Hospitality Services, CABI, 2004, σ. 13
6. Klaus Schwab, Jennifer Blanke, Thea Chiesa, The Travel & Tourism Report 2008, σ. 18
7. World Economic Forum, The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011
8. World Economic Forum, The Travel & Tourism Competitiveness Report 2012

Από το Διαδίκτυο

1. <http://www.makthes.gr/news/economy/93551/>
2. <http://traveldailynews.gr/hypostyles/article/2401>
3. <http://www.proodos.net/topika-nea-rodou/item/19070-tin-anagki-na-anaptyxthoyn-enallaktikes-morfes-tourismoy-tonise-o-f-xatzidiakos>
4. <http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36&sectorID=37&la=2>
5. http://www.iobe.gr/docs/research/RES_05_E_01092012REP_GR.pdf
6. http://www.greektourism2020.gr/fileadmin/GreekTourism2020/gt2020_documents/oreksi_diavasma/100201Meleth.pdf
7. <http://www.iobe.gr/media/meletes/tous12.pdf>
8. http://ec.europa.eu/regional_policy/activity/tourism/index_el.cfm
9. http://www.sete.gr/files/Media/Statistika/Greece/Tourist%20Arrivals/1300402_Afikseis%20Mi%20Katoikon-Ellada%202000-2012_new%20layout.pdf
10. http://archive.minedu.gov.gr/el_ec_page1047.htm
11. <http://www.eap.gr/view.php?artid=1276>
12. Look4Studies.com
13. http://www.teilam.gr/nomothesia/2916_01/2916_01.htm

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

14. http://www.aspete.gr/odigospoudon/A_Brief_Guide_to_ASPETE_2010-2011_Gr.pdf
15. <http://didefth.gr/edudata/aei.php>
16. <http://europa.eu/youth/el/article>
17. https://dasta.cs.teicrete.gr/documents/10310/341934/egkekrimena_metaptuxiak_a_2011.pdf
18. <http://www.paspteix.gr/images/stories/food/metaptyxia%20programmata%20tei.pdf>
19. <http://www.otek.edu.gr/gr/2train.htm>
20. <http://www.cretalive.gr/greece/view/kathgoroun-to-upourgeio-tourismou-gia-upobathmish-twn-scholwn-jenagwn/119538>
21. http://www.teiath.gr/sdo/new_tourist_enterprises/articles.php?id=19680&lang=el
22. <http://www.aster.edu.gr/default.aspx?id=101&lid=2>
23. http://www.teiath.gr/sdo/new_tourist_enterprises/articles.php?id=19680&lang=el
24. <http://www.emark.teicrete.gr/emark/vaseis-panelladikwn-2010.aspx>
25. <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22767&subid=2&pubid=63690987>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

26. <http://www.902.gr/eidisi/neolaiapaideia/8239/ποια-tmimata-panepistimion-kai-tei-syghoneyontai-me-shedio-athina#/0>
27. http://sxedioathina.blogspot.gr/2013/02/blog-post_1220.html
28. <http://www.thebest.gr/news/index/viewStory/193420>
29. http://www.teicrete.gr/msc-accaud/resources/guide/fek_137_a_05-06-2013_athina-tei%20kritis.pdf
30. <http://archive.avgi.gr/ArticleActionshow.action?articleID=765048>
31. <http://www.tour.teithe.gr/unipage.php?PID=1>
32. <http://www.teipir.gr/pdf/touristika.pdf>
33. http://www.teiath.gr/sdo/new_tourist_enterprises/articles.php?id=3815&lang=el
34. <http://www.scribd.com/doc/124568019/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%92-1457-3-10-2006>
35. http://www.teipat.gr/ekpaideysi/tmima_touristikwn_epixeirisewn.php
36. http://www.bs.teilar.gr/tourism_business/images/files
37. http://www.teicrete.gr/msc-accaud/resources/guide/fek_137_a_05-06-2013_athina-tei%20kritis.pdf
38. <http://www.tour.teicrete.gr/>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

39. <http://www.uom.gr/modules.php?op=modload&name=Semestr&file=index&kiosk=20&semester=5&tmima=2&categorymenu=2#1156-20-5>
40. <http://www.upatras.gr/index/page/id/83>
41. http://laretsa.bma.upatras.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=29
42. <http://tourism-pms.aegean.gr/default.asp?pid=24>
43. http://www.unipi.gr/akad_tmhm/org_dioik_epix/metapt/pms/enimerotiko_fulla_dio.pdf
44. <http://www.eap.gr/dte.php>
45. <http://www.msmfull.aueb.gr/?q=el/content/%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%BF%CF%83%CE%BF%CF%86%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84%CF%8C%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82>
46. <http://www.touristiki-agera.gr/article.asp?ID=373>
47. <http://traveldailynews.gr/hypostyles/article/2401>
48. www.oltee.gr
49. <http://www.edu.uoc.gr/~poreia/docs/oosa.htm#3>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

50. <http://www.rodiaki.gr/article.php?id=272779&catid=5&maincatid=1>
51. <http://www.newsbomb.gr/politikh/story/281312/ti-einai-to-shedio-athina-apanta-o-k-arvanitopoylos>
52. <http://www.alfavita.gr/webtv/%CE%B1%CF%81%CE%B2%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%84%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%AC>
53. <http://www.ekyklades.gr/tourism/article/article.jsp?context=1504&categoryid=3951&articleid=28095&lang=el>
54. <http://www.skai.gr/news/greece/article/227466/sunergasia-up-touristikis-anaptuxis-me-germaniki-kubernisi/>
55. <http://www.greektourism2020.gr/1856.html>
56. <http://www.grhotels.gr/GR/BussinessInfo/News/Lists/List/ItemView.aspx?ID=337>
57. <http://griechenland.ahk.de/gr/ekpaideysi/ditti-ekpaideysi/>
58. <http://www.protothema.gr/politics/article/266795/otan-o-foyxtel-synanthse-thn-olga/>

Η εξέλιξη της τουριστικής εκπαίδευσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα